

Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы журнал

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА

Журнал о государственной службе Республики Казахстан

2/124/
НАУРЫЗ - СӘУІР
МАРТ-АПРЕЛЬ
2021

ЖАЛАҚЫ. ТАҒЫ ӨЗГЕРЕ МЕ?
ЗАРПЛАТА. ОПЯТЬ МЕНЯЕТСЯ?

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА ШЫНДЫҒЫ
НОВАЯ РЕАЛЬНОСТЬ
ОБРАЗОВАНИЯ

АДВОКАТТАР ҚАРСЫ!
Бірінші серия
АДВОКАТЫ ПРОТИВ!
Серия первая

БАЛАЛЫҚ ШАҚТЫҢ
ГЕШТАЛЬТІ немесе?..
Шенеуніктер тақырыбындағы
ой-толғамдар
ДЕТСКИЕ ГЕШТАЛЬТЫ или?..
Размышления
на чиновничьи темы

Байыпты кеңеске баға жетпейді! Хороший совет не имеет цены!

ЗАҢ КОНСУЛЬТАЦИЯЛАРЫ ЮРИДИЧЕСКИЕ КОНСУЛЬТАЦИИ

«ЗАҢ КОНСУЛЬТАЦИЯЛАРЫ» журналына 2021 жылға жазылу жалғасуда

2002 жылдан бастап мемлекеттік және орыс тілдерінде шығады.

Продолжается подписка на 2021 год на журнал «ЮРИДИЧЕСКИЕ КОНСУЛЬТАЦИИ»

Издается на государственном и русском языках с 2002 года.

«ЗАҢ КОНСУЛЬТАЦИЯЛАРЫ» - бұл:

- * Тұңғыш республикалық заң журналы.
- * Құқықтың барлық салалары (конституциялық, азаматтық, қылмыстық, әкімшілік, еңбек, неке және отбасы, кеден, салық, жер, тұрғын үй, әлеуметтік қамсыздандыру құқығы, азаматтық іс жүргізу, құқықтық іс жүргізу, құқықтық-атқару және басқалар) бойынша 100 беттен аса толық ақпарат.
- * Күнделікті өмірде баршаны толғандыратын сұрақтарға жауаптар.
- * Маңызды немесе шұғыл шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпарат.
- * Кәсіби шеберлік деңгейін арттыру.

Басылым мерзімділігі – 2 айда 1 рет

Жазылу индексі – 75845

Бізбен байланысу:
тел. +7 (727) 2558688,
info@gossluzhba.kz

Жазылуды «Қазпошта» АҚ-ның барлық пошта бөлімшелерінде, «Эврика-Пресс» ЖШС-ның, «Евразия-Пресс» агенттігі ЖШС-ның, «Express Press Astana» ЖШС-ның жазылуды қабылдау пункттерінде ресімдей аласыздар.

Біз сізді өз оқырмандарымыздың қатарынан көруге шын қуаныштымыз!

«ЮРИДИЧЕСКИЕ КОНСУЛЬТАЦИИ» – это:

- * Первый республиканский юридический журнал.
- * Более 100 страниц полной информации по всем отраслям права (конституционное, гражданское, уголовное, административное, трудовое, брачно-семейное, таможенное, налоговое, земельное, жилищное, право социального обеспечения, гражданское процессуальное, уголовно-процессуальное, уголовно-исполнительное и другое).
- * Ответы на вопросы, волнующие всех в повседневной жизни.
- * Информация, необходимая для принятия важных или срочных решений.
- * Повышение профессионального уровня.

Периодичность издания – 1 раз в 2 месяца

Подписной индекс – 75845

Наши контакты:
+7 (727) 255 86 88, info@gossluzhba.kz

Оформить подписку вы можете во всех почтовых отделениях АО «Казпочта», приемных пунктах подписки ТОО «Эврика-Пресс», ТОО «Агентство «Евразия Пресс», ТОО «Express Press Astana».

Мы искренне рады видеть вас среди наших читателей!

Журнал 2004 ж. бастап шығады
Шығу мерзімділігі: 2 айда 1 рет
Меншік иесі және баспашы:

«МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ –
ГОСУДАРСТВЕННАЯ
СЛУЖБА» БАСПАСЫ» ЖШС

Бас редактор Г. Хасанов
Бас редактордың орынбасары
В. Хасанов

Шығарушы редактор Е. Багманова
Жауапты хатшы Р. Машева
Аудармашы Ү. Каназова
Корректор Ж. Дюскалиева
Дизайн, беттеу Е. Воробьева

Журналды ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитеті
17.04.2014 ж. № 14307-Ж тіркеді

Редакцияның мекенжайы:
050013, ҚР, Алматы қ., Желтоқсан көш., 177а
тел. +7 (727) 255 86 88
info@gossluzhba.kz www.gossluzhba.kz
Жарнама мәселелері бойынша мына телефонға хабарласыңыз: тел. +7 (727) 2558686

Жазылу индексі - 75578
Таралу аумағы:
Қазақстан Республикасы
Таралымы 2000 дана

© Материалдарды редакцияның жазбаша келісімімен көшіріп басуға болады.
Журналға сілтеме жасау міндетті.

Журнал издаётся с 2004 г.
Периодичность: 1 раз в 2 месяца
Собственник и издатель:

ТОО «ИЗДАТЕЛЬСТВО
«МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ –
ГОСУДАРСТВЕННАЯ
СЛУЖБА»

Главный редактор Г. Хасанов
Заместитель главного редактора
В. Хасанов
Выпускающий редактор Е. Багманова
Ответственный секретарь Р. Машева
Переводчик У. Каназова
Корректор Ж. Дюскалиева
Дизайн, верстка Е. Воробьева

Зарегистрирован Комитетом информации и архивов Министерства культуры и информации РК за № 14307-Ж от 17.04.2014 г.

Адрес редакции:
050013, РК, г. Алматы, ул. Желтоқсан, 177а
тел. +7 (727) 255 86 88
info@gossluzhba.kz www.gossluzhba.kz
По вопросам рекламы обращаться по тел. +7 (727) 255 86 86

Подписной индекс - 75578
Территория распространения:
Республика Казахстан
Тираж 2000 экз.

© Перепечатка материалов возможна с письменного согласия редакции.
Ссылка на журнал обязательна.

2021 ЖАЗЫЛУ ЖЫЛҒА ЖАЛҒАСУДА

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ

2004 ж. бастап қазақ және орыс тілдерінде шығатын республикалық журнал

Журнал мемлекеттік қызмет өткеріп жүрген, сондай-ақ өзін осы іске арнауға бел буған адамдарға арналады. Журналда мемлекеттік қызметке байланысты көптеген сұрақтар бойынша әр түрлі деңгейдегі мемлекеттік қызметшілерге арналған мақалалар жарияланады.

Шығу мерзімділігі - 2 айда 1 рет. Таралуы: тек жазылым бойынша
Таралу аумағы - Қазақстан Республикасы

Жазылу индексі
75578
«Қазпошта» АҚ, «Евразия-Пресс» агенттігі» ЖШС,
«Эврика-Пресс» ЖШС, «Express Press Astana»
ЖШС каталогтарында

Бізді оқитындар:

мемлекеттік қызметшілер, мемлекеттің қатысуы бар ұлттық және акционерлік компаниялардың қызметкерлері, коммерциялық құрылымдардың бірінші басшылары, басқарма мүшелері және біздің ақпаратымыз қызықтыратын әрі олар үшін тәжірибелік мәні бар барша тұлғалар.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 2021 ГОД

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА

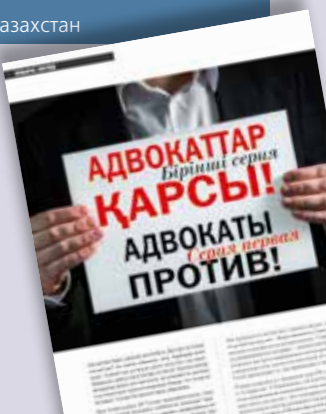
Республиканский журнал, издаваемый на казахском и русском языках с 2004 года

Журнал рассчитан на людей, занятых на государственной службе, а также на всех, кто решил посвятить себя этому делу. В журнале публикуются статьи для госслужащих различного уровня по самому широкому кругу вопросов, связанных с государственной службой.

Периодичность – 1 раз в 2 месяца. Распространение – по подписке
Территория распространения – Республика Казахстан

Подписной индекс
75578
в каталогах АО «Казпочта»,
ТОО «Агентство «Евразия
Пресс», ТОО «Эврика-Пресс»,
ТОО «Express Press Astana».

Нас читают: государственные служащие, сотрудники национальных и акционерных компаний с госучастием, первые руководители, члены правления коммерческих структур и все, для кого наша информация представляет интерес и имеет практическую значимость.

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА

Журнал о государственной службе Республики Казахстан

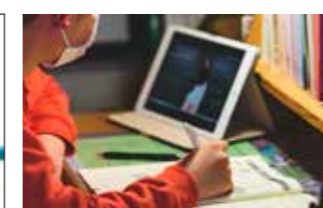
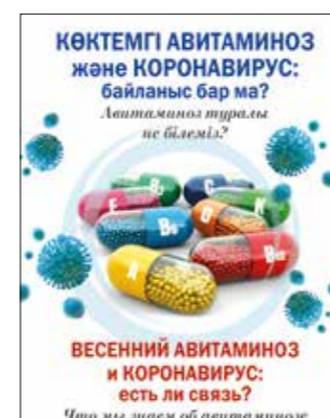
COVID-19 пандемиясы – жай ғана денсаулық сақтау және экономика саласындағы дағдарыс емес. Бұл, сонымен қатар, сыбайлас жемқорлықтың көрінісі. Биыл Сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексі (СЖҚИ) бүкіл әлемдегі сыбайлас жемқорлық деңгейінің көңіл көншітпейтін бейнесін көрсетті. Бірақ жағымды жаңалықтар да бар: тәуелсіздіктің 30 жылында Қазақстан сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша орасан жұмыс жасады, сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиялар әзірленуде, Қазақстан Республикасының заңнамалық базасы жетілдіріліп жатыр, азаматтар арасында адалдық және сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік қағидаттары дамып келеді. Дүниежүзілік қоғамдастық пандемия кезінде халықты және бизнесті қолдау жөніндегі іс-шаралар кешенін, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілікті күшейту және мемлекеттік қызмет көрсету саласын цифрландыру жөнінде түзетулер қабылдаған Қазақстан Республикасы Үкіметінің қызметін оң бағалайды.

Сондықтан біздің бәріміз мақтанатындай жайттар бар, бірақ күш салуды қажет ететін мәселелер де баршылық. Біздің редакциямыз игі белестерді атап өтуді жалғастыруда, сонымен қатар, шешімін таппаған мәселелерге назар аударуға көмектесе бермек. Басылымның жаңа сандарының шығуын қадағалаңыз, өйткені бізде талқылайтын нәрсе жетіп артылады. Сонымен бірге, әрине, барлық сақтық шараларын сақтаңыз, өзіңізге және жақындарыңызға қамқор болыңыз!

Пандемия COVID-19 – не просто кризис в области здравоохранения и экономики. Это и проявление коррупции. В этом году Индекс восприятия коррупции (ИВК) рисует мрачную картину уровня коррупции во всем мире. Но есть и хорошие новости: за 30 лет независимости в Казахстане проделали огромную работу по борьбе с коррупцией, разрабатываются антикоррупционные стратегии, улучшается законодательная база Республики Казахстан, среди граждан развиваются принципы добропорядочности и нетерпимости к коррупции. Мировое сообщество положительно оценивает деятельность Правительства Республики Казахстан, принявшего пакет мер по поддержке населения и бизнеса в период пандемии, а также поправок по усилению ответственности за коррупцию и цифровизации сферы государственных услуг.

Поэтому нам всем есть чем гордиться, но и еще есть над чем работать. Наша редакция продолжает отмечать положительные вехи, а также помогает привлекать внимание к существующим проблемам. Следите за выходом новых выпусков, ведь нам всегда есть что обсудить. И, конечно же, соблюдайте все меры предосторожности, берегите себя и своих близких!

Бас редактор / Главный редактор **Г. ХАСАНОВ**

КӨКЕЙТЕСТІ | АКТУАЛЬНО

6 Жалақы. Тағы өзгере ме? Зарплата. Опять меняется?

КӨЗҚАРАС | ВЗГЛЯД

14 Балалық шақтың гешталты немесе?.. Шенеуніктер тақырыбындағы ой-толғамдар
Детские гешталты или?..
Размышления на чиновничьи темы

22 Білім берудің жаңа шындығы
Новая реальность образования

30 Адвокаттар қарсы! Бірінші серия
Адвокаты против! Серия первая

38 Әлеуметтік несие жүйесі әлемнің болашағы ма?
Система социального кредита – будущее мира?

ҚҰҚЫҚ | ПРАВО

46 Сұраңыз – жауап береміз
Спрашивайте – отвечаем

ДЕНСАУЛЫҚ | ЗДОРОВЬЕ

50 Көктемгі авитаминоз және коронавирус: байланыс бар ма? Авиταминоз туралы не білеміз?
Весенний авитаминоз и коронавирус: есть ли связь?
Что мы знаем об авитаминозе

НОВЕЛЛА

56 Жүзіктің оралуы
Возвращение кольца

БҰЛ ҚЫЗЫҚТЫ | ЭТО ИНТЕРЕСНО

60 Вакцинацияға 220 жыл: XVIII ғасырдан қазіргі уақытқа дейін 220 лет вакцинации: от XVIII века до наших дней

ӘДЕПТІЛІККЕ БАҒА БЕРІЛДІ

Қазақстандағы Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму бағдарламасы (БҰҰДБ) және ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігі мемлекеттік қызметшілердің әдептілік деңгейін бағалауға арналған әлеуметтану зерттеуінің нәтижелерін ұсынды. Сауалнамаға барлығы 7000 респондент қатысты және олар 10 балдық шкала бойынша өздері қарым-қатынас жасаған кейбір орталық мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметшілерінің әдептілік деңгейін бағалады. Осы шкала бойынша ең төменгі орташа бағаны ҚР Жоғарғы Соты – 5,09, ең жоғарғы орташа бағаны ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі алды. Ең жоғарғы орташа баға Қостанай (9,08) және Жамбыл (8,05) облыстары әкімдіктерінің мемлекеттік қызметшілеріне берілді.

ОЦЕНКА ЗА ЭТИКУ

Программа развития Организации Объединенных Наций (ПРООН) в Казахстане и Агентство РК по делам государственной службы представили результаты социологического исследования по оценке уровня этики госслужащих. Всего в опросе приняли участие 7000 респондентов, они по 10-балльной шкале оценили уровень этичности госслужащих отдельных центральных госорганов, с которыми имели дело. Наименьшую среднюю оценку по этой шкале получил Верховный суд РК – 5,09, наибольшую – Министерство цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности РК. Самая высокая средняя оценка была дана госслужащим акиматов Костанайской (9,08) и Жамбылской (8,05) областей.

АУЫСЫМ ҚАБЫЛДАНДЫ

Марат Ахметжанов Алик Шпекбаевтың орнына келді және ҚР Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің төрағасы болып тағайындалды. 2016 жылдың маусым айынан бастап Марат Ахметжанов Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының орынбасары қызметін атқарды. Бұған дейін ол Атырау облысы бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл ұлттық бюросының департамент бастығы, ҚР Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігі төрағасының орынбасары болып жұмыс істеген. «Алик Шпекбаевтың басшылығымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жүргізілді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға бағытталған бірқатар жобалар жүзеге асырылды: Adaldyq alany, Antikor ortalygy, Adal bilim және басқалары. Мен Алик Жатқамбайұлына табысты жұмысы үшін ризашылығымды білдіремін», – деді мемлекет басшысы тағайындау кезінде.

СМЕНУ ПРИНЯЛ

Марат Ахметжанов сменил Алику Шпекбаева и назначен председателем Агентства Республики Казахстан по противодействию коррупции. С июня 2016 года Марат Ахметжанов занимал должность заместителя генерального прокурора РК. До этого работал руководителем департамента Нацбюро по противодействию коррупции Атырауской области, заместителем председателя Агентства РК по борьбе с экономической и коррупционной преступностью. "Под руководством Алику Шпекбаева была проведена работа по борьбе с коррупцией. Был реализован ряд проектов, направленных на борьбу с коррупцией: Adaldyq alany, Antikor ortalygy, Adal bilim и другие. Алику Жатқамбаевичу я выражаю благодарность за успешно проделанную работу", – отметил глава государства при назначении.

ПРОГРЕСС БАР

World Justice Project (Дүниежүзілік әділ сот жобасы) сарапшылары сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл көрсеткіші тұрғысынан Қазақстанның ілгері дамып келе жатқанын атап өтті. «Заңның үстемдігі индексі» бағдарламасының директоры Алиша Эвангелидес Қазақстанның сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл көрсеткіші (absence of corruption) бойынша ілгері дамуын және Шығыс Еуропа мен Орталық Азия аймағында жетекші рөл атқаратындығын атап өте отырып, жемқорлыққа қарсы саясатының іске асырылуын жоғары бағалады. Сарапшыларды COVID-19 пандемиясы кезінде құқық үстемдігін қамтамасыз ету шаралары қызықтырды. Олар дағдарыс кезеңінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы бақылауды күшейту туралы ақпаратты алдын алу және қылмыстық-құқықтық шаралар тұрғысынан оң қабылдады.

ЕСТЬ ПРОГРЕСС

Эксперты World Justice Project (Всемирного проекта правосудия) отметили, что по показателю противодействия коррупции Казахстан отличается поступательный прогресс. Директор по программе «Индекс верховенства закона» Алиша Эвангелидес высоко оценила реализацию антикоррупционной политики Казахстана, особо подчеркнув поступательный рост по показателю противодействия коррупции (absence of corruption) и лидирующую роль в регионе Восточная Европа и Центральная Азия. Серьезный интерес экспертов вызвали меры по обеспечению верховенства права в период пандемии COVID-19. Они положительно восприняли информацию об усилении антикоррупционного контроля в кризисный период с точки зрения превентивных и уголовно-правовых мер.

КЕЛІСІМШАРТ БОЙЫНША ҚАБЫЛДАНБАҚ

Мемлекеттік қызмет істері агенттігі келісімшарт бойынша мемлекеттік қызметшілер институтын енгізу жоспарлары туралы жариялады, олар нақты мемлекеттік жобалар мен бастамалардың жүзеге асырылу мерзіміне жалданатын болады. Мәселен, мемлекеттік аппарат штаты оңтайландырылғаннан кейін келісімшарт бойынша мемлекеттік қызметшілер институты енгізіледі, бұл мемлекеттік бастамалар мен салалық жобаларды іске асыру кезеңіне арнайы білімі бар мамандарды тартуға мүмкіндік береді.

НА КОНУ КОНТРАКТ

В Агентстве по делам госслужбы сообщили о планах введения института контрактных госслужащих, которых будут нанимать на время реализации конкретных государственных проектов и инициатив. Так, после оптимизации штата госаппарата будет введен институт контрактных госслужащих, что позволит привлекать профессионалов со специальными знаниями на период реализации государственных инициатив и отраслевых проектов».

ЖАЛАҚЫ Тағы өзгере ме?

ЗАРПЛАТА Опять меняется?

2021 жылы 13 наурызда ҚР Премьер-Министрінің орынбасары Е. Тоғжановтың төрағалығымен әлеуметтік серіктестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі республикалық ұшжақты комиссияның отырысы өтті. Оған ҚР Кәсіподақтар федерациясы мен жұмыс берушілер бірлестіктерінің өкілдері, сондай-ақ орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың басшылары қатысты.

Кездесу барысында вице-премьер пандемия жағдайында жұмыс орындарын сақтау және жалақының уақтылы төленуін қамтамасыз ету мәселелері алдыңғы орынға шыққанын атап өтті. Сонымен қатар, Тоғжанов мырза жұмыс берушілердің де, жұмысшылардың да мүдделерін білдіретін кәсіподақтардың баға жетпес үлесін ерекше атап өтті. Қорытындылай келе ол орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарға бірқатар нақты тапсырмалар берді, соның ішінде:

- штаттарды және еңбекақы төлеу жағдайларын оңтайландыру бойынша ҚР-ның жұмыс берушілері жүзеге асыратын іс-шаралардың кешенді талдауын ұйымдастыру;
- еңбекақы төлеудің бірыңғай стандарттарын енгізу мәселесін пысықтау;
- салалық ұшжақты комиссиялардың жұмысын жандандыру.

МҰҚИЯТ, МЫРЗАЛАР, МҰҚИЯТ

Бұл ақпарат primeminister.kz сайтында орналастырылды. «Керемет» дейсіз сіз. Жақсы, жиналған екен, жақсы, шешкен екен. Жарайсындар. Тек бұл бізге не береді? Бұл отырыста ерекше не бар? Қызықты не бар? «Мұқият қараңыз», – дейміз біз. Стандартты болып көрінетін ресми ақпаратта бізге қызықты және осы уақытқа дейін беймәлім болған төрт сөз бар – еңбекақы төлеудің бірыңғай стандарттары. Иә, иә. Есепшілерден бұл нені білдіреді деп сұраңыз.

Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі LSM.kz-ке жалақыға қойылатын талаптар қалай өзгертінін айтты. Олардың ақпаратына сәйкес, қазіргі уақытта жалақыны өсіруге бағытталған еңбекақы төлеудің бірыңғай стандарттарын енгізу мәселесі пысықталуда. Стандарттарда орташа жалақының индекстелуіне қарай ең төменгі тарифтік мөлшерлемелердің өзгеруі ескеріледі. Басқаша айтқанда, ең төменгі жалақы белгілі бір саладағы орташа айлық мөлшеріне байланысты өзгереді.

Осыны оқисың және бәрі жақсы, бәрі түсінікті сияқты. Жақсы шаралар қабылданды, жұмыскерлерді қорғамақ. Қазір бұл өте өзекті. Басшылардың кабинеттерінде түсінікті, қажетті шешім. Ал бұл іс жүзінде қалай болады? Шындықтың көбіне теориядан өзгеше болатынын бұрыннан білеміз. Бірақ бұл туралы мақаланың соңында айтамыз.

13 марта 2021 года состоялось заседание республиканской трехсторонней комиссии по социальному партнерству и регулированию социальных и трудовых отношений под председательством заместителя Премьер-Министра РК Е. Тугжанова. В нем приняли участие представители Федерации профсоюзов РК и объединений работодателей, а также руководители центральных и местных государственных органов.

В ходе заседания вице-премьер отметил, что в условиях пандемии на первое место встали вопросы сохранения рабочих мест, обеспечения своевременной выплаты заработной платы. При этом г-н Тугжанов подчеркнул неоценимый вклад профсоюзов, представляющих интересы как работодателей, так и работников. В завершение он дал ряд конкретных поручений центральным государственным и местным исполнительным органам, в том числе:

- организовать комплексный анализ мер, реализуемых работодателями РК по оптимизации штатов и условий оплаты труда;
- проработать вопрос по внедрению единых стандартов оплаты труда;
- активизировать работу отраслевых трехсторонних комиссий.

ВНИМАТЕЛЬНЕЕ, ГОСПОДА, ВНИМАТЕЛЬНЕЕ

Такая информация была размещена на сайте primeminister.kz. Здорово, скажете вы. Ну, собрались, ну, решили. Молодцы. Только что это нам дает? Что вдруг необычного в этом заседании? Что интересно-го? «Посмотрите внимательно», – скажем мы. Среди вроде бы стандартной официальной информации есть интересные и доселе незнакомые нам четыре слова – единые стандарты оплаты труда. Да-да. Спросите у бухгалтеров, что это значит?

В Министерстве труда и социальной защиты населения сообщили LSM.kz, как изменятся требования к зарплатам. По их информации, на данный момент прорабатывается вопрос по внедрению единых стандартов оплаты труда, направленных на повышение зарплаты. Стандарты будут с учетом изменения минимальных тарифных ставок в зависимости от индексации средней зарплаты. Иными словами, минимальная зарплата будет меняться в зависимости от размера среднемесячной в определенной отрасли.

Читаешь это, и вроде все хорошо и все понятно. И меры предпринимаются хорошие, работников защищают. Сейчас это очень актуально. И так, решение нужно, в высоких кабинетах понятное. А как на самом деле будет? Все мы давно знаем, что реальность часто отличается от теории. Но об этом мы поговорим в конце этого материала.

Өзірге тақырыпты егжей-тегжейлі қарастырайық. Қазір жалақы қанша және ол қалай есептеледі? Жұмыс істейтіндерге жалақы есептейтіндерді оқытатындардан сұрап көрелік. Сөздік құрам қалай сізге? Өзіл. Бірақ әзілді ысырып қойып, байыпты түрде сайтқа жүгінейік. Мысалы, Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің Экономика, бизнес және құқық колледжінің сайтына. Онда не жазылғанын көрейік.

ЖАЛАҚЫНЫ ЕСЕПТЕУ ТӘРТІБІ

Есептеу үшін сізге ағымдағы жылдағы ең төменгі жалақыны (ЕТЖ) және, тиісінше, еңбек шартында көрсетілген сіздің жалақыңызды білу қажет.

1. Міндетті зейнетақы жарналарын есептейік:
 $MЗЖ = айлық \times 0.1.$
2. Ықтимал ең жоғары (максималды) МЗЖ-ны есептейік: $МаксMЗЖ = EТЖ \times 75.$
3. Егер 1-тармақта шыққан сома МЗЖ ықтимал ең жоғары МЗЖ-дан көп болса, онда $MЗЖ = МаксMЗЖ.$
4. Енді ЕТЖ мен МЗЖ-ны ескере отырып, жеке табыс салығын (ЖТС) есептейік:
 $ЖТС = (айлық - MЗЖ - EТЖ) \times 0.1.$
5. Егер жалақы ЕТЖ-ға тең болса, онда ЖТС есептелмейді ($ЖТС = 0$).
6. «Қолға берілетін» қорытынды жалақы шығады:
 $айлық - MЗЖ - ЖТС.$

Бухгалтерия сізге айлықтан есептейтін сома қандай болса, нәтиже тура сондай болады.

2021 жылдағы ең төменгі жалақы – біздің елдің тұрғындары үшін аңызға айналған 42 500.

Шегініс. Өлдебір кәсіпорынның бас есепшісі, менің танысым маған былай түсіндірді: қызметкерге тіпті 30 000 төленуі мүмкін, бірақ қазынаға салықтар ЕТЖ-дан төленеді. Солай.

ОРТАША, САЛАЛЫҚ ОРТАША... ОСЫНЫ АНЫҚТАЙЫҚ

Енді салалық орташа көрсеткіш туралы білуге болады. Қайдан білуге болады? Негізінде Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросынан. Егер жақсылап тырыссақ, бұл деректерді табуға болады. Бұл мәліметтер, мысалы, мұнай өнеркәсібі мен ауылшаруашылығындағы көрсеткіштердің орташа жалақы тәрізді айтарлықтай ерекшеленетінін көрсетеді. Статистика мамандары бұл жөніндегі есептерді жыл сайын жариялайды, ал бұқаралық ақпарат құралдары оларды қалалар мен елді мекендерге таратады.

А пока давайте рассмотрим тему подробнее. Какова сейчас оплата труда и как она начисляется? Спросим у тех, кто учит тех, кто начисляет зарплату тем, кто выполняет работу. Как вам словарная конструкция получилась? Шутка. А если серьезно, обратимся к сайту, например, Колледжа экономики, бизнеса и права Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза. Давайте посмотрим, что пишут.

ПОРЯДОК РАСЧЕТА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Для расчета вам необходимо будет знать минимальный размер заработной платы (МЗП) на текущий год и, соответственно, Ваш оклад, прописанный в трудовом договоре.

1. Вычислим обязательные пенсионные взносы:
 $ОПВ = Оклад \times 0,1.$
2. Посчитаем максимально возможный ОПВ:
 $МаксОПВ = MЗП \times 75.$
3. Если сумма, полученная в пункте 1, ОПВ оказалась больше максимально возможного ОПВ, то $ОПВ = МаксОПВ.$
4. Теперь посчитаем индивидуальный подоходный налог (ИПН) с учетом МЗП и ОПВ:
 $ИПН = (Оклад - ОПВ - MЗП) \times 0.1.$
5. Если оклад равен МЗП, то ИПН не исчисляется ($ИПН = 0$).
6. Получим итоговую зарплату «на руки»:
 $Оклад - ОПВ - ИПН.$

Итогом будет та самая сумма, которую бухгалтерия вам начислит с оклада.

Минимальная заработная плата на 2021 год – легендарные для жителей нашей страны 42 500.

Отступление. Как пояснила мне знакомый главный бухгалтер некоего предприятия, платить могут работнику и 30 000, но налоги в казну отправят с МЗП. Вот так.

СРЕДНЯЯ, СРЕДНЕОТРАСЛЕВАЯ... РАЗБЕРЕМСЯ

А теперь можно узнать и о среднеотраслевой цифре. Где надо узнавать? По идее в Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам. И если постараться, можно найти эти данные. Эти данные расскажут нам, что показатели, например, в нефтедобывающей промышленности и в сельском хозяйстве значительно разнятся, как и средняя оплата труда. Отчеты по ней статистику публикуют каждый год, а СМИ разносят их по городам и весям.

Айтпақшы, орташа жалақы деген не? Уикипедиядан сұрайық:

«Жалақының орташа мөлшері (сонымен қатар, орташа жалақы) – бұл жұмыс істейтін халықтың белгілі бір тобының жалақысының орташа арифметикалық мәні ретінде есептелген макроэкономикалық көрсеткіш. Орташа жалақы міндетті түрде «орташа» жұмыскердің жалақысы болып табылмайды, өйткені онда «орташа» жұмыскерге ешқандай қатысы жоқ өте жоғары жалақы да, өте төмен жалақы да ескеріледі.

МЕДИАНДЫҚ, МОДАЛЬДЫҚ... БІРАҚ НАҚТЫ МА?

Жоғарыда айтып өткенімдей, орташа жалақы туралы бәрі көп және ынталана айтады: журналистер, аналитиктер, сарапшылар және басқа да білімді адамдар. Мақаланы жазу барысында мен аса қызықты, бірақ өткен жылдағы, өте көрнекі ақпаратты кездестірдім. Оны 2020 жылдың ақпанында Infortбюро сайты жариялады және оның біздің тақырыпқа қатысы бар.

«ҚР Статистика комитеті 2019 жылдың қорытындылары бойынша медиандық және модальдық жалақы

Что, кстати, это такое – средняя оплата труда? Давайте спросим у Википедии:

«Средний размер оплаты труда (также средняя зарплата) – макроэкономический показатель, вычисляемый как среднее арифметическое значение заработных плат определенной группы работающего населения. Средний размер оплаты труда совсем не обязательно является зарплатой «среднего» работника, так как в нем учитываются как очень высокие зарплаты, так и очень низкие, которые не имеют отношения к «среднему» работнику».

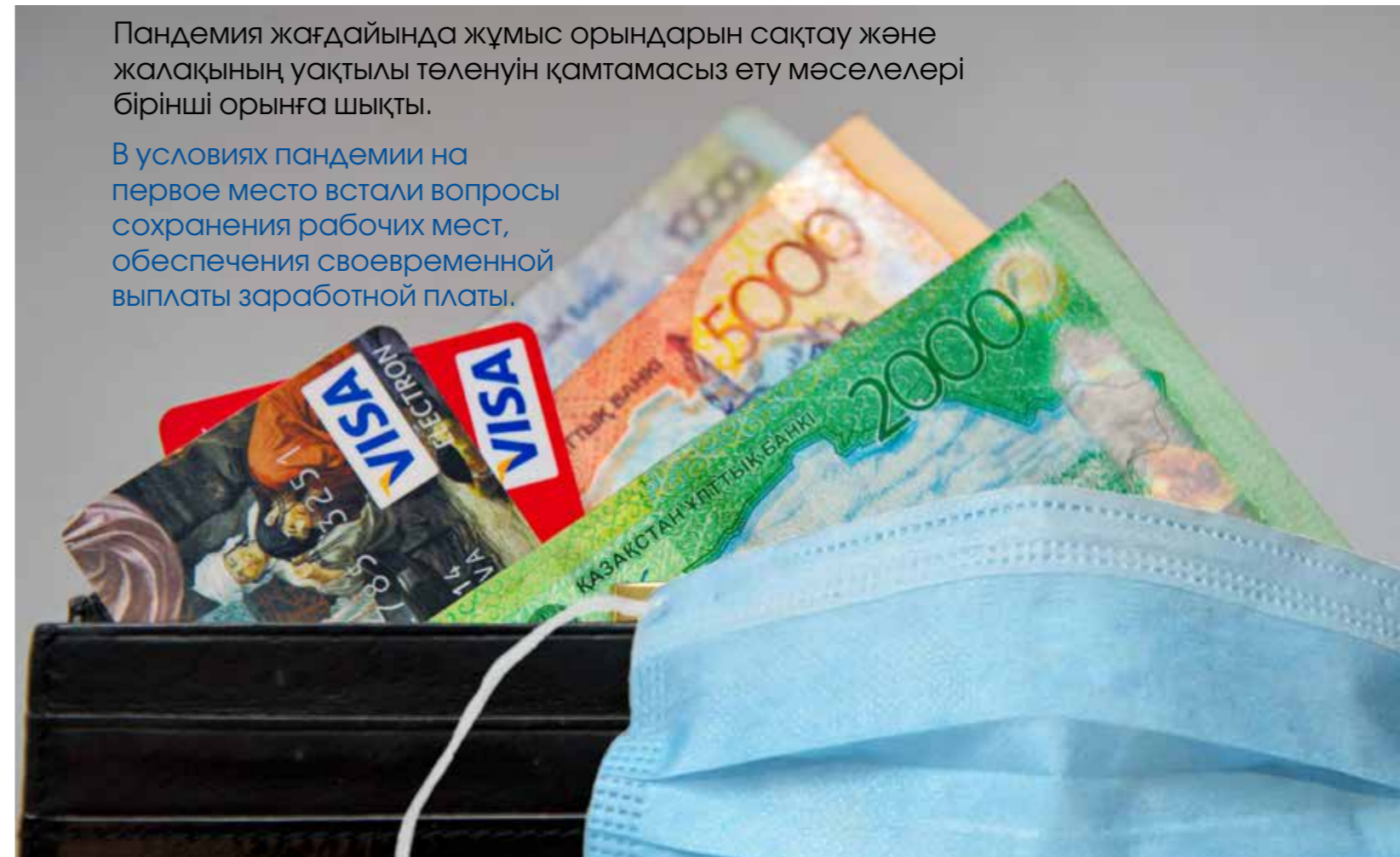
МЕДИАННАЯ, МОДАЛЬНАЯ... А РЕАЛЬНАЯ?

Как уже говорила, о средней зарплате говорят много и охотно все: журналисты, аналитики, эксперты и другие знающие люди. Пока я писала статью, наткнулась на весьма любопытную информацию, правда, за прошлый год, но весьма показательную. Ее опубликовал сайт Infortбюро в феврале 2020 года, и она весьма в тему.

«Комитет по статистике РК опубликовал данные по медианной и модальной заработной плате по итогам

Пандемия жағдайында жұмыс орындарын сақтау және жалақының уақтылы төленуін қамтамасыз ету мәселелері бірінші орынға шықты.

В условиях пандемии на первое место встали вопросы сохранения рабочих мест, обеспечения своевременной выплаты заработной платы.

туралы мәліметтер жариялады. Осы мәліметтерге сәйкес, жұмыс істейтін қазақстандықтардың жартысы (3,3 миллион) 112,2 мың теңгеден аз жалақы алады – жалақылардың медиандық мәні тура осынша болды, дейді Ranking.kz сарапшылары.

Медиандық жалақы – барлық жұмыскерлердің жартысы осыдан артық және кем алатын сома.

Бір жыл ішінде медиандық жалақы 5,6%-ға өсті (+5,9 мың теңге), сонымен бірге, инфляция жылдық көрсеткіште 5,4% құрады.

«Бұдан қарапайым қорытынды шығады: қазақстандықтардың жалақысының нақты сатып алу қабілеті 2018 жылдың деңгейінде қалды», – делінген есепте.

Қазақстандағы орташа жалақы 2019 жылдың соңғы тоқсанының соңында 203,9 мың теңгені құрады (атаулы мәнде жылына +15,8%), бұл медиандық жалақы мөлшерінен екі есе жоғары.

«Орташа және медиандық жалақы арасындағы айырмашылық неғұрлым көп болса, жалақыдағы теңсіздік соғұрлым айқын және жалақысы төмен жұмыскерлердің үлесі соғұрлым жоғары. Орташа жалақының мәні және оның динамикалық өсуі негізінен оның мәнін көтеретін жоғары жалақы төленетін қызметкерлер есебінен қалыптасады, бірақ олардың жалақысы іс жүзінде халықтың басым бөлігінің нақты айлығына анағұрлым жақын медиандық жалақыға әсер етпейді», – деп түсіндірді Ranking.kz.

«2019 жылы онсыз да таңғаларлықтай төмен модальдық жалақы 2018 жылмен салыстырғанда 27,5%-ға төмендеді (80 мың теңге). Модальдық жалақы ішінара біліктілігі төмен жұмыскерлерге деген сұранысты, сондай-ақ әлеуетті қызметкерлердің жалақы деңгейі бойынша жұмыс берушілердің жалпы қалауын көрсетуі мүмкін», – дейді сарапшылар».

Бұл 2019 жылғы мәліметтер. 2020 жылы не болды? Бұл туралы да есеп бар. Статистика қызметкерлері өте ұқыпты және нақты. Олай болмағанда ше? Мемлекеттік қызметшінің кәсібі мен атағы осыған міндеттейді. Осы жылдың ақпан айында не туралы есеп берді?

«Қазақстанда бір жұмыскердің орташа айлық жалақысы жаңартылды. Бұл туралы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы баяндады, деп хабарлайды Tengrinews.kz. Бір жұмыскердің орташа айлық атаулы жалақысы, бағалау бойынша, 2021 жылғы ақпанда 223 213 теңгені құрады. Халықтың жан басына шаққандағы орташа атаулы ақшалай табысы, есептеулер бойынша, 2021 жылдың қаңтарында 115 684 теңгені құрады, бұл 2020 жылғы қаңтарға қарағанда 4,8 пайызға жоғары, дегенмен нақты ақшалай кірістер көрсетілген мерзімде 2,4 пайызға төмендеді.

2019 года. Согласно этим данным, половина (3,3 млн) трудоустроенных казахстанцев получают зарплату меньше 112,2 тысячи тенге – именно столько составило медианное значение заработных плат, сообщает аналитики Ranking.kz.

Медианная зарплата – сумма, больше и меньше которой получает по половине всех работников.

За год медианная зарплата увеличилась на 5,6% (+5,9 тысячи тенге), в то же время инфляция в годовом выражении составила 5,4%.

«Из этого следует несложный вывод: реальная покупательная способность заработных плат казахстанцев осталась на уровне 2018 года», – говорилось в отчете.

Размер средней заработной платы в Казахстане по итогам последнего квартала 2019 года составил 203,9 тысячи тенге (+15,8% за год в номинальном выражении), что практически в два раза превышает размер медианной.

«Чем больше разрыв между средней и медианной зарплатой, тем сильнее выражено неравенство в заработной плате и выше доля работников с низкой оплатой труда. Значение средней зарплаты и ее динамичный рост в основном формируются за счет высокооплачиваемых сотрудников, которые тянут вверх ее значение, однако их заработная плата практически не влияет на медианную, которая более приближена к реальной зарплате значительной части населения», – поясняет Ranking.kz.

«И без того шокирующе низкая модальная зарплата в 2019 году упала на 27,5% по отношению к 2018 году (80 тысяч тенге). Модальная зарплата может отчасти отражать спрос на низкоквалифицированных работников, а также общие предпочтения работодателей по уровню заработных плат потенциальных сотрудников», – считают аналитики.

Тут данные за 2019 год. А что было в 2020-м? Отчет тоже есть. Статисты – они очень исполнительные и пунктуальные. Ну а как же? Профессия и звание госслужащих обязывает. О чем отчитались в феврале этого года?

«В Казахстане обновился среднемесячный размер заработной платы на одного работника. Об этом сообщили в Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам, передает Tengrinews.kz. Среднемесячная номинальная заработная плата одного работника, по оценке, в феврале 2021 года составила 223 213 тенге. Сообщается, что среднестатистические номинальные денежные доходы населения, по оценке, в январе 2021 года составили 115 684 тенге, что на 4,8 процента выше, чем в январе 2020 года, но реальные денежные доходы за указанный период снизились на 2,4 процента.

Мәліметтерге сәйкес, жұмыс істейтін қазақстандықтардың жартысы (3,3 млн) 112,2 мың теңгеден аз жалақы алады.

Согласно данным, половина (3,3 млн) трудоустроенных казахстанцев получают зарплату меньше 112,2 тысячи тенге.

2020 жылдың IV тоқсанында жұмыссыздар саны 453 мың адамды құрады. Жұмыссыздық деңгейі жұмыс күшінің 4,9 пайызын құрады. Жұмыспен қамту органдарында жұмыссыз ретінде тіркелгендердің саны 2021 жылдың ақпан айының соңында 192 мың адамды немесе жұмыс күшінің 2,1 пайызын құрады.

2020 жылдың соңында бір жұмыскердің орташа айлық атаулы жалақысы 233 136 теңгені құрағанын атап өткен жөн».

Осы сандардан алған әсеріңіз қандай? Егер мен дұрыс түсінсем, бұрнағы жылы біз ең болмағанда берілген жоқпыз, ал былтыр өміріміз одан да нашарлап кетті ме? Ал қазіргі дағдарысты ескерсек, 2021 жылы не болмақ? Дегенмен негізгі тақырыпқа оралып, басты сұрақты қояйық: ең төменгі жалақы белгілі бір саладағы орташа айлық мөлшеріне байланысты өзгереді – бұл жақсы ма, жаман ба? Бұл штатта қалған жұмыскерлер үшін жақсы, ал жұмыс берушілер үшін ше? Сонымен, біз басшылардың кабинеттерінде шынайы жағдайдың әрдайым ескеріле бермейтіндігіне және статистика мамандарының бұған дейін нақты ақшалай кірістер әлдеқашан төмендеді дегеніне қайта ораламыз.

Численность безработных за IV квартал 2020 года составила 453 тысячи человек. Уровень безработицы составил 4,9 процента к рабочей силе. Численность лиц, зарегистрированных в органах занятости в качестве безработных, на конец февраля 2021 года составила 192 тысячи человек, или 2,1 процента к рабочей силе.

Отметим, в конце 2020 года среднемесячная номинальная зарплата одного работника составляла 233 136 тенге».

Какие впечатления от данных цифр? Если я правильно поняла, в позапрошлом году мы хотя бы держались, а в прошлом стали жить хуже? А что будет в 2021-м, учитывая кризис сегодняшнего дня? Но давайте все-таки вернемся к основной теме и зададим главный вопрос: минимальная зарплата будет меняться в зависимости от размера среднемесячной в определенной отрасли – хорошо это или плохо? Для работников, которые остались в штате, хорошо, а для работодателей? Вот мы и возвращаемся к тому, что в высоких кабинетах не всегда учитывают истинное положение вещей и что ранее статисты сказали, что реальные денежные доходы уже упали.

ЖЕКЕ СӨЙЛЕСУ

Еңбекақы төлеудің бірыңғай стандарттары жүйесі міндетті болса не болады? Бұл туралы бас есепші болып жұмыс істейтін танысымнан сұрадым. Жеке әңгімеде ол маған мынаны айтты:

«Егер мен Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің жоспарын дұрыс түсінген болсам, бұдан жақсы ештеңе шықпайды. Неліктен? Қазір заңды түрде немесе ең болмағанда жартылай заңды түрде, таза жұмыс істеп жатқан шағын және орта бизнес көлеңкеге кетеді. Түсіндіріп өтейін: мысалы мен жұмыс істейтін шағын компания жер қойнауын пайдаланушыларға қызмет көрсетеді. Мұнда бәрі таза, бәрі заңға сәйкес, бірақ... Біздің қаржыландыру – негізінен тендерлер. Яғни шектеулі бюджет. Иә, біз үнемдейміз, оның ішінде жалақыдан да. Әйтпесе, жобаның құны анағұрлым жоғары болады және біз тендерде жеңіліп қалуымыз мүмкін. Біз жұмыскерлерді алдамаймыз және ұсынылған ақшаға жұмыс істеуге келісетіндермен жұмыс жасаймыз. Жоқ, бұл сапаға әсер етпейді. Еңбек нарығы ақылға қонымды жалақыға жақсы мамандар табуға мүмкіндік береді. Ал егер бізге шектеулер қойса ше? Мәселен, біз жалақы қорын біздікімен салыстыруға келмейтін дәл сол «Қазақмыспен» қалай бәсекелесе аламыз? Біз де, «Қазақмыс» та бір салада жұмыс істейміз ғой. Сондықтан бұл жағдайда шағын компаниялар бәсекеге қабілетсіз болады.

ПРИВАТНЫЙ РАЗГОВОР

Что будет, если система единых стандартов оплаты труда станет обязательной? Я спросила об этом знакомую, которая работает главным бухгалтером. И в частной беседе она мне сказала следующее:

«Если я правильно поняла, что хотят сделать в Министерстве труда и социальной защиты, то ничего хорошего не выйдет. Почему? Малый и средний бизнес, который сейчас действует легально или хотя бы полулегально, в белую, уйдет в тень. Объясню: к, примеру, небольшая компания, где я работаю, оказывает сервисные услуги недропользователям. У нас все чисто, все по закону, но... Наше финансирование – это преимущественно тендеры. То есть ограниченный бюджет. Да, мы экономим, и на зарплатах в том числе. Иначе стоимость проекта будет выше и тендер мы можем проиграть. Мы не обманываем работников и сотрудничаем с теми, кто согласен работать за предложенные деньги. Нет, на качество это не сказывается. Рынок труда позволяет найти хороших специалистов за вменяемый оклад. А если нас поставят в рамки? Ну как, например, мы сможем соревноваться с тем же «Казахмысом» у которого фонд заработной платы не сравнить с нашим? Ведь и мы, и «Казахмыс» работаем в одной отрасли. Так что при таком раскладе небольшие компании станут неконкурентоспособными.

«Сонда не болады?» деген сұрақ туындайды. Шағын және орта бизнес жасырын жұмыс жасайды, өйткені олар тапқан табысынан артық төлей алмайды, сәйкесінше, олар бұдан шығу жолдарын іздейді. Қандай жолдар? Мысалы, бір адамның орнына бір жалақыға екі адамды жалдайды – біреуіне ресми түрде төленеді, бірақ іс жүзінде ақшаны «серіктесі» екеуіне бөліп береді. Әрине, мұның не үшін жасалатынын ашық айту керек. Біздің адамдар ұғымтал, елдің жағдайы қиын... Мүмкін басқаша да шығар, ол жағын білмедім. Кәсіпкерлер мен есепшілер бұдан шығар жолды әрдайым табады деп ойлаймын. Бірақ бұл адал жұмыс беруші тұрғысынан менің пайымдауым. Ал жосықсыздар қолма-қол төлеуі немесе мүлдем төлемеуі мүмкін. Бұл жағдайда нәтиже қандай? Шарт жасамай, тек ауызша келіскен адамдар үшін құқықтық тәуекелдер. Іс жүзінде адамдар, керісінше, қорғалмайды. Ал елге «қолма-қол қара ақша» қайтып келеді, сонда не болмақ? Сәлеметсіз бе, 90-жылдар!

Тағы да орташа салалық көрсеткіш. Мысалы, таза лаушы әйелдер қалай болмақ? Олар да салада атаулы түрде жұмыс істейді, бірақ оларды, мысалы, техниктермен қалай теңестіруге болады? Біздің заңдарда бұл туралы жазылмаған және бұл бекер. Кеңес уақытында олар жұмыс жасайтын шаршы метрлердің көлеміне қарай аталған жұмыскерлер үшін жеке норматив болған. Енді бізде еңбек нарығы бар. Жұмыс беруші қанша төлейтінін өзі шешеді, ал адам не келіседі, не келіспейді... Ал жаңа жүйе енгізілсе не болады?

Мысалы, фермер өнімінің өсетінін немесе өспейтінін, астықты сататынын немесе сатпайтынын білмесе, белгіленген жалақыны қалай төлей алады? Қырыққабат көмілген оқиға есіңізде ме?

Анықтама үшін. Өткен жылдың сәуір айының соңында Түркістан облысының фермерлері қырыққабат өнімін жоюға мәжбүрміз деп шағымданды. Себеп – карантиндік шектеулер және соған байланысты сұраныстың төмендеуі.

«Біз бес гектар қырыққабатты жойып жатырмыз. Қанша еңбегіміз зая кетті. Тіпті он теңгеге де ешкім сатып алмайды. Мұның бәрі карантиннің салдары, – деді әлеуметтік желіде таралған видео авторы. – Қазір үш жүк көлігі жаңа піскен қырыққабатты алып кетуге келіп тұр. Ақша да, ештеңе де керек жоқ. Келіңіздер, тегін алыңыздар» (fergana.news)

Сондықтан менің Еңбек министрлігіне қоятын сұрақтарым көп, өте көп...»

Біз сіздердің назарларыңызға бір адамның пікірін ұсындық. Менде де көптеген сұрақтар бар. Бәлкім, әзірге танысымыз екеуіміз дұрыс түсінбеген болармыз және бәрі басқаша болатын шығар? Мүмкін. Бізде бәрі болуы мүмкін... Біз жаңа ақпаратты, тиісті министрліктердің түсініктемелерін күтеміз. Амал нешік...

Возникает вопрос: что тогда? Мелкий и средний бизнес уйдет в подполье, потому что не смогут платить больше, чем зарабатывают, и, соответственно, будут искать выходы. Какие? Ну навскидку, например, вместо одного человека нанять на одну зарплату двоих – одному платить официально, а по факту деньги делить с его «напарником». Конечно, обязательно честно рассказать, почему так делается. Люди у нас понятливые, ситуация в стране непростая... Может, и по-другому, не могу знать. Думается, бизнесмены и бухгалтеры всегда добросовестного работодателя. А недобросовестные вообще могут наличкой заплатить или вообще не платить. И каков имеем результат в данной ситуации? Правовые риски для людей без договоров на условиях «по понятию». Как факт, люди, наоборот, не будут защищены. А в страну вернется «черный нал» и что? Здравствуйтесь, 90-е!

Опять же среднеотраслевой показатель. А как, например, быть с уборщицами? Они ведь тоже номинально работают в отрасли, но разве можно их уравнивать, например, с техниками? Это у нас в законах не прописано, и напрасно. В советское время для них существовал отдельный норматив, в зависимости от количества квадратных метров, которые она обслуживала. А сейчас у нас существует рынок труда. Работодатель решает, сколько платит, а человек либо соглашается, либо нет... И что будет, если введут новую систему?

А как, например, фермер сможет выплачивать установленный оклад, если он не знает, вырастет у него что-то или нет, продаст он урожай или нет? Помнишь случай, когда капусту закопали?

Для справки. В конце апреля прошлого года фермеры из Туркестанской области пожаловались, что им приходится уничтожать урожай капусты. Причина – карантинные ограничения и связанное с ними снижение спроса.

«Уничтожаем пять гектаров капусты. Столько работы – и все впустую. Даже за десять тенге никто не берет. Это все из-за карантина, – говорил автор ролика, распространенного в социальных сетях. – Три фуры сейчас стоят со свежей капустой. Ни денег, ничего не надо. Приезжайте, забирайте бесплатно.» (fergana.news)

Так что у меня много вопросов к Минтруду, очень много...»

Мы предоставили вашему вниманию мнение одного человека. И у меня вопросов много. Но, может, пока мы с моей знакомой неправильно поняли и все будет по-другому? Может быть. У нас все может быть... Будем ждать новой информации, пояснений профильных министерств. А что нам еще остается?..

Анастасия ДЕМЕНТЬЕВА

Қазақстандықтардың жалақысының нақты сатып алу қабілеті 2018 жылдың деңгейінде қалды.

Реальная покупательная способность заработных плат казахстанцев осталась на уровне 2018 года.

БАЛАЛЫҚ ШАҚТЫҢ ГЕШТАЛЬТІ НЕМЕСЕ?..

*Шенеуніктер
тақырыбындағы
ой-толғамдар*

ДЕТСКИЕ ГЕШТАЛЬТЫ ИЛИ?..

*Размышления
на чиновничьи
темы*

«Шенеуніктер және сән-салтанат. Құбылыстың себептері мен шығу тегі. Мұны жою үшін мемлекеттік органдар мен бүкіл қоғам не істеуі керек». Қысқаша айтқанда, редакциядан осындай ТТ алдым. Шенеуніктер... Сән-салтанат...

Ұлым жақын маңдағы дүкеннен келді. Жұмыртқа қымбаттап кетіпті дейді. Он жұмыртқа 620 теңге. 350-дің орнына... Ал шенеуніктер әлеуметтік маңызы бар өнімдердің бағасы реттеледі деп уәде берген... Айтарға сөзім жоқ! Карантин жарияланған жылы бізде тауық қалмады ма? Демек, сән-салтанат... Ал, енді абай болыңыздар! (Осы тұста бойымда таптық өшпенділік лап еткенін сездім).

Сол сәтте мен осылай ойлады. Содан кейін өзіме жаңа демделген шай құйып, кілегей қостым. Шайды бір ұрттап, ойға баттым. 620 теңге тұратын жұмыртқа – басқа тақырып. Ал шенеуніктердің сән-салтанатты өмірі мәңгілік... Әйтеуір бұрынғы КСРО кеңістігінде солай болған. Ең қызығы, біздің мемлекеттік қызметшілер бұдан тіпті ұялмайды да. Мысалы, олардың Инстаграмын шолып көріңіз. Одан да дұрысы, қандай да бір мемлекеттік қызметшінің әйелінің, анасының, әпкесінің әлеуметтік желілердегі парақшасына көз салыңыз. Бұдан да оңай жолы: көпшілікке танымал мектептің жанындағы орындықта бір уақыт отыра тұрыңыз. Мұқият қарайтын болсаңыз, біраз нәрсені байқайсыз.

Олай болса, егер ештеңе өзгермесе, бұл туралы айтудың қажеті бар ма? Міндетті түрде! Айқайлау керек! Тек бір-бірімізге емес, құзырлы органдарға да. Онда мен неге мұнда шай ішіп отырмын? Азаматтық ұстаным және кәсіби жауапкершілік әлеуметтік наразылықты жеңіп, мақала жазуға кірісіп кеттім...

«ӘДЕП КОДЕКСІ? ЖОҚ, ЕСТІМЕДІК...»

Кешіріңіз, тарихын қазбаламадым. Оның тамыры ежелгі уақыттардан бастау алады. Айтпақшы, шенеуніктердің сән-салтанаты көбіне ғасырлар бойы сыбайлас жемқорлықпен қатар жүріп келеді. Бірақ біздің бүгінгі әңгіме бұл туралы емес.

Сонда не істеу керек? Сұрақ өте өзекті. Өйткені біз бұдан жалықтық (иә-ә, жөні түзу сөз таба алмай отырмын), міне!

Біраз уақыт бұрын журналымыздың парақтарында «Мемлекеттік қызметшілердің әдеп кодексі» туралы айтқан болатынбыз. Одан бейхабар немесе ұмытып қалған адамдар үшін айтарымыз, онда мемлекеттік қызметшілерге арналған жалпы мінез-құлық стандарттары, қызметтен тыс уақытта өзін-өзі ұстау, қызметтік қатынастардағы мінез-құлық стандарттары, сондай-ақ көпшілік алдында, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында, сөйлеудің стандарттары белгіленгенін еске саламыз. Айтпақшы, сыйлықтар мен сәнді өмірге онда айтарлықтай назар аударылған.

«Чиновники и роскошь. Причины и истоки явления. Что нужно сделать госорганам и всему обществу, чтобы искоренить это». Вот такое ТЗ, если говорить вкратце, я получила от редакции. Чиновники... Роскошь...

Тут сын пришел с соседнего магазина. Яйца, говорит, подорожали. 620 тенге просят за десяток. Вместо 350... А чиновники обещали, что цены на социально значимые продукты будут регулироваться... Слов нет! У нас что, куриц за карантинный год не осталось? Значит, роскошь... Ну держитесь! (Тут чувствую, что во мне вспыхивает классовая ненависть.)

Так подумала я на тот момент. Потом налила себе свежесваренного чая, добавила туда сливков. Отхлебнула глоточек и задумалась. Яйца за 620 тенге – тема другая. А вот роскошная жизнь чиновников – вечная... Во всяком случае на просторах бывшего СССР. Самое интересное, наши госслужащие даже этого не стесняются. Загляните, например, в их Инстаграм. А лучше на страницу в соцсетях жены, мамы, сестры какого-либо госслужащего. Можно и проще: посидите на скамейке, которая находится рядом со всем известной школой. Много чего можно увидеть, если смотреть внимательно.

Тогда надо ли об этом говорить, если ничего не меняется? Обязательно! Кричать надо! И не только друг другу, но и компетентным органам. Тогда что я сию тут, чай пью? Гражданская позиция и профессиональная ответственность победили социальное недовольство, и я пошла работать над статьей...

«ЭТИЧЕСКИЙ КОДЕКС? НЕТ, НЕ СЛЫШАЛИ...»

Простите, с историей не получилось. Ее корни тянутся в глубокую древность. Кстати, часто роскошь чиновников идет рука об руку через века с коррупцией. Но мы сегодня не об этом.

А вот что делать? Вопрос очень актуальный. Ибо (м-да, что-то не могу найти приличного слова) надоело, вот!

Некоторое время назад на страницах нашего журнала мы говорили об «Этическом кодексе госслужащих». Для тех, кто незнаком или подзабыл, напомним, что в нем определены общие стандарты поведения государственных служащих, стандарты поведения во внеслужебное время, поведения в служебных отношениях, а также публичных выступлений, в том числе в средствах массовой информации. Кстати, подаркам и роскошной жизни там уделено самое пристальное внимание.

Шенеуніктердің сән-салтанаты көбіне сыбайлас жемқорлықпен ғасырлар бойы қатар жүріп келеді.

Часто роскошь чиновников идет рука об руку через века с коррупцией.

Иә, бірақ осы тұста мына мақал орынды: «Қазаншының өз еркі, қайдан құлақ шығарса». Біздің құрметті халық қызметшілері кез-келген тыйымдарды айналып өтуді үйренген немесе оларға көз жұма қарайды. Мысал керек пе? Мінекей, мархабат.

ҚОЛМЕН БАСҚАРЫЛАТЫН ТЫЙЫМ

Сонау 2018 жылы Қазақстанның Автомобиль саласы кәсіпорындарының одағы елдің мемлекеттік органдарының шетелдік автомобильдерді сатып алуына тыйым салу туралы бастама көтерген болатын. Бұл ұсыныстың себебі осы тармақ бойынша ел бюджеті бір жыл бұрын шеккен қомақты шығындар болды. Нәтижесінде Қазақстанның мемлекеттік органдарына екі жыл бойы мемлекеттік сатып алу аясында шетелде шығарылған жеңіл автомобильдерді сатып алуға тыйым салынды.

Мемлекет қызметшілері жабырқап қалды. Шынында да, «Нивалардан» немесе «Уаздардан» тұратын қала немесе облыс әкімдігінің кортежін көзге елестету өте қиын...

Сөйтіп, бұдан шығар жол табылды. Заң бойынша сатып алуға рұқсат жоқ, бірақ көлік жалдауға ешкім тыйым салған жоқ. Мысалы, «МК Казахстан» бір-екі жыл бұрын былай деп жазды. Павлодар облысында 2017 жылы облыстың жоғары лауазымды тұлғаларына қызмет көрсету мақсатында «Павлодар облысы әкімінің аппараты» мемлекеттік мекемесі 128,5 млн. теңге сомасында автокөліктерді жүргізушілерімен қоса жалға алуға келісімшарт жасасты (1359667-1 сатып алу нөміріне сәйкес). Мұндағы техникалық сипаттамада қозғалтқыш

Да, но тут актуальна поговорка: «Закон – что дышло: куда повернешь – туда и вышло». Наши уважаемые слуги народа научились обходить любые запреты или просто плюют на них. Сами решайте. Хотите примеры? Да пожалуйста.

ЗАПРЕТ НА РУЧНОМ УПРАВЛЕНИИ

Еще в 2018 году Союз предприятий автомобильной отрасли Казахстана выступил с инициативой о запрете покупок иностранных автомобилей госучреждениями страны. Причиной такого предложения послужили солидные траты, которые бюджет страны понес годом ранее по этой статье. И в итоге государственным органам Казахстана на два года запретили приобретать легковые автомобили иностранного производства в рамках госзакупок.

Пригорюнились служаки государевы. И правда, крайне сложно представить кортеж акимата города или области, состоящий из «Нив» или УАЗов...

И выход нашелся. Закупать закон не позволяет, но ведь взять в аренду автомобиль никто не запрещал. Вот, например, как писал «МК Казахстан» пару лет назад. В Павлодарской области в 2017 году для обслуживания высших должностных лиц региона ГУ «Аппарат акима Павлодарской области» заключило договор на аренду легковых автомобилей с водителями на сумму 128,5 миллиона тенге (согласно номеру закупки 1359667-1). И тут в технической спецификации зафиксированы высококомфортабельные автомобили с объемом двигателя не менее

көлемі кемінде (!) 4600, 4700 және 5700 текше сантиметр болатын жайлылығы жоғары автомобильдер тіркелген. Әкім мен оның орынбасарларынан басқа, барлық 24 облыстық басқарма, сондай-ақ облыстық мәслихат аппараты және облыстық тексеру комиссиясы «Павлодар облысы автошаруашылығы» ЖШС-мен жүргізушілерімен қоса қызметтік автокөліктерді жалға беру туралы жеке шарттар жасаған. Әр ведомство үшін сома 3-4-тен 10 миллион теңгеге дейін және одан да көп. 2018 жылдың бүкіл кезеңінде облыс әкімдігінің басқармасы автомобиль жүрістеріне 100 миллион теңгеден астам қаражат жұмсаған. Жыл қорытындылары бойынша облыс шенеуніктерінің іссапар шығындарының жалпы көлемі төрттен бір миллиард теңгені құрады («Павлодар облысы автошаруашылығы» ЖШС-нің барлық келісім шарттарын мемлекеттік сатып алулар сайтынан көруге болады).

Не дейді?! 100 миллион!!! 250 миллион !!! Қалай сізге?

ПАНДЕМИЯ – АЙНЫМАС ДОСЫМ

Бірақ, байқауымша, мораторий аяқталды немесе әлі аяқталмады ма? Мұны кім біледі? Бірақ бастысы бұл емес. Тәжірибе әлі де қалды. Сүйікті «Каравандағы» карантин жылы туралы жаңа ақпарат. Бұл мүлде жаңа ақпарат. Оқиық:

Ел эпидемиологиялық ахуал тұрғысынан «қызыл» аймаққа біртіндеп жақындап келеді. Санитарлық дәрігерлер 2020 жылдың жазында орын алған ахуалдың қайталануынан қауіптенеді, ол кезде ауруханаларлық толып, дәрігерлер келіп түскен науқастардың бәріне бірдей көмек көрсетіп үлгермеген еді. Коронавирус инфекциясының таралуы ҚР-да да, бүкіл әлемде де жаңа экономикалық дағдарыс тудырды. Мемлекеттік ұйымдарға COVID-19-бен күресу үшін қомақты қаражат бөлінеді, бірақ олардың бәрі оны мақсатына сай жұмсай бермейді. Коронавирустық дағдарысқа және онымен қоса-қабаттасқан көптеген шектеулерге қарамастан, осы уақыт ішінде шенеуніктердің «тәбеті» төмендеген жоқ.

• Мысалы, «Маңғыстау облыстық мәслихатының аппараты» ММ тендерді аяқтап, жиһаз жиынтығын сатып алды, ол «басшы кабинетіне арналған жиһаз»

(!) 4600, 4700 и 5700 кубических сантиметров. Помимо акима с его заместителями, все 24 областных управления, а также аппарат областного маслихата и областная ревизионная комиссия заключают свои отдельные договоры с ТОО «Автохозяйство Павлодарской области» на аренду служебных машин с водителями. У каждого ведомства суммы варьируются от 3-4 до 10 миллионов тенге и более. За весь 2018 год управления областного акимата потратили на автопоездки более 100 миллионов тенге. А всего расходы на поездки областных чиновников по итогам года составили без малого четверть миллиарда тенге (все контракты ТОО «Автохозяйство Павлодарской области» можно увидеть на сайте госзакупок).

100 миллионов, Карл!!! 250 миллионов!!! Как вам?

ЭПИДЕМИЯ – МАТЬ РОДНАЯ

Но мораторий, судя по всему, закончился... Или нет, знает кто-нибудь? Но не суть. Практика все равно осталась. Вот вам новая информация о карантинном годе от любимого «Каравана». И она свежая. Почитаем:

Страна постепенно приближается к «красной» зоне по эпидемиологической ситуации. Санврачи опасаются повторения ситуации лета 2020 года, когда больницы были переполнены и врачи не успевали оказывать помощь всем поступающим. Распространение коронавирусной инфекции спровоцировало новый экономический кризис как в РК, так и во всем мире. Госорганизациям выделяют большие деньги на борьбу с COVID-19, однако далеко не все расходуют их по назначению. Несмотря на коронавирусный кризис и множество сопутствующих ограничений, аппетиты чиновников за это время отнюдь не убавились.

• Например ГУ «Аппарат Мангистауского областного маслихата» завершил тендер и приобрел комплект мебели, который так и называется: «Для кабинета руководителя». Туда вошли письменный стол, приставной стол, стол для переговоров, стол для компьютера, два крес-

2018 жылы Қазақстанның Автомобиль саласы кәсіпорындарының одағы елдің мемлекеттік мекемелерінің шетелдік автомобильдер сатып алуына тыйым салу туралы бастама көтерді.

В 2018 году Союз предприятий автомобильной отрасли Казахстана выступил с инициативой о запрете покупок иностранных автомобилей госучреждениями страны.

деп аталады. Оның құрамына жазу үстелі, қосымша үстел, келлісөздерге арналған үстел, компьютер үстелі, «басшыға арналған» екі орындық және конференцияға арналған 10 кресло кіреді. Осы молшылықтың барлығы мемлекеттік бюджетке 7 340 401 теңгеге түсті. Әрине, бүкіл жиһаз міндетті түрде жасыл түсті табиғи былғарыдан жасалуы керек. Тендердің техникалық сипаттамасынан жиһаз міндетті түрде «LUX» класына жатуы керек деп нақтыланғанын байқайсыз. Басшыға арналған кресло «ағаштың бағалы түрлерінен жасалған және дәл сол LUX класындағы былғарымен қапталған» болуы керектігі, ал шынтақ таянышындағы былғары элементтер тек қола шегелермен шегеленуі керектігі назар аудартады.

Иә... Пластик жиһазда отырса, мемлекеттік шешімдерді қабылдай алмайды. Қола шегелерсіз де бұл мүлде мүмкін емес. Мүмкін, полярлық ойдағыдай емес шығар. Немесе осы шегелерде соншалықты не бар?

Ал көлік жалдау ше? Жайлы көліксіз болмайды ғой. Туыстары күледі, қарамағындағылар бағынудан бас тартады...

• Тағы да Павлодар! «Павлодар қаласы әкімінің аппараты» ММ жеңіл автокөліктер жалдау қызметі үшін 7 173 857 теңге төлеген. Мұнда да міндетті шарт – 2012 жылдан кейін шыққан өкілдік класты автокөлік, әрине жүргізушісімен. Мемлекеттік мекеме қыста – жолаушылар үшін салонды жылытуды, ал жазда климаттық бақылауды қамтамасыз ету керек деп нақтылаған.

• «Қазақстан Республикасы «Білім және ғылым министрлігі» ММ өкілдері осы санатта ерекшеленді. Мемлекеттік ұйым өкілдік класты автокөліктермен көлік қызметін сатып алуға тендер жариялады. Отандық қазына үшін бұл 42 257 696 теңгеге түсті.

О, ұстаздар мен ғалымдар! Жарайсыздар! Балалар бір жыл үйде болды, мектептерді жөндеудің қажеті жоқ. Шамасы, «пердеге» жиналған ақша қалып қойған...

• Жоғарыда айтылғандардан басқа, мемлекеттік сатып алулар порталында әдеттен тыс лоттар бар. Мәселен, «Жамбыл облысы әкімінің аппараты» КММ күзет

ла «для руководителя» и 10 кресел для конференций. Все это изобилие стоило госбюджету 7 340 401 тенге. Разумеется, вся мебель должна быть из натуральной кожи, причем именно зеленого цвета. А в технической спецификации тендера отовсюду виднеется уточнение, что мебель должна быть обязательно класса «LUX». Примечательно, что кресло для руководителя должно быть «выполнено из ценных пород дерева и обито кожей того же класса LUX», а кожаные элементы на подлокотнике должны быть прибиты именно бронзовыми гвоздями.

Да... На пластиковой мебели голова решений государственных не принимает. Да и без гвоздиков бронзовых – ну никак. Полярность, наверное, не та. Или что там у этих, гвоздиков, есть?

А вот и аренда авто. Куда же без комфортабельного «коня»? Родственники засмеют, подчиненные подчиняться откажутся...

• И опять, Павлодар! ГУ «Аппарат акима города Павлодара» оплатили услуги по аренде легковых автомобилей стоимостью 7 173 857 тенге. Тут также обязательным условием является автомобиль представительского класса не позднее 2012 года выпуска, естественно с водителем. Отдельно в госучреждении уточнили, что в зимний период пассажирам необходимо обеспечить обогрев салона, а в летний – климат-контроль.

• Отличились в этой категории представители ГУ «Министерство образования и науки Республики Казахстан». Госорганизация опубликовала тендер на приобретение услуги транспортного обслуживания автомобилями представительского класса. Отечественной казне это обошлось в 42 257 696 тенге.

О, педагоги и ученые! Красавцы! А что? Дети год дома просидели, школы ремонтировать не надо. Видимо, деньги «на шторы» остались...

• Помимо вышеперечисленного, на портале госзакупок встречаются и другие довольно необыч-

Председатель Агентства по противодействию коррупции А. Шпекбаев в январе этого года высказался о роскошном образе жизни казахстанских чиновников, назвав его «порочной психологией».

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің төрағасы А. Шпекбаев ағымдағы жылдың қаңтарында қазақстандық шенеуніктердің сән-салтанатты өмір салты туралы айта отырып, оны «кесірлі психология» деп атады.

қызметіне мемлекеттік бюджеттен 16 164 285 теңге жұмсаған. Көрсетілетін қызметті ұсынушы ұйымның қызметкерлері облыс әкімінің резиденциясын күзетуге тиіс. Күзет қызметкерлері резиденция аумағын 24 сағат бойы күзетіп, жеке тұлғаларды қорғауы керек. Сонымен қатар, техникалық сипаттамада тапсырыс берушіге арнайы құралдармен және қару-жарақпен жабдықталған күзет қызметкерлерінен тұратын мобильді жедел әрекет ету тобы қажет екендігі көрсетілген.

Әрине, мұның түк қиындығы жоқ. Егер өзіңіз қызмет көрсететін адамдардан қатты қорқатын болсаңыз, бұл сіздің құқығыңыз. Бірақ неге біздің... дәл осы адамдардың есебінен?

Әлдекім бұған қарсы пікір білдірер. Мүмкін, былайша айтқанда, бұл тек мемлекеттік биліктің беделін нығайту үшін керек шығар. Үйде бұл адамдар тақуа және өте қарапайым. Олар бес қабатты панель үйлерде тұрады, ал жұмысқа жаяу барады. Бұл денсаулық үшін пайдалы.

Осы көріністі көзіме елестетіп, утопиялық роман оқығандай болдым. Кешіріңіз, көңілім басқаға ауып кетті. Сонымен, біз не туралы айтып жатқан едік? Иә, мемлекеттік аппараттың жеке өмірі және олардың сән-салтанатымен мақтануы туралы. Не істеу керек? Түрмеге қамау керек пе? Мүмкін қамшымен сабау керек шығар? Бұнымыз адамгершілікке жатпайды. Бірақ мұны қандай да бір жолмен шектеу керек емес пе?

ЗАМАНАУИ НҰСҚАДАҒЫ МАСҚАРАЛАУ

Tengrinews.kz тілшісінің хабарлауынша, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің төрағасы А. Шпекбаев ағымдағы жылдың қаңтарында қазақстан-

ные лоты. Так, например, в КГУ «Аппарат акима Жамбылской области» потратили 16 164 285 тенге из госбюджета на услуги охраны. Сотрудникам организации поставщика услуг предстоит охранять резиденцию акима области. Сотрудники охраны должны патрулировать территорию и охранять физических лиц на территории резиденции 24 часа в сутки. Также в техспецификации указано, что заказчику необходима мобильная группа оперативного реагирования, состоящая из сотрудников охраны, экипированных специальными средствами и оружием.

Да не вопрос. Если вы так боитесь людей, на которых работаете, – ваше право. Но почему за наш счет – этих самых людей?

Ну нет, скажет кто-то. Может, это только на работе, так сказать, для укрепления имиджа государственной власти. А дома эти люди аскетичны, неприязнательны. Живут в пятиэтажках панельных, а на работу пешком ходят. Так для здоровья полезнее.

Представила эту картинку и как будто роман-утопию прочитала. Извините, отвлеклась. Так, о чем мы говорили? Ах да, о личной жизни госаппарата и их хвастовстве роскошью. Что делать? В тюрьму? А может, плетьюми? Негуманно как-то. Но ведь как-то ограничить надо?

«ПОЗОРНЫЙ СТОЛЬ» В СОВРЕМЕННОМ ВАРИАНТЕ

Председатель Агентства по противодействию коррупции А. Шпекбаев в январе этого года высказался о роскошном образе жизни казахстанских чиновни-

Мемлекеттік ұйымдарға COVID-19-бен күресу үшін қомақты қаражат бөлінеді, бірақ олардың бәрі бірдей оны мақсатына сай жұмсай бермейді.

Госорганизациям выделяют большие деньги на борьбу с COVID-19, однако далеко не все расходуют их по назначению.

дық шенеуніктердің сән-салтанатты өмір салты туралы айта отырып, оны «кесірілі психология» деп атады.

«Біз сән-салтанатты өмір салтына ұмтылысына байланысты шенеуніктердің психологиясын тек шектеу шараларымен өзгерте алмайтынымызды түсінуіміз керек. Сәнді курорттардағы отбасылық фотосуреттер, қымбат брендтік дүкендердегі шопинг, люкс аксессуарлар, Қызыл кітапқа енген жануарлардың терілері мен өкілдік класты автомобильдер – мұның бәрі көзді ашып-жұмғанша әлеуметтік желілерге тарайды және, әрине, азаматтардың сынына ұшырайды», – деді Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет алқасының отырысында Шпекбаев.

Агенттік басшысының пікірінше, қарапайымдылық мемлекеттік қызметшілердің императивтік мінез-құлық нормасына айналуы керек. Шпекбаев Ұлыбританияны мысалға келтірді, онда сотталғандарға «Қоғам алдындағы қарызды қайтару» деген жазуы бар ашық түсті жилет кигізіп, біліктілігі төмен көше жұмысына мәжбүрлеу тәжірибесі енгізілген.

«Психологиялық тұрғыдан алғанда, жазаның осындай түрі тиімдірек, ал қоғам өзінің «батырларын» таниптын болады. Қылмыстық заңнамамен реттелетін шағын және орта ауырлықтағы сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін қоғамдық жұмыстарға тарту мүмкіндігіне қарамастан, Қазақстанда соттар бұл жаза түрін іс жүзінде тағайындамайды. Менің ойымша, бұл институтты, бірінші кезекте, ең мықты профилактикалық әсер тұрғысынан іске қосу қажет», – деп қорытындылады Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің төрағасы.

Несі жаман? Маған ұнайды. Ауламды қандай да бір құрметті мемлекеттік қызметшінің сыпырып жүргенін көзіме елестеттім... Ал көгершіндер ұшып жүр, асфальт бұрынғысынан тазарар емес (Ой, тағы армандап кеттім...).

ПСИХОЛОГТАР СӨЙЛЕЙДІ

Тыңдаңыз. Мүмкін сізде қарапайым адамдарға қолжетімсіз кез келген мәселені шеше алатын байланыстар, бөтен біреудің ақшасы, құралдар мен тетіктер болғандықтан, басыңызда бір нәрсе күрт өзгертін шығар?

Осыдан екі жыл бұрын News.ru психология саласындағы мамандардан жемқор шенеуніктердің неліктен сәнді заттарға, оларды жинауға құмар болатынын білмекке ниеттенді. Гештальт-терапевт және консультант-психолог А. Калистратова коллекция жинауға деген құмарлықтың бала кезден қалыптасатынын түсіндірді.

«Бүкіл әлемнің бай адамдары қандай да бір экспонаттарды жинайды және олардың белгілі бір затты жинау себебі балалық шақта жатыр. Үлгі түрінде айтатын болсақ, бір адам тоңып қалды да: «Мен

ков, назвав его "порочной психологией", передавал корреспондент Tengrinews.kz.

«Мы должны понимать, что исключительно ограничительными мерами не сможем изменить порочную психологию чиновников, обусловленную стремлением к роскошному образу жизни. Семейные фотографии с фешенебельных курортов, шопинг в дорогостоящих брендовых магазинах, люксовые аксессуары, шкуры краснокнижных животных и представительские автомобили – все это в мновение ока становится достоянием социальных сетей и закономерно вызывает критику граждан», – сказал Шпекбаев на заседании коллегии Антикрупционной службы.

По мнению главы Антикора, скромность должна перейти в разряд императивных норм поведения госслужащих. Шпекбаев привел в пример Великобританию, где практикуется надевать на осужденных яркие жилеты с надписью «Вернуть долг обществу» и принуждать их к низкоквалифицированным уличным работам.

«Психологически такой вид наказания более эффективен, а общество узнает своих антигероев в лицо. Несмотря на регламентированную уголовным законодательством возможность привлечения к общественным работам за коррупционные преступления небольшой и средней тяжести, в Казахстане данный вид наказания судами практически не назначается. На мой взгляд, этот институт необходимо активизировать, прежде всего, с точки зрения сильнейшего профилактического эффекта», – заключил председатель Агентства по противодействию коррупции.

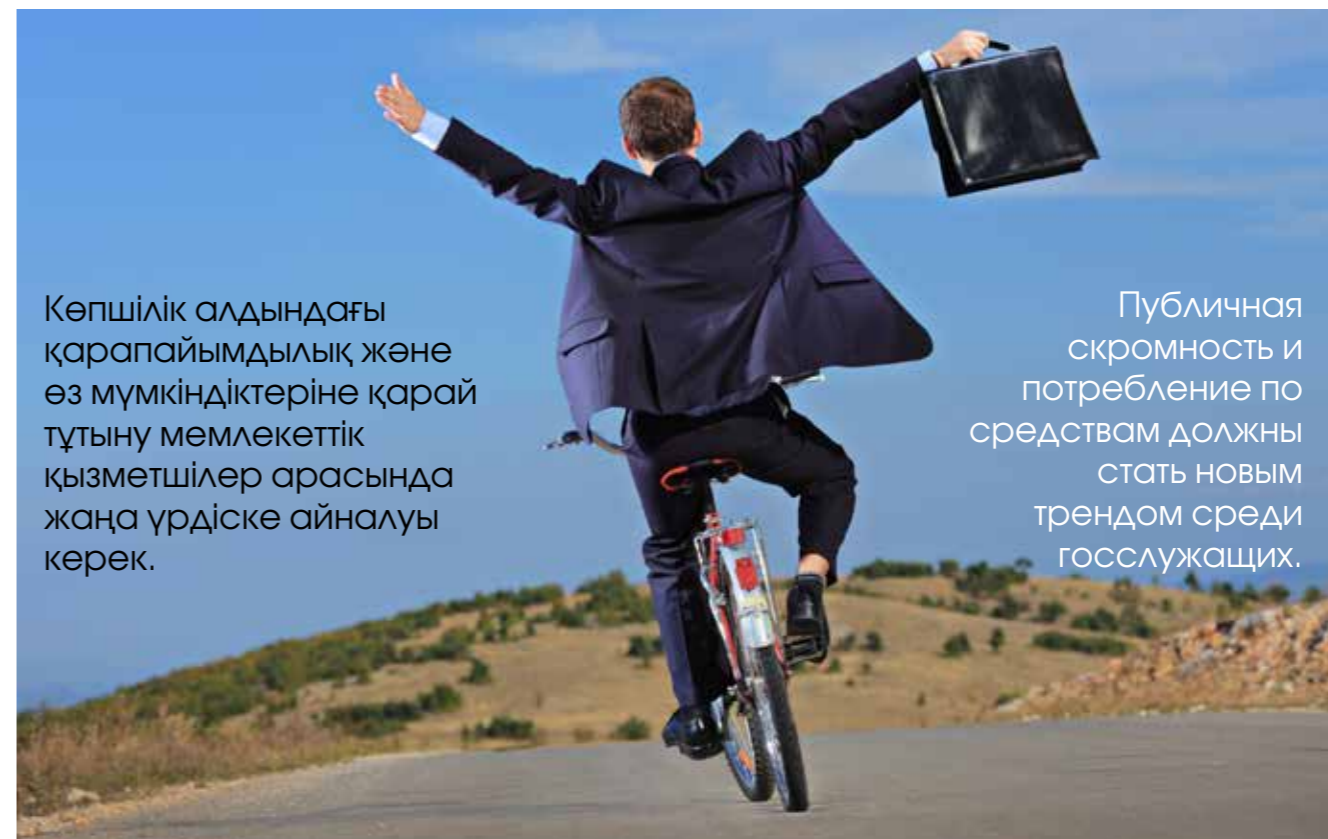
А что? Мне нравится. Так и представила, как у меня двор метет какой-нибудь уважаемый госслужащий... А голуби летят, асфальт чище не становится. (Ой, опять замечталась!)

ПСИХОЛОГИ ГОВОРЯТ

Слушайте. Может, от того, что у тебя в руках связи, чужие деньги, инструменты и механизмы, способные решить любую проблему, недоступные обывателям, что-то в голове перещелкивает?

News.ru пару лет назад решил выяснить у специалистов в области психологии, почему коррумпированные чиновники испытывают такую тягу к элементам роскоши, их коллекционированию. Гештальт-терапевт и психолог-консультант А. Калистратова пояснила, что коллекционные пристрастия формируются в детстве.

«По всему миру богатые люди коллекционируют те или иные экспонаты, и вопрос, почему это именно тот или иной предмет, лежит в детстве. Схематично говоря, вот человек замерз и подумал: «Вот

Көпшілік алдындағы қарапайымдылық және өз мүмкіндіктеріне қарай тұтыну мемлекеттік қызметшілер арасында жаңа үрдіске айналуы керек.

Публичная скромность и потребление по средствам должны стать новым трендом среди госслужащих.

өскенде тон жинаймын» деп ойлады. Бұл мысалдар – жай ғана болжам».

Сарапшының пікірінше, кенеттен байыған адамдардың өз қаражатын қалай жұмсайтыны жеке мәселе болып табылады.

«Жалпы, мұны векторлық психология тұрғысынан түсіндіруге болады. Бұл теорияға сәйкес, осындай дамыған «векторы» бар адам жинақтауды ұнатады. Яғни, оның қызметі – байлықты немесе ресурстарды сақтау, оның психикасы осылай жұмыс істейді. Векторлық психология тұрғысынан адам өз ресурстарын осылай сақтайды, өз тайпасы үшін жауап берген тәрізді отбасының тылын қамтамасыз етеді, ресурстар жасайды деп түсіндіруге болады», – дейді психолог.

Иә, түсінікті. Бірақ неліктен: «Бұған біздің қандай қатысымыз бар?» деген сұрақ қойғымыз келеді? Сарапшылардың айтуынша, адам мәртебесін өзінің жетістіктерімен көрсете алмағанда ол мұны сыртқы атрибуттардың көмегімен жасайды. Әрине, мемлекеттік мекеме – балалық шақтағы гештальттарды жүзеге асыратын және «мәртебемен жарысуға» ұмтылатын орын емес деп атап өтті олар, өйткені бұл өз міндеттерін адал атқаруға дағдыланған адамдардың беделін түсіреді. Көпшілік алдындағы қарапайымдылық және өз мүмкіндіктеріне қарай тұтыну мемлекеттік қызметшілер арасындағы жаңа үрдіске айналуы керек. Сонда бұл халықтың наразылығын тудырмайды, ал тергеу органдарының жұмысы азаяды. Алайда шенеуніктер бұл туралы біле ме екен?

Анара БЕКМАГАМБЕТОВА

вырасту и стану шубы копить». Эти примеры – просто гипотеза».

Эксперт полагает, что отдельной проблемой, по мнению специалиста, является то, как внезапно разбогатевшие люди распоряжаются деньгами.

«Вообще, это можно объяснить с точки зрения векторной психологии. Согласно этой теории, человек с таким развитым «вектором» любит накапливать. То есть его функция – это сохранение богатства или ресурсов, у него психика так работает. И с точки зрения векторной психологии можно объяснить, что человек таким способом сохраняет свои ресурсы, обеспечивает тыл своей семье, как бы отвечая за свое племя, он создает ресурсы», – пояснила психолог.

Да, понятно. Но почему так хочется спросить: «А мы причём?». Специалисты говорят, что когда человек не может подчеркнуть свой статус своими достижениями, он это делает с помощью внешних атрибутов. Конечно, отмечают они, государственный пост – это явно не место для осуществления собственных детских гештальтов и попыток «мериться статусом», потому что тогда это дискредитирует тех, кто привык честно выполнять свои обязанности. Публичная скромность и потребление по средствам должны стать новым трендом среди госслужащих. И народ это не будет раздражать, и следственным органам работы меньше. Только знают ли об этом чиновники?

Қашықтықтан білім беру қазіргі кезде бүкіл әлемнің білім беру жүйесіндегі ең прогрессивті инновациялық технологиялардың бірі болып табылады. Оның қарқынды дамуына экстремалды жағдай – COVID-19 пандемиясы ықпал етті. Бірақ ол сонымен бірге білім беруді модернизациялаудың қуатты катализаторына айналды, мұны жоққа шығаруға болмайды. Коронавирусқа байланысты жағдай бұдан кейін қалай дамыса да, білім берудің бұрынғыдай болуы енді екіталай. Қашықтықтан оқыту – бұл жаңа шындық, онымен есептесу және оның барлық арттықшылықтарын пайдалану керек. Бүгін осы жөнінде әңгіме қозғамақпыз.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА ШЫНДЫҒЫ

НОВАЯ РЕАЛЬНОСТЬ ОБРАЗОВАНИЯ

Дистанционное образование сегодня является одной из самых прогрессивных инновационных технологий в образовательных системах всего мира. Его бурному развитию поспособствовала экстремальная ситуация – пандемия COVID-19. Но она же стала мощным катализатором модернизации образования, которую нельзя отрицать. И как бы ни сложилась дальнейшая ситуация с коронавирусом, прежним образование уже вряд ли будет. Дистанционное обучение – новая реальность, с которой нужно считаться и использовать все ее преимущества. Об этом сегодня и поговорим.

АЗДАП ТАРИХҚА ҮҢІЛЕЙІК

Бірден айтайын: бұл мақалада мен қашықтықтан жоғары білім беру туралы айтып отырмын. Құрылған кезінен бастап цифрлық болып мәлімденген жоғары оқу орны – Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің профессоры ретінде. Қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып мектепте оқыту – бұл, әрине, басқа аспект және білім берудің жаңа тәжірибесі туралы әңгімелеп берген мұғалімдермен бұл жөнінде сөйлескенбіз («Мемлекеттік қызмет» журналының 2020 жылғы № 3 санын қараңыз).

Қазақстанның жоғарғы мектебі қашықтықтан оқытуды енгізу қажеттілігі туралы көптен бері айтып келеді; бұл тақырыпқа көптеген гранттар бөлініп, ғылыми зерттеулер жүргізіліп, тәжірибелік кластерлер құрылды. Шындығында, бастапқы кезде білім беру мақсатында телевизияны пайдалану қашықтықтан оқыту деп аталды. Мектеп мұғалімдері «теледидар ішінде» есептер шығарып, формулалар жазған және мектепте түсінбеген нәрселерді түсіндірген әйгілі мектеп теле-сабақтарын аға және орта буын ұмыт қоймаған болар. Бұл қашықтықтан оқытудың алғашқы қадамдары, мол ақпарат ағынының қайнар көзі болды, онсыз қазіргі шындықты елестету мүмкін емес.

Анықтама үшін: телевизия XX ғасырдың 50-жылдарынан бастап білім беру құралы ретінде қолданыла бастады. Бұл тәжірибеде алғашқы болған – Америка Құрама Штаттары. 1952 жылы АҚШ-тың Ұлттық білім беру ТВ орталығы – NIT құрылды. Содан кейін Канадада, Италияда, Австрияда, Германияда және әлемнің басқа елдерінде телевизиялық білім беру саласында тәжірибелер жүргізіле бастады.

КСРО-да оқыту бағдарламаларының тұрақты шығарылымы 1959 жылы Мәскеуде басталды. Бұл мектеп оқушылары мен ЖОО студенттеріне арналған білім беру бағдарламалары болды. Уақыт өте келе

НЕМНОГО ИСТОРИИ

Скажу сразу: в этой статье я рассуждаю о высшем дистанционном образовании. Как профессор Международного университета информационных технологий – вуза, который с момента своего создания был заявлен как цифровой. Школьное образование с использованием дистанционных технологий – это, безусловно, другой аспект, и о нем мы говорили с учителями, которые рассказали о новом опыте преподавания. (См. № 3 журнала «Государственная служба» за 2020 год.)

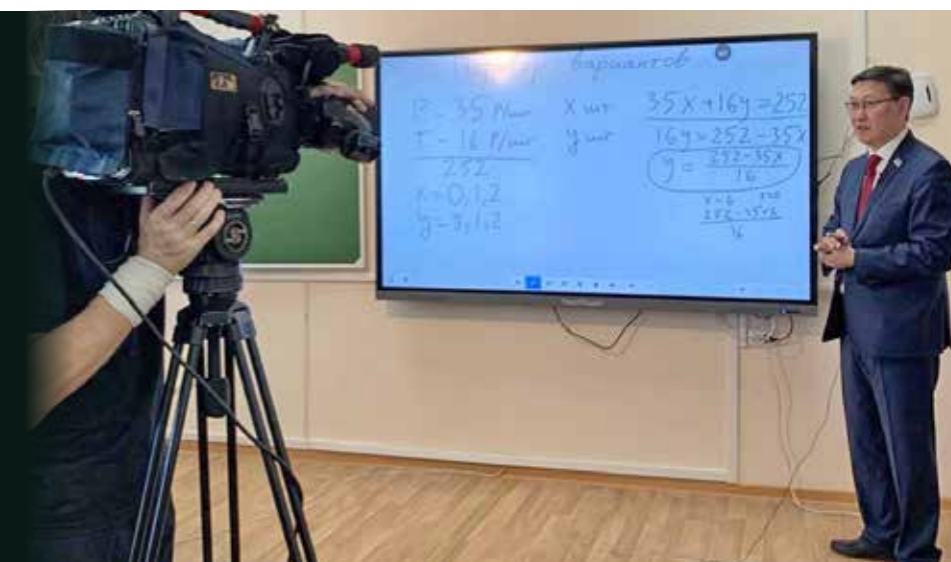
Высшая школа Казахстана уже достаточно давно вела разговор о необходимости внедрения дистанционного образования; под эту тему выделялись многочисленные гранты, проводились научные исследования, создавались экспериментальные кластеры. Собственно, первоначально дистанционным образованием называли использование телевизия в учебных целях. Старшее и среднее поколения помнят знаменитые школьные телеуроки, где учителя «в телевизоре» решали задачи, писали формулы, объясняли то, что было непонятно в школе. Это и было первыми шагами дистанционного обучения, настоящим истоком огромного потока информации, без которого невозможно представить нынешнюю реальность.

Для справки: использовать телевидение в роли учебного средства начали в 50-х годах XX века. Первыми в этом эксперименте стали Соединенные Штаты Америки. В 1952 году был создан Центр национального образовательного ТВ США NIT. Затем эксперименты в области телевизионного обучения стали проводиться в Канаде, Италии, Австрии, Германии и других странах мира.

Регулярный выпуск учебных программ в СССР был начат в 1959 году в Москве. Это были образовательные программы для школьников и студентов вузов. С течением времени учебное ТВ в СССР стало важной частью образования. Однако бурное развитие рыноч-

Бастапқыда білім беру мақсатында телевизияны пайдалану қашықтықтан оқыту деп аталды.

Первоначально дистанционным образованием называли использование телевидения в учебных целях.

КСРО-да білім беру телевизиясы оқытудың маңызды бөлігіне айналды. Алайда нарықтық қатынастардың қарқынды дамуы білім беру телевизиясын «тұншықтырды» деуге болады. Коммерциялық эфирлерге білім беру бағдарламаларына уақыт беру, оның үстіне олар «формалды білім беруге» бағытталғандықтан, тиімсіз болды.

2000 жылы осы жолдардың авторы Израильде ғылыми тағылымдамадан өтуге мүмкіндік алды. Хайфа университетінде бізге Израильдің әйгілі «Ашық университетінің» жұмысы көрсетілді. Мұндай университетті құру идеясы 1976 жылы жүзеге асырылды және 45 жыл ішінде ол өзінің тиімділігін дәлелдеді. Қашықтықтан білім беру әдістері мұнда әртүрлі жолдармен жүзеге асырылады: оқу бағдарламалары мен электрондық оқулықтарды жасаудан бастап арнайы орталықтандырылған телевизиялық оқытуға дейін. Open University of Israel-де білім алудың әртүрлі формалары бар, негізінен сырттай. Бірақ ол кезде біз қашықтықтан оқытумен таныстық, оның технологиясы келесідей: Израильдің түрлі қалаларының білім беру орталықтарында университетте оқытылатын барлық академиялық пәндер бойынша дәрістер тарататын теледидармен жабдықталған арнайы бөлмелер бар. Дәріске тікелей қосылу мүмкіндігі бар – бұл артықшылық заманауи технологияның арқасында мүмкін болды. Студенттік куәліктің нөмірі компьютерге енгізіледі, студент арнайы кодты тереді және өзін қызықтыратын сұрақты қоя алады (Айт-

ных отношений практически «задушило» учебное ТВ. Коммерческому эфиру стало невыгодно отдавать время под образовательные программы, тем более что рассчитаны они были на «формальное образование».

Автору этих строк в 2000 году довелось побывать на научной стажировке в Израиле. В университете Хайфы нам была продемонстрирована работа знаменитого «Открытого университета» Израиля. Идея создания такого университета была реализована в 1976 году, и за 45 лет доказала свою эффективность. Методы дистанционного образования здесь имеют различное воплощение: от создания обучающих программ и электронных учебников до специального централизованного телевизионного обучения. В Open University of Israel есть разные формы обучения, в основном заочная. Но мы тогда познакомились с дистанционным образованием, технология которого представляла собой следующее: в учебных центрах различных городов Израиля есть специальные комнаты с телевизором, по которому транслируются лекции по всем учебным дисциплинам, которые преподаются в университете. Имеется возможность прямого подключения к лекции – это преимущество стало возможным благодаря современным технологиям. В компьютер вносится номер студенческого удостоверения, студент набирает специальный код и может задавать интересующий его вопрос. *(Отметим, кстати, что именно отсутствие прямой связи с преподавателем являлось основным недостатком*

пақшы, оқытушымен тікелей қарым-қатынастың болмауы – кеңестік үлгідегі телевизиялық білім берудің басты кемшілігі). «Ашық университеттің» айрықша ерекшелігі – оған орта білім алмаған кез келген адам тек оқуға ақы төлеп түсе алады. «Ашық университет» жүйесіндегі білім болашақ өмірі мен мансабы үшін білім алуды қажет ететін тұтынушыға бағытталған. Ол кезде бұл бізде үлкен әсер қалдырды, бірақ ТМД елдерінде мұндай университетті елестету мүмкін емес еді...

«ӨМІР БОЙЫ БІЛІМ АЛУ»

Қашықтықтан білім берудің бірінші артықшылығы – адамның бүгінгі өміріне қажетті жаңа білімдер мен дағдыларды игеруі. Енді осы туралы тарқата айтайық. Бүгінде диплом алып, өмірінің соңына дейін мамандығы бойынша жұмыс істейтін адамды елестету мүмкін емес. Кез келген мамандықта адам өз білімін үнемі жетілдіріп отыруы керек, әйтпесе артта қалуы мүмкін... Әлем тез өзгеруде, кәсіби дағдыларға қойылатын талаптар да өзгеріп жатыр. Әлдебір мамандықтар жойылды, кейбір жаңа мамандықтар пайда болды. Сонымен қатар, адам негізгі кәсіпті игерумен бірге командада жұмыс жасай білуі, жоғары коммуникативтік дағдыларға ие болуы қажет, сондықтан «әлеуметтік құзыреттіліктер» үлкен мәнге ие болуда. Soft skills – бұл болашақтың құзыреттіліктері. Мысалы, ядролық қару шығарушы екі физиктің ішінде өзінің әлеуметтік құзыреттілігін дамытатыны анағұрлым табысты болады. Кейін ол өзінің томаға-тұйық әріптесіне қарағанда едәуір сәтті ғылыми мансап құра алады. Егер адам таңертеңнен кешке дейін жұмыстан босамаса, коммуникативті құзыреттілік туралы білімді қайдан алады? Әрине, қашықтықтан оқыту курсының көмегімен – өзіне ыңғайлы уақытта.

Бұл бір ғана мысал, бірақ ол өте көрнекі. Адамдар уақыт талабына сай жаңа дағдыларды игеруге және білімдерін жаңартуға мәжбүр. Сондықтан қазіргі кезде жоғары оқу орындарының алдында тұрған міндеттер білім беру үдерісіндегі өзгерістерді ғана емес, сонымен қатар білім берудің жаңа нысандарын енгізуді, оларды түрлендіруді және студенттерге кез келген уақытта және кез келген жерде білім беру қызметін ұсынуға мүмкіндік беретін сыныптық форматтан басқа платформалар түріне көшуді анықтайды.

Қашықтықтан оқытудың екінші артықшылығы – оның цифрландырылуы. Цифрлық университет – бұл ақпараттық-коммуникациялық технологияларды белсенді қолдану, инновациялық шешімдер және жаңа бизнес-модельдер. Цифрландырудың университетке және оның студенттеріне беретін артықшылықтары мен мүмкіндіктері – бұл дербес білім беру траекториялары мен оқыту технологиялары, виртуалды және толықтырылған шындық, мобильді құрылғылар және ойын арқылы оқыту, т.б. Бүгінде бір кездері

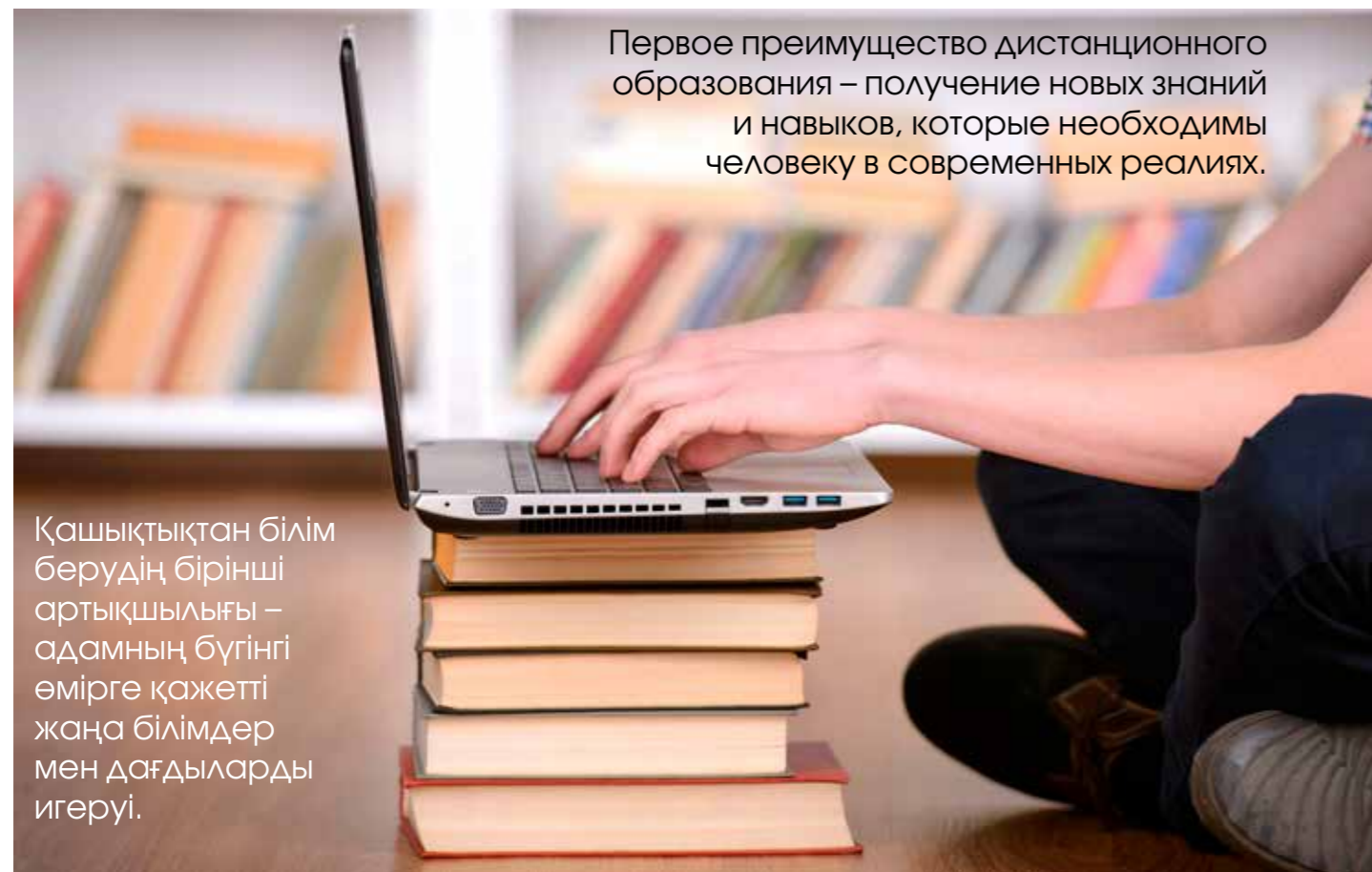
учебного ТВ советского образца.) Отличительной особенностью «Открытого университета» является то, что любой желающий может поступить в него без аттестата зрелости, только оплатив обучение. Обучение в системе «Открытого университета» ориентировано на заинтересованного потребителя, которому необходимо получить образование для дальнейшей жизни и карьеры. На нас тогда это произвело достаточно сильное впечатление, но представить себе университет такого рода в странах СНГ было еще невозможно...

«ОБУЧЕНИЕ ЧЕРЕЗ ВСЮ ЖИЗНЬ»

Вот здесь мы подходим к первому преимуществу дистанционного образования – получение новых знаний и навыков, которые необходимы человеку в современных реалиях. Сегодня невозможно представить себе специалиста, который, получив диплом, будет работать по своей специальности всю оставшуюся жизнь. В любой профессии нужно постоянно совершенствовать свои знания, иначе можно безнадежно отстать... Мир стремительно меняется, меняются и требования к профессиональным навыкам. Какие-то профессии уходят в прошлое, а какие-то, наоборот, возникают в новой реальности. Кроме того, большое значение приобретают так называемые «социальные компетенции», когда человек, помимо владения основной профессией, умеет работать в команде, обладает высокими навыками коммуникации и т. д. Soft skills – это компетенции будущего. Например, из двух физиков-ядерщиков более успешным станет тот, кто будет развивать свои социальные компетенции. И впоследствии он сможет сделать более успешную научную карьеру, чем его необщительный коллега. А где получить знания по коммуникативной компетентности, если ты с утра до вечера занят на работе? Конечно, с помощью дистанционных образовательных курсов – в удобное для себя время.

Это лишь один пример, но он очень показателен. Люди стоят перед необходимостью осваивать новые навыки и обновлять знания в соответствии с требованиями времени. Поэтому вызовы, стоящие сегодня перед высшими учебными заведениями, обуславливают не только изменения в учебном процессе, но и внедрение новых форм обучения, их трансформацию и переход от аудиторного формата к другим видам платформ, позволяющим предоставлять образовательные услуги обучающимся в любое время и в любом месте.

Второй момент преимущества дистанционного образования – это его цифровизация. Цифровой университет – это и активное применение информационно-коммуникационных технологий, и инновационные решения, и новые бизнес-модели. Преимущества

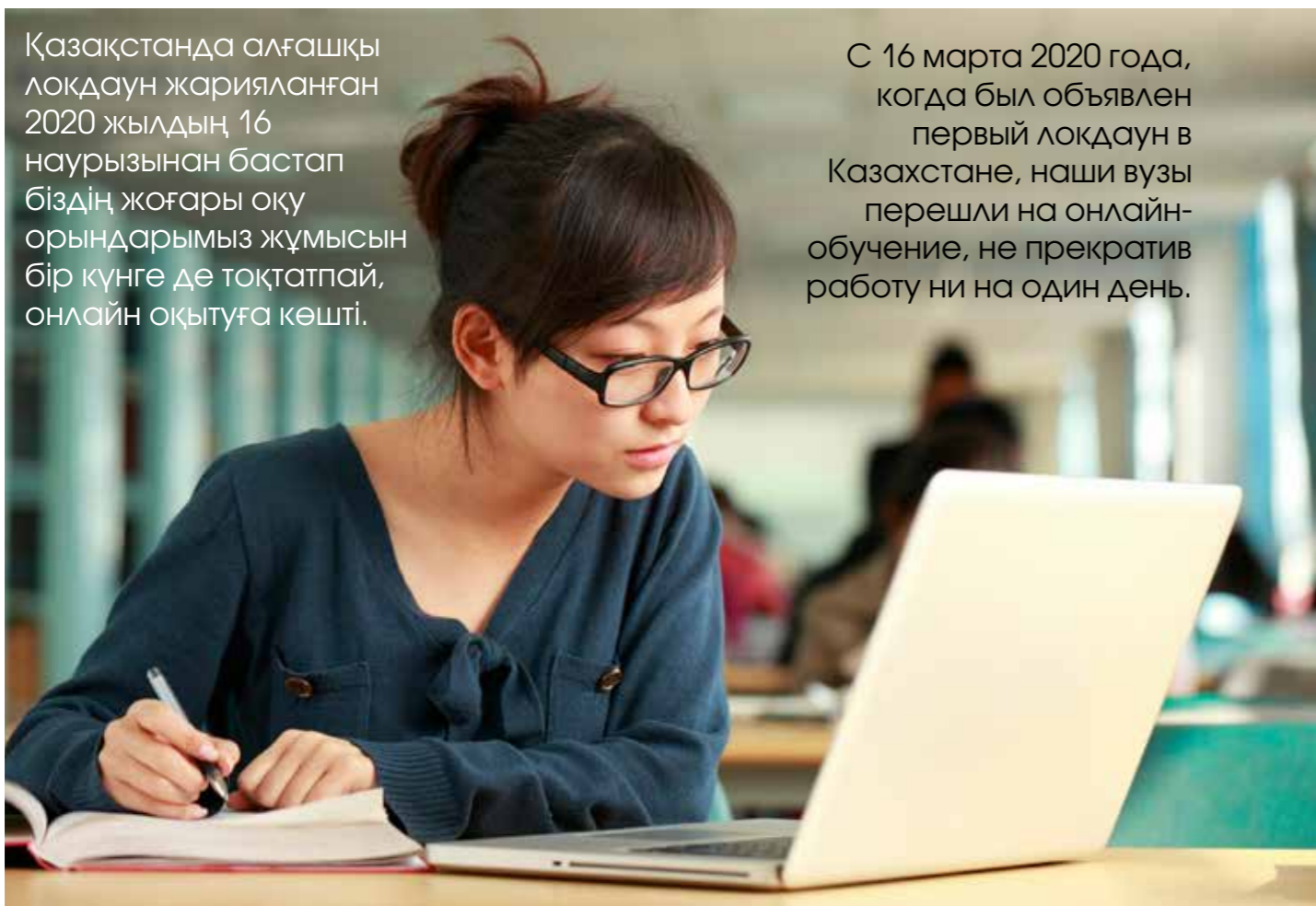

Первое преимущество дистанционного образования – получение новых знаний и навыков, которые необходимы человеку в современных реалиях.

Қашықтықтан білім берудің бірінші артықшылығы – адамның бүгінгі өмірге қажетті жаңа білімдер мен дағдыларды игеруі.

Қазақстанда алғашқы локдаун жарияланған 2020 жылдың 16 наурызынан бастап біздің жоғары оқу орындарымыз жұмысын бір күнге де тоқтатпай, онлайн оқытуға көшті.

С 16 марта 2020 года, когда был объявлен первый локдаун в Казахстане, наши вузы перешли на онлайн-обучение, не прекратив работу ни на один день.

компьютерлік білім алған адамдарға ғана қажет болған сандық дағдылар қазір барлық қызмет салаларында: гуманитарлық, мұнай, экономика және кез келген басқа салаларда қажет.

Қашықтықтан білім беруді дамытудың әлемдік үрдістерін, атап айтқанда, «өмір бойы білім алу» – life-long learning – ескере отырып, Қазақстанның жоғары оқу орындары онлайн-оқытуды белсенді түрде алға жылжытуда. Бұл вебинарлар, чаттық сабақтар, интернет форумдар, ғылыми конференциялар және интернет-кеңестер. Қазақстанда алғашқы локдаун жарияланған 2020 жылдың 16 наурызынан бастап біздің жоғары оқу орындарымыз жұмысын бір күнге де тоқтатпай, онлайн-білім беруге көшті. Әрине, мұндай аяқасты ауысуға университеттердің бәрі бірдей дайын болмады, бірақ цифрлық университетке айналуы жоспарлағандардың артықшылығы айқын болды. Мысалы, біздің университет – ХАТУ – өз оқытушыларына бейне-курстар құру бойынша тренингтер өткізді, біртіндеп видео дәрістер-силлабус құру технологиясын, дәрістің мәтінін, сториборд, бақылауға арналған тапсырмаларды, тест сұрақтарын және осы дәрістерді жазуды түсіндірді. Оқытушылар дәрістерді студенттер кез келген уақытта тыңдай алатындай етіп алдын ала жазады. Сабақтарда олар практика өткізеді, мұнда оқытушыларды креативті ойлауға үйретеді. Әрбір

и возможности, которые дает университету и его студентам цифровизация – это индивидуальные образовательные траектории и технологии обучения, виртуальная и дополненная реальность, обучение через мобильные устройства, игровое обучение, и многое другое. Сегодня цифровые навыки, которые когда-то требовались лишь тем, кто изучал компьютерные науки, теперь необходимы во всех сферах деятельности: гуманитарной, нефтяной, экономической или любой другой.

Учитывая мировые тенденции развития дистанционного образования, а именно «обучения через всю жизнь» – life-long learning – университеты Казахстана активно продвигают онлайн-обучение. Это и вебинары, и чат-занятия, и интернет-форумы, и научные конференции, и интернет-консультации. С 16 марта 2020 года, когда был объявлен первый локдаун в Казахстане, наши вузы перешли на онлайн-обучение, не прекратив работу ни на один день. Конечно, не все университеты в равной степени были готовы к такому внезапному переходу, но те, кто планировал трансформацию в цифровой вуз, оказались в несомненном выигрыше. Например, наш университет – МУИТ – провел для своих преподавателей тренинги по созданию видеокурсов, поэтапно объяснив технологию создания видеолекций-силлабус, текст самой лекции, сториборд, задания для контроля, тестовые вопросы

университет бүгінде жаһандық өзгерістерге бейімделіп, өз студенттерінің жағдайларға қарамастан білім алуына барлық мүмкіндікті жасайды. Сонымен қатар, карантиндік режим онлайн-отырыстар, конференциялар, вебинарлар мен шеберлік сабақтарын ұйымдастыруға кедергі болған жоқ. Бұл аз дегендей, белгілі ғалыммен, профессормен немесе шығармашыл адаммен шеберлік сабағын өткізу бұрын қиын болған, ал бүгінде цифрлық технологиялардың арқасында ешқандай проблема жоқ! Microsoft Teams немесе Zoom бағдарламалары қызықты кездесулер, сабақтар, пікірталастар өткізуге мүмкіндік береді. Әрине, «тірі» байланысқа жететін ештеңе жоқ, бірақ бұл әрдайым мүмкін бола бермейді ғой! Ал сандық платформалардың көмегімен ыңғайлы уақытты таңдасаң болды, бұрын армандаған адамдармен еш кедергісіз сөйлесе аласың.

ЗАҢНАМАЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕГІ АРАҚАШЫҚТЫҚ

2021 жылы 8 қаңтарда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңға қол қойды. Бұл заң «қашықтықтан оқыту» ұғымын белгілейді. Осы уақытқа дейін ҚР заңнамасында қашықтықтан оқытудың бірыңғай тұжырымдамасы болған емес. Енді «қашықтықтан оқыту» ұғымы нақтыланып, нормалары бекітіліп, оны жүзеге асыру тәртібі айқындалды. Қашықтықтан оқыту ортасын құру жобалары электронды (цифрлық) материалдарды қолдану арқылы оқыту әдістерін жетілдіреді, сонымен қатар жаңа технологияларды енгізу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін білім беру мекемелері жаңартылып, қажетті жабдықтармен және интернетпен қамтамасыз етілуде. Мұндай жобалардың басты міндеті – білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолданудың барынша жоғары әсерін ынталандыру.

Өзірленіп жатқан және енгізілген АКТ-шешімдер оқытудың неғұрлым креативті және инновациялық әдістерін қолдауға, сондай-ақ инвестициялардың нақты кірістілігіне бағытталған. Технология білім беру жүйесіндегі шығындарды төмендетуі мүмкін – атап айтқанда, электронды оқулықтар құру, қашықтықтан оқытуды дамыту және ашық деректерді пайдалану бастамалары осыған бағытталған. Сонымен қатар, дәстүрлі ресурстарға қолжетімділік құнын төмендету мәселесі ғана емес, сонымен қатар кейбір аймақтарда білім беру ресурстарының (тіпті оқытушылардың) тапшылығы проблемасы да шешілуде. Бірқатар елдерде, мысалы, Колумбияда, Уругвайда, Индонезияда және Австралияда, мұндай бастамаларды билік белсенді қолдайды және олар стратегиялық болып саналады. АҚШ-та ашық контентті дамыту жөніндегі

и запись этих лекций. Преподаватели записывают лекции заранее, чтобы учащиеся могли их прослушать в любое время. А на самих уроках проводят практику, где учат студентов мыслить креативно. Каждый университет сегодня подстраивается под глобальные изменения и делает все возможное для того, чтобы их студенты получали знания вне зависимости от обстоятельств. Кроме того, карантинный режим не стал преградой в организации онлайн-заседаний, конференций, вебинаров и мастер-классов. Более того, провести мастер-класс с известным ученым, профессором или творческой личностью раньше было сложно, а сегодня, благодаря цифровым технологиям, практически беспрепятственно! Программы Microsoft Teams или Zoom позволяют проводить интересные встречи, занятия, дискуссии. Конечно, «живое» общение вне конкуренции, но ведь не всегда возможно! А при помощи цифровых платформ главное – выбрать удобное время и общаться с такими людьми, о которых ты мог раньше только мечтать.

ДИСТАНЦИЯ НА ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ УРОВНЕ

8 января 2021 года Президент РК Касым-Жомарт Тоқаев подписал Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты по вопросам образования». Данным законом закрепляется понятие «дистанционное образование». До сих пор в законодательстве РК не было единой концепции дистанционного образования. Теперь понятие «дистанционное обучение» уточнено, закреплены нормы и определен порядок его проведения. Проекты построения дистанционной образовательной среды совершенствуют методики обучения с использованием электронных (цифровых) материалов, параллельно идет модернизация образовательных учреждений, обеспечение необходимым оборудованием и доступом к интернету с тем, чтобы обеспечить возможность внедрения новых технологий. Главная задача таких проектов – стимулировать наибольший эффект от использования ИКТ в учебном процессе.

Разрабатываемые и внедряемые ИКТ-решения направлены на поддержку более креативных и инновационных методов обучения, а также на более явный возврат инвестиций. Технологии могут обеспечить снижение издержек в системе образования – в частности, на это ориентированы инициативы по созданию электронных учебников, развитию дистанционного обучения, а также использованию открытых данных. При этом решается вопрос не только снижения стоимости доступа к традиционным ресурсам, но и проблема дефицита образовательных ресурсов (и даже преподавателей) в некоторых регионах. В ряде стран подобные инициативы активно поддерживаются властями и считаются стратегическими – например, в Колумбии, Уругвае, Индонезии

2021 жылдың 8 қаңтарында ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңға қол қойып, «қашықтықтан білім беру» ұғымын белгіледі.

8 января 2021 года Президент РК Касым-Жомарт Токаев подписал Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты по вопросам образования», закрепив понятие «дистанционное образование».

осындай бастама Ұлттық білім берудің технологиялық жоспарына енгізілген.

Қазақстандық университеттер студенттерге өзінің оқу кеңістігін құру кезінде жоғары дәрежедегі автономия бере отырып, таңдауы бойынша модульдердің кең ауқымын ұсынады. Қазақстанда білім беру үдерісінде электрондық ресурстар мен қашықтықтан оқыту технологияларын құру мен қолданудың белгілі бір тәжірибесі қалыптасқан деп айтуға болады. Сонымен қатар, көптеген жоғары оқу орындары білім беру контентінің 30%-дан аспайтын бөлігін онлайн-оқытуға ауыстыруды жоспарлап отыр, өйткені толық көшу жалпы сапаның төмендеуіне әкелуі мүмкін. Цифрландыру білім беру үдерісіне және студенттердің білім алуына көмектесуі, дәстүрлі оқыту форматтарын толығымен алмастырмай, оларды толықтыруы керек. Сондықтан қашықтықтан оқыту жоғары білім берудің шындығына айналуға және біздің еліміз негізгі әлемдік трендтерге сәйкес дамып, қашықтықтан оқыту саласындағы танымал әлемдік көшбасшылардың жолымен белсенді қадам басып келеді.

и Австралии. Аналогичная инициатива по развитию открытого контента в США включена в Технологический план национального образования. Казахстанские университеты предлагают обширные модули курсов по выбору, предоставляя студенту высокую степень автономии в конструировании своего учебного пространства. Можно констатировать, что в Казахстане уже сформировался определенный опыт создания и использования электронных ресурсов и дистанционных технологий в образовательном процессе. Вместе с тем большинство вузов планирует перевести на онлайн-обучение не более 30% образовательного контента, так как полный переход может привести к риску падения общего качества. Цифровизация должна помогать учебному процессу и обучению студентов, не заменяя традиционные форматы обучения полностью, а дополнять их. Так что дистанционное обучение очень быстро становится реальностью высшего образования, и наша страна активно движется по пути признанных глобальных лидеров в области дистанционного обучения, развиваясь с учетом основных мировых трендов.

Светлана ВЕЛИТЧЕНКО

<http://gossluzhba.kz>

«Мемлекеттік қызмет – Государственная служба» баспасы еліміздің және әлемнің мемлекеттік қызметін өзінің басымдығы етіп таңдап алып, digital-кеңістікте ҚР мемлекеттік қызметінің имиджін арттыру миссиясын жалғастыруда.

Енді журналдың жаңа санын күте жүріп, маңызды жаңалықтарды қадағалауды жалғастыра беруге және мемлекеттік сала ағымдарының көкейтесті сәттерін қадағалап отыруға болады, бұл алуан түрлі бағыттар бойынша күннің ақпараттық-саяси келбетін көрсетуге мүмкіндік береді.

Мемқызмет.kz ақпараттық агенттігі – бұл

- ақпараттың дұрыстығы
- көкейтесті контент
- оқиғаларды ақиқат баяндау
- жаңалықтар, эксклюзив сұхбаттар
- талданбалы материалдар
- қызықты мақалалар
- арнайы жобалар

Редакцияның мекенжайы:

050013, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Желтоқсан 177а
тел.: +7 (727) 255 86 88
e-mail: info@gossluzhba.kz

Издательство «Мемлекеттік қызмет – Государственная служба», выбрав своим приоритетом государственную службу страны и мира, продолжает миссию повышения имиджа государственной службы РК в digital-пространстве.

Теперь в ожидании свежего номера журнала можно продолжать следить за важными новостями и отслеживать тенденции государственной сферы в момент актуальности, что позволяет отобразить информационно-политическую картину дня по самым разным направлениям.

Информационное агентство «Госслужба.kz» – это:

- достоверность информации
- актуальный контент
- объективное освещение событий
- новости, эксклюзивное интервью
- аналитические материалы
- интересные статьи
- спецпроекты

Адрес редакции:

050013, Республика Казахстан, г. Алматы, Желтоқсан, 177а
тел.: +7 (727) 255 86 88
e-mail: info@gossluzhba.kz

Біз митингтерге үйреніп қалғанбыз. Біртүрлі естіледі, солай ма? Ал менің ойымша, жоқ. Адамдар өзгеруде. Азаматтық ұстаным деген енді бос сөз емес. Қарқынды дамып келе жатқан интернет-технологиялар ақпаратқа дереу қол жеткізуге, ал әлеуметтік желілер оны көпшілікке таратуға мүмкіндік береді. Ал сонда не болады? Сонда біз митингтерге үйренеміз.

Мен Алматыдағы ҚР Ғылым академиясының, яғни Ш. Уәлиханов атындағы саябақтың жанында тұрамын, мұнда билік барлық наразы адамдардың өз пікірлерін білдіруіне жол береді. Шынын айтсам, бұл жер босамайды. Жуырда мұнда әйелдер тұрмыстық зорлық-зомбылыққа наразылық білдірді. Бұл 8 наурыз – Халықаралық әйелдер күнінде болды. Бірден айтайын: бұл митингті сырттан ғана бақыласам да,

Мы привыкли к митингам. Странно звучит, правда? А на мой взгляд, нет. Люди меняются. Гражданская позиция становится не пустым звуком. Стремительно развивающиеся интернет-технологии позволяют получить доступ к информации почти мгновенно, а социальные сети сделать ее массовой. И что тогда? Тогда происходит то, что мы привыкаем к митингам.

Я живу недалеко от Академии наук РК в Алматы, т. е. от парка им. Ч. Валиханова, где власти разрешают всем недовольным высказывать свое мнение. Скажу вам, место не пустует. Вот женщины недавно были, протестовали против домашнего насилия. И это происходило 8 марта, в Международный женский день. Скажу сразу: я в их рядах, хоть митинг этот наблюдала только со стороны. Но к чему это я?

мен солардың қатарынанмын. Бірақ мұны не үшін айтып отырмын?

Адамдар үнсіз болуды тоқтатты және тек Facebook парақшаларында дауласпай, өздерінің билікке деген наразылықтары туралы дауыстап айтуда. Сонымен, митингтер. Оппозиция, әйелдер және кенеттен... адвокаттар. Ақылды, шыдамды, стресске төзімді, заңдардан хабары бар адвокаттар... алаңға? Плакаттармен? Сізді білмеймін, бірақ бұл ақпарат менде түсінбестік тудырды, ал ойымда мынадай бір сұрақ пайда болды: «Тіпті заңгерлер де ашуланып, наразылық білдіруге баруы үшін билік тағы не істеді екен?». Не? Сізде де осындай ой бар ма? Онда бірге білейік.

1-эпизод. ТҮЗЕТУЛЕР

Осы жылдың наурыз айының басында қазақстандық адвокаттарға митингке шығуға рұқсат етілгені жарияланды. Олар қолданыстағы «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Заңға өзгертулер мен толықтырулар енгізуге бағытталған заң жобасының кейбір қағидаларымен келіспейтіндіктерін көпшілік алдында білдіруді көздеді.

Заңгерлер ортасында наразылық туған соң жоғарғы палата адвокаттық қызметке қатысты заң жобасын оны мақұлдап үлгерген төменгі палатаға қайтарып берді. 17 наурызда мәжілістің сенат енгізген барлық дерлік түзетулерді мойындағаны белгілі болды.

LEGALMAN заң консультанттары палатасы төрағасының кеңесшісі В. Надточийдің айтуынша, митингке төмендегі жайттар себеп болған:

1) заң жобасымен келіспеу, атап айтқанда: міндетті мүшелік негізінде Республикалық заң консультанттары алқасын (РЗКА) құрумен келіспеу, Республикалық алқаға бір заң консультантынан айына 1 АЕК мөлшерінде минималды мүшелік жарна тағайындаумен келіспеу, қажетсіз ақпараттық жүйені екі бірдей сенімгерлік басқарушыға: РЗКА мен Республикалық адвокаттар алқасына, баламасыз негізде, монополияға қарсы заңнаманы бұза отырып, сенімгерлік басқаруға беруге келіспеу және кәсіпке рұқсат етпеу қаупімен оған міндетті және ақылы рұқсат белгілеумен келіспеу;

2) заң консультанттары палаталары сияқты өзін-өзі реттейтін ұйымдардың істеріне ҚР Әділет министрлігінің заңсыз араласуы.

- Сонымен қатар, Әділет министрі М. Бекетаевтың отставкасы туралы мәселе жиі қойылып келеді. Республикалық құрылымдарды міндетті негізде құру тәжірибесі Бекетаевтың министр болып келуінен басталды. Ол жүргізіп отырған саясат кәсіби қоғамдастықтың көңілінен шықпайды. Оның үстіне, наразылық тудырған түзетулердің бастамашысы – Парламенттің заңнама комитеті, ол оларды Әділет министрлігінің ұсыныстары негізінде енгізді, яғни

Люди перестали молчать и о своих претензиях к власти говорят в голос, а не только сражаются на страницах Facebook. Итак, митинги. Оппозиция, женщины и вдруг... адвокаты. Умные, терпеливые, стрессоустойчивые, разбирающиеся в законах и... на площадь? С плакатами? Не знаю, как у вас, у меня эта информация вызвала недоумение, а в голове засела гвоздем мысль: «Это что же такого надо было сотворить в очередной раз органам власти, чтобы даже юристы возмутились и пошли протестовать?». Что? У вас такое же впечатление? Тогда давайте узнаем вместе.

Эпизод 1. ПОПРАВКИ

В начале марта этого года было объявлено, что казахстанским адвокатам дали разрешение выйти на митинг. Они намеревались публично выразить несогласие с отдельными положениями законопроекта, направленного на внесение изменений и дополнений в действующий Закон «Об адвокатской деятельности и юридической помощи».

После возмущения в юридической среде верхняя палата вернула законопроект, касавшийся адвокатской деятельности, в уже одобренную его нижней палату. 17 марта стало известно, что мажилис признал почти все поправки, внесенные сенатом.

Поводом для митинга, по словам советника председателя палаты юридических консультантов LEGALMAN В. Надточия, стало:

1) несогласие с законопроектом, а именно: несогласие с созданием Республиканской коллегии юридических консультантов (РКЮК) на условиях обязательного членства, несогласие с установлением минимального членского взноса в республиканскую коллегию в размере 1 МРП в месяц с одного юридического консультанта, несогласие с передачей ненужной информационной системы в доверительное управление, причем сразу двум доверительным управляющим: РКЮК и Республиканской коллегии адвокатов, на безальтернативной основе, в нарушение антимонопольного законодательства и с установлением обязательного и платного доступа к ней, под угрозой недопуска к профессии;

2) незаконное вмешательство Министерства юстиции РК в дела саморегулируемых организаций, какими являются палаты юридических консультантов.

– Кроме того, все чаще поднимается вопрос об отставке министра юстиции М. Бекетаева. Практика создания республиканских образований на обязательной основе началась с приходом Бекетаева на пост министра. Проводимая им политика абсолютно не устраивает профессиональное сообщество. Причем инициатором поправок, вызвавших возмущение, является комитет по законодательству Парламента, который внес их на основании

бұның түп-негізі қайдан екені анық», – деп қосты Надточий.

2-эпизод. СЕБЕП

Сонымен, адвокаттарды митингке не алып келді? Олар заңгерлер ғой, сотқа шағымданса болады. Қолайсыз ауа-райында плакат көтеріп жүргені несі? Бәрі қарапайым. Олар бұл заң жобасын мемлекеттің өздерінің кәсіби қызметіне «араласуы» деп санады. Адвокат А. Омарованың айтуынша, қоғамдастықтың ұстанымы өзгерген жоқ.

– Өз түзетулерімен олар адвокатураның қызметіне араласатындықтарын көрсетті. Мұндай түзетулерді біз өзіміз қабылдасақ – бұл бөлек жағдай, ал оларды біз үшін өзгелер қабылдаса – үйіңізге бейтаныс адам келіп, қыстырылып, жөндеу жұмыстарын жүргізгенімен пара-пар. Өйткені «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Заң бар және онда адвокатураның өзін-өзі реттейтін тәуелсіз ұйым екендігі анық көрсетілген. Бұл енді біздің тәуелсіздігіміздің жоқтығына жасалған алғашқы қадам», – деді А. Омарова.

Солай. Заңгерлер құқықтар мен міндеттерді бәрінен жақсы біледі. Қарапайым адамдардан айырмашылығы, олар әу бастан-ақ бәрін түсіне қояды: міне, осы жерде алқымнан алады. Әділдігін айтсақ, әдетте олар мұндай мәселелерді, мен жоғарыда айтып кеткендей, сотта шешеді. Бірақ шыдам шегіне жеткен сияқты. Айтпақшы, атақты адвокат осы шараның белсенді қатысушысы және ұйымдастырушысы болды.

«Тіпті адвокаттардың өзі митингке шығуға ниеттенсе, бәрі шегіне жетті деген сөз!» – деп жазды А. Омарова әлеуметтік желідегі парақшасында.

Бұны оның әріптестері де белсенді түрде талқылады.

«Бейінді заңға енгізілген түзетулер кәсіби қоғамдастықта дүрбелең туғызды», – деп жазды В.Надточий сол кезде Facebook-те. – Жағдайдың айқын әділетсіздігі, біздің ойымызша, адвокаттарды, заңгерлер мен нотариустарды біріктірді. Кәсіби қоғамдастық Әділет министрлігінің республикалық құрылымдармен жүргізген шексіз тәжірибелерінен жалықты... Мұның бәрі адвокаттар мен заңгерлердің нотариустармен бірге митингке өтінім беруіне алып келді!.. Осыған дейін жеткізу үшін құқықтық қоғамдастықта қаншалықты дәрежедегі үмітсіздік пен ашу-ыза тудыру керек!»

Бұған қоса, заңгерлер ақпараттық жүйені пайдаланғаны үшін де, оны басқарғаны үшін де төлем төлеуге тура келетіндігімен келіспейді.

– Бұл 6 мың теңгеден асады. Сонымен қатар, палата республикалық алқаға әр заң консультантынан жылына кем дегенде 12 АЕК мүшелік жарна төлейді – мұның бәрін қосқанда аз ақша емес. «Мемлекеттік органдар мұнымен айналысуы – өзін-өзі реттейтін

предложений Министерством юстиции, то есть понятно, откуда ветер дует», – добавил Надточий.

Эпизод 2. ПРИЧИНА

Так что же адвокатов довело до митинга? Они же юристы, пусть бы оспаривали в суде. Чего с плакатами по плохой погоде-то гулять? А все просто. Они сочли этот законопроект «вмешательством» государства в их профессиональную деятельность. По словам адвоката А. Умаровой, позиция сообщества не изменилась.

– Своими поправками они показали, что вмешиваются в деятельность адвокатуры. Когда мы сами принимаем такие поправки – это одно, но когда за нас принимают – это равносильно тому, что к вам домой приходит чужой человек, лезет и делает ремонт. Ведь есть Закон «Об адвокатской деятельности и юридической помощи», и там четко сказано, что адвокатура – независимая саморегулируемая организация. Это первый шаг к тому, что у нас нет теперь независимости», – сказала А. Умарова.

Вот так. Юристы как никто другой разбираются в правах и обязанностях. Они, еще на подходе, в отличие от простых обывателей понимают: тут возьмут за горло. Справедливости ради стоит отметить, что обычно они решают подобные вопросы, как я уже говорила, в суде. Но, видимо, лимит терпения был уже исчерпан. Кстати, известный адвокат была активным участником и организатором данного мероприятия.

«Дальше некуда, когда даже адвокаты собираются на митинг!» – написала А. Умарова на своей странице в социальной сети.

Ее коллеги тоже достаточно бурно высказывались по этому поводу.

«Поправки в профильный закон вызвали бурление в профессиональном сообществе», – написал тогда В. Надточий в Facebook. – Очевидная несправедливость ситуации, по нашему мнению, сплотила адвокатов, юристов и нотариусов. Профессиональному сообществу надоели бесконечные эксперименты Министерства юстиции с республиканскими образованиями... Все это привело к тому, что адвокаты и юристы с нотариусами подали заявки на митинг!.. До какой степени отчаяния и возмущения надо было довести юридическое сообщество, чтобы это случилось!»

А еще юристы не согласны и с тем, что им придется платить как за пользование информационной системой, так и за ее администрирование.

– Это больше 6 тыс. тенге. Плюс палата будет платить в республиканскую коллегию членские взносы с каждого юридического консультанта не менее 12 МРП в год – в совокупности немалые деньги. Хочется спросить: этим ли должны зани-

ұйымдардың істеріне араласуы керек пе?» деген сұрақ туындайды. Дегенмен, Парламенттің құзыретіне салық пен басқа да міндетті төлемдерді белгілеу кіреді, бірақ өзін-өзі реттейтін ұйымдардың мүшелік жарналары емес, – деп атап өтті заңгер.

Барлығы өте қарапайым! Қазынаға ақша керек, ал мұнда адвокаттар қамтылмай қалған. Өрине, ерікті-мәжбүрлі түрде оларды бір қораға тығу керек. Өзгелерді сияқты. Әрі қарай не болды?.. (Попкорн алып, монитор экранына қызығушылықпен қарап, диванға жайғастым. Тақырыптан ауытқығаны үшін авторды кешіріңіз, бірақ болып жатқанның бәрі белгілі бір сәтте мен үшін қызықты фильмнің сюжетіне айналды) Сонымен, одан әрі не болды?

3-эпизод. ТЫЙЫМ

Бинго! Митинг болған жоқ! Жоқ, жоқ, тыйым салу ескірген. Қуу, дулыға киген және шоқпарлы полицейлер, «мама, мама!» деген айқайлар. Өртеніп жатқан дөңгелектер. Орындыққа шықпас бұрын оны кірлетпеу үшін шешілген аяқ киімдер – бұл біздің, қазақстандық сценарий емес. Бізде бәрі анағұрлым қарапайым...

Алматы әкімдігі митинг өткізу туралы келісімге келді, оның өткізілетін күні, уақыты мен орны аталды: 13 наурыз, сағат 14.00, Шоқан Уәлиханов саябағы. Алайда белгіленген күнге үш күн қалғанда Алматыдағы эпидемиологиялық жағдай өзгерді: қала COVID-19 таралуы бойынша «қызыл» аймаққа кірді. Коронавирусқа ура!

матсья государственные органы – вмешиваться в дела саморегулируемых организаций? Все-таки компетенция Парламента – это установление налогов и других обязательных платежей, но никак не членские взносы саморегулируемых организаций, – отметил юрист.

Все предельно просто! Казне нужны деньги, а тут адвокаты неохваченные остались. Конечно, нужно их в стойло, в добровольно-принудительном порядке. Как и других. Что было дальше?.. (Взяла попкорн, удобно устроилась на диване, с интересом глядя в экран монитора. Простите автора за столь вольное отклонение от темы, но все происходящее в какой-то момент превратилось для меня в сюжет достаточно интересного фильма.) Итак, что было дальше?

Эпизод 3. ЗАПРЕТ

Бинго! Митинг не состоялся! Нет, запреты – это старо. Разгон, полицейские в шлемах и с дубинками, крики «мама, мама!». Горящие покрывки. Обувь людей, которые, прежде чем взобраться на скамейку, сняли ее, чтобы ее не запачкать, – это не наш сценарий, не казахстанский. У нас все проще...

Акимат Алматы проведение митинга согласовал, были названы дата, время и место проведения: 13 марта, 14 часов, сквер Шокана Уалиханова. Однако за три дня до назначенной даты в Алматы изменилась эпидемиологическая обстановка: город вошел в так

10 наурызда қаланың бас санитарлық дәрігері Ж. Бекшин «Коронавирустық инфекциямен аурушандықтың алдын алу шараларын күшейту туралы» жаңа қаулы шығарды. Митинг өткізу мүмкіндігі күменді болды.

Ұйымдастырушылар бірден-ақ шараларды күшейтудің және митингтің арасында өзара байланыс болуы мүмкін деген алаңдаушылық білдірді.

«Митинг тоқтатылуы мүмкін деп қорқамын, өйткені Алматы кенеттен «қызыл» аймаққа енгізіліп жатыр. Күдігім жаман, бұл бізбен тікелей байланысты сияқты», – деді бейбіт жиналысты ұйымдастырушылардың бірі адвокат Р. Керімова KZ.MEDIA-ға 11 наурызда берген түсініктемесінде.

12 наурызда Алматы қаласы санитарлық-эпидемиологиялық бақылау департаментінің (СЭБД) баспасөз хатшысы Б. Әлекенова күдікті растап, «Алматы қаласының бас мемлекеттік санитарлық дәрігерінің қолданыстағы қаулысына сәйкес адамдардың жаппай жиналуымен іс-шаралар, оның ішінде митингітер өткізуге тыйым салынады», – деп хабарлады.

Оның үстіне, дәл осы қаулымен 13 және 14 наурызда қалада қоғамдық көліктердің қозғалысы тоқтатылды.

называемую «красную» зону по распространению COVID-19. Ура коронавирусу!

10 марта главный санитарный врач города Ж. Бекшин издал новое постановление «Об усилении мер по предотвращению заболеванием коронавирусной инфекцией». Возможность проведения митинга оказалась под вопросом.

Организаторы сразу же высказали опасения, что усиление мер и митинг могут быть связаны между собой.

«Боюсь, что нам могут митинг отменить, потому что Алматы резко переносится в «красную» зону. И у меня подозрения такие нехорошие, как будто это прямо с нами связано», – сказала в комментарии KZ.MEDIA 11 марта одна из организаторов мирного собрания адвокат Р. Керімова.

12 марта пресс-секретарь департамента санитарно-эпидемиологического контроля (ДСЭК) Алматы Б. Алекенова имевшиеся опасения подтвердила, сообщив, что «согласно действующему постановлению главного государственного санитарного врача Алматы запрещено проведение мероприятий с массовым скоплением людей, в том числе и митингов».

Адамдар үнсіз болуды тоқтатты және олар тек Facebook парақшаларында дауласып қана қоймай, өздерінің билікке деген наразылықтары туралы дауыстап айтауда.

Люди перестали молчать, и о своих претензиях к власти говорят в голос, а не только сражаются на страницах Facebook.

Сол күні кешке адвокат А. Омарова өзінің Facebook парақшасында тікелей эфирге шығып, ұйымдастырушылардың ұстанымын түсіндірді:

«Әрине, қаулы оның 13 наурызда күшіне енуіне байланысты көптеген күмән тудырды. Бірақ, екінші жағынан, біз осы қаулыны құра отырып, Бекшин мырзаның митинге өткізбеу үшін оны қаншалықты ұштастырғанын тексере алмаймыз. Мүмкін, шынымен де осы жағдай шығар. Бұл бір қойшы қасқыр келе жатыр деп өтірік айтып, ақыры оған сенбей қойған ертегідегі жағдайға ұқсайды. Бекшин «қызыл», «енді жасыл аймақ» деп тым жиі (жариялайды – Авт. ескертпесі), бұл қаулылар әрдайым шығарылады және біз оған сенуді қойдық. Ал біз іс жүзінде жағдайдың расында да ауыр екендігін және коронавируспен аурушандықтың өсіп жатқанын анық білмейміз. Біз өзіміз, адвокаттар, ертең не болатынын білмейміз. Митингті кейінге қалдырамыз ба, жоқ па – оны адвокаттардың басым көпшілігі шешеді».

4-эпизод. ӘРІ ҚАРАЙ НЕ БОЛАДЫ?

Сөйтіп олар митингіке шықты. Барлығы емес. Бірақ шықты. Олар сол жерде шешім қабылдады. COVID-19-бен аурушандық қаупі жоғарылап тұрған кезде «көпшілік болып жиналмас үшін» акцияны басқа күнге ауыстырды.

– Әңгімені адвокатура, заң консультанттары мен нотариустар атынан ұйымдастырушылар Алматы қаласының бас санитарлық дәрігерінің шешіміне байланысты жиналысты кейінге қалдыру туралы шешім қабылдағанынан бастайық. Митингтің себептері сол күйінде қалды, ал Алматы қызыл аймақтан

Более того, этим же постановлением 13 и 14 марта в городе приостанавливалось движение общественного транспорта.

Вечером того же дня адвокат А. Умарова вышла в прямой эфир на своей страничке в Facebook и пояснила позицию организаторов:

«Конечно, постановление вызвало массу сомнений, почему именно с 13 марта оно вступает в силу. Но, с другой стороны, мы не можем проверить, насколько г-н Бекшин, создавая это постановление, приурочил его к тому, чтобы мы не проводили митинг. Может, действительно эта ситуация. Это как в сказке, когда один пастух врал, что идет волк, а потом ему не поверили. Бекшин очень часто то красную, то зеленую зону (объявляет. – Прим. авт.), все время эти постановления идут, и мы перестали ему верить. Хотя на самом деле мы не знаем, может, действительно ситуация плачевная и действительно идет рост заболевания коронавирусом. Мы сами, адвокаты, не знаем, что будет завтра. Перенесем мы митинг или нет – это решит большинство адвокатов».

Эпизод 4. ЧТО БУДЕТ ДАЛЬШЕ?

И они пошли на митинг. Не все. Но пошли. И там решили. Перенести акцию на другой день, «чтобы не собираться толпой», когда повышен риск распространения заболеваемости COVID-19.

– Начнем с того, что организаторами от лица адвокатуры, юридических консультантов и нотариусов принято решение о переносе митинга

шыққаннан кейін митингке жаңа өтінім беріледі. Сонымен бірге, егер қазіргі уақытта қатысушылардың саны 200 адам деп мәлімденгенін ескерсек, келіп түскен өтініштерден кейін біз келесі митингке мың адам қатысады деп келісетін боламыз, – деп түсіндірді В. Надточий Forbes.kz-ке арналған түсініктемеде. «Сонымен бірге, егер біз өзімізді заңға бағынатын азаматтар тәрізді ұстасақ, мемлекеттік органдарға қатысты жағдай біршама басқаша. Біз митингке өтінім бердік, ол бізге белгіленген тәртіп бойынша келісілді. Бірақ митингтің тоқтатылғанын қайдан білеміз? Бұқаралық ақпарат құралдарынан: Бекшиннен біздің митинг туралы сұрады және ол қазіргі жағдайда оны өткізбеген жөн деп жауап берді. Содан кейін баспасөз хатшысы (Алматы қаласы санитарлық-эпидемиологиялық бақылау департаментінің баспасөз хатшысы Б. Әлекенова) сөз сөйлеп, митингтің тоқтатылғанын айтты. Бізге ешқандай ресми құжат ұсынылған жоқ. Әкімдік митинг өткізу жөнінде келіскеннен кейін оның күшін жою туралы ресми құжат болуы керек.

12 наурыз, жұма күні ұйымдастырушыларға әкімдіктен қоңырау шалынып, митингке тыйым салу туралы ресми құжат жіберуге уәде берілгенін нақтылаймыз.

Ха! Әрине, олар заңгерлер ғой. Олар қағаз жинауды біледі. Мемлекеттік органдар сияқты. Олар оңайлықпен алынатын қамал емес!

5-эпизод. ФИБРАТ

Құрметті оқырмандар, мені тағы да кешіріп қойыңыздар, осындай ұстамсыз, әдебиден алшақ сөздерім үшін. Бірақ бұл қызықты текетірістің екінші сериясы әлі алда. Мен көрермен боламын ба? Міндетті түрде. Тіпті митингке де барамын, егер, әрине, карантин болмаса.

Бірақ мені мына сұрақ мазалайды: дегенмен адвокаттар қауымдастығының өткізілмеген митингісінің біз оны егжей-тегжейлі қарастыратындай соншалықты маңыздылығы неде? Ол бізге не береді?

Адвокат Е. Жигаленок жоспарланған митингтің – адвокаттар заңгерлермен және нотариустармен бірге мұндай қадамға баруға шешім қабылдаған митингтің тарихта алғашқы екендігін атап өтті:

«Митингтің мақсаты – «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Заңға қабылданып жатқан өзгертулерге келіспеушілік білдіру. Бұл түзетулер, адвокатураның өзін-өзі реттеу, институты ретінде тәуелсіздік идеясына қайшы келеді деп санаймыз. Түзетулер қабылданғаннан кейін әділет министрлігі адвокатураны, оларды бағындырмаса да, қатаң бақылауға алмақ.

Адвокаттың тәуелсіздігі азаматтардың қорғауға деген конституциялық құқықтарымен тікелей байланысты: егер адвокат өзінің қорғалғандығын

в связи с постановлением главного санитарного врача Алматы. Причины митинга никуда не делись, и по после выхода Алматы из красной зоны будет подана новая заявка на митинг. При этом надо учитывать, что если на текущий момент количество участников было заявлено 200 человек, то после поступивших заявок следующий митинг мы будем согласовывать на тысячу человек, – объяснил В. Надточий в комментарии Forbes.kz. – При этом если мы ведем себя как законопослушные граждане, то ситуация с государственными органами несколько иная. Мы подали заявку на митинг, нам его согласовали по установленной процедуре. Но как мы узнаем о том, что митинг отменен? Из СМИ: Бекшина спросили про наш митинг и он ответил, что в текущей ситуации не стоит его проводить. Затем выступает пресс-секретарь (пресс-секретарь департамента санэпидконтроля Алматы Б. Алекенова) и говорит о том, что митинг отменен. Никакого официального документа нам представлено не было. Раз акимат согласовал проведение митинга, должен быть официальный документ о его отмене.

Уточняем, что в пятницу, 12 марта, организаторам все же позвонили из акимата и пообещали направить официальный документ о запрете митинга.

Ха! Конечно, они же юристы. Они бумаги собирать умеют. Как и госорганы. Их просто так не возьмешь!

Эпизод 5. МОРАЛЬ

Еще раз прошу прощения, уважаемые читатели, за столь несдержанные и не совсем литературные восклицания. Но вторая серия этого увлекательного противостояния еще впереди. Буду ли я зрителем? Обязательно. Даже на митинг пойду, если, конечно, карантин не будет.

Но меня волнует вопрос: все-таки чем же несостоявшийся митинг адвокатского сообщества важен, что мы достаточно подробно его разбираем? Что он нам дает?

Адвокат Е. Жигаленок отметила, что намеченный митинг – первый в истории, когда адвокаты вместе с юристами и нотариусами решились на такой шаг:

«Цель митинга – выразить несогласие с принимаемыми поправками в Закон «Об адвокатской деятельности и юридической помощи». Эти поправки, мы считаем, противоречат идее саморегулируемости адвокатуры, независимости как института. С их принятием адвокатуру хотят если не подчинить, то жестко контролировать со стороны Министерства юстиции.

Независимость адвоката напрямую связана с конституционными правами граждан на защиту: если

Жоспарланған митинг – адвокаттардың нотариустармен бірге мұндай қадамға баруға шешім қабылдаған тарихтағы алғашқы митингі.

Намеченный митинг – первый в истории, когда адвокаты вместе с юристами и нотариусами решились на такой шаг.

сезінбесе, онда ол азаматтарға қалай тиісті көмек көрсете алады, олардың құқықтарын қалай қорғай алады?

Өздеріңіз білетіндей, ҚР Парламентінің мәжілісі бұл түзетулерді қабылдады, сенат шағын өзгертулермен заң жобасын кері қайтарды. Біз сөз сөйлеу, баспасөз конференциялары, әлеуметтік желілердегі пікірталастар арқылы қорғай алған жалғыз нәрсе – оның тарапынан бұзушылық болған жағдайда адвокат мәртебесінен және лицензиядан өмір бойы айыру туралы норманы алып тастау. Біз келіспейтін қалған түзетулер қалды. Демек, Әділет министрлігі бізді есту үшін митинг өткізуден басқа амал жоқ.

Міне. Қорғансыздар қорғай алмайды. Ал мемлекет естімейді... Тоқта. Президент айтқандай, ол «еститін мемлекет» қой.

Сонымен, екінші серияны күтеміз. Мүмкін үкімет жүзін заңгерлерге бұрып, ынтымақтастықты бастайтын шығар. Мүмкін, тек олармен ғана емес, өзгелермен де. Кім біледі? Спойлерлеп көруді ұсынамын.

адвокат не будет чувствовать себя защищенным, то как он сможет оказать надлежащим образом помощь гражданам, защищать их права?

Как известно, мажилис Парламента РК принял эти поправки, сенат вернул законопроект обратно, но с минимальными изменениями. Единственное, что нам удалось отстоять путем выступлений, пресс-конференций, обсуждения в соцсетях – исключение нормы о пожизненном лишении статуса адвоката, лицензии в случае нарушений с его стороны. Все остальное, с чем мы не согласны, осталось. Выходит, кроме как путем проведения митинга достигаются до Минюста не получается».

Вот. Не может беззащитный защищать. А государство не слышит... Стоп. Оно же «слышащее» – так Президент сказал.

Ну ждем второй серии. Может, власть повернется лицом к юристам и начнет сотрудничать. И не только с ними... Кто знает? Предлагаю поспойлерить.

Дереккөздер: / Источники: kz.media, rus.azattyq.org, forbes.kz

Мадина НИЯЗОВА

ӘЛЕУМЕТТІК НЕСИЕ ЖҮЙЕСІ ӘЛЕМНІҢ БОЛАШАҒЫ МА? СИСТЕМА СОЦИАЛЬНОГО КРЕДИТА – БУДУЩЕЕ МИРА?

Адамзат бетпе-бет келген жаһандық дағдарыс жағдайында көптеген саяси және құқықтық институттар үлкен өзгерістерге ұшырауда. Дағдарыстық трансформациялар мемлекеттік (кеңірек алатын болсақ, бұқаралық) басқару саласында бәрінен айқын және ерте көрінеді. Мұндағы ең қызықты феномендердің бірі – субъектілердің іс-әрекетін бақылаудың озық технологияларымен үйлескен әлеуметтік рейтингілеу жүйесін құру тәжірибесі. Жоқ, төменде келтірілген мәліметтер Джордж Оруэллдің қиялдарының бірі емес. Көптеген адамдар Аспан асты елінің жаңалықтарынан мұны бірнеше жылдан бері бақылап келеді. Әлдекімнің бұдан хабары болмаса, welcome!

В условиях глобального кризиса, с которым, судя по всему, столкнулось человечество, многие политические и правовые институты переживают серьезные изменения. Пожалуй, наиболее заметно и ранее всего кризисные трансформации проявляют себя в сфере государственного (если взять шире, публичного) управления. Один из наиболее любопытных феноменов здесь – это практика выстраивания систем социального рейтингования, сочетающихся с продвинутой технологиями надзора за поведением субъектов. Нет, информация, приведенная ниже, не одна из фантазий Джорджа Оруэлла. Многие уже несколько лет следят за новостями из Поднебесной по этому поводу. Ну а кто не в курсе, как говорится, welcome!

ҚЫТАЙ ӘНЖ-СІ

Қазіргі кезде осы жүйелердің ішіндегі ең дамыған түрі ҚХР-да 2007 жылдан бастап енгізіліп келе жатқан, 2014 жылы ҚХР Мемлекеттік Кеңесінде мақұлданған «Әлеуметтік несие (сенім) жүйесі» (бұдан әрі – ӘНЖ) болып табылады. Басты міндет – «сенімді ақтаған адамдар барлық игіліктерді пайдаланатындай, ал сенімнен айырылғандар бір қадам да жасай алмай-тындай етіп», ақпараттық технологияларды қолдана отырып өндірілген барлық мәліметтер негізінде азаматтардың мінез-құлқын бағалау жүйесін құру.

Жүйе «сенім қалыптастыру және бүкіл халықтың адалдығын тарту арқылы» қоғамдағы экономикалық және әлеуметтік ортаны жақсартуды ұсынады. Барлық азаматтар туралы жария және бейресми деректер жиналады. Солардың негізінде бедел индексі шығарылады: индекс неғұрлым жоғары болса, адамға рұқсат етілетін нәрселер соғұрлым көп. Индекс сіздің автокөлік жалдай алатыныңызды не жалдай алмайтыныңызды, қайда оқуға және жұмысқа баратыныңызды, қайда демалатыныңызды нұсқап отырады. Рейтингі жақсы адамдар қосымша бонустарға ие болады: жеңілдіктер, несие мөлшерлемесін төмендету, кепілсіз пәтер жалдау және баласын беделді мектепке беру мүмкіндігі.

Мұның жағымсыз жағы да бар: жүйеге ұнамайтын барлық әрекеттер үшін адамдар санкцияға ұшырайды. Алдымен жүйе мұндай азаматтарды бонустар мен артықшылықтардан айырады, содан кейін рейтингін төмендетеді және шешімдер өрісін тарылтады: олар белгілі бір аудандарда тұрудан, жақсы мектептерде оқудан, кәсіби қызметтің кейбір салаларынан бас тартуға мәжбүр болады. Егер сіз жүйеге мүлдем қолайсыз нәрсе жасасаңыз (мысалы, оппозицияның құпия кездесулеріне барсаңыз) немесе рейтингіңіз тым төмен түсіп кетсе, не болатыны түсініксіз. Теория бойынша, қылмыс құрамы болмаса да, сіздің тұтқындалуыңыз мүмкін.

Дағдарыстық трансформациялар мемлекеттік басқару саласында анағұрлым айқын және бәрінен ерте көрінеді.

Наиболее заметно и ранее всего кризисные трансформации проявляют себя в сфере государственного управления.

ССК ИЗ КНР

Наиболее развитой из таких систем на данный момент является внедряемая в КНР с 2007 года «Система социального кредита (доверия)» (далее – ССК), которая была утверждена в 2014 году Государственным советом КНР. Основная задача – на основе всех продуцируемых с использованием информационных технологий данных сконструировать систему оценки поведения граждан, так, чтобы «оправдавшие доверие пользовались всеми благами, а утратившие доверие не могли сделать ни шагу».

Система предлагает улучшить экономическую и социальную среду в обществе «путем укрепления доверия и привлечения честности всего населения». Обо всех гражданах будут собираться как публичные, так и приватные данные. На их основе будет выводиться индекс репутации: чем выше индекс, тем больше вы сможете себе позволить. Индекс будет диктовать вам, можете ли вы взять машину в аренду или нет, куда вы сможете пойти учиться и работать, а куда поехать в отпуск. Люди с хорошим рейтингом будут получать дополнительные бонусы: скидки, уменьшение ставки при кредитовании, возможность снять квартиру без залога, отдать ребенка в престижную школу.

Есть и обратная сторона: за все действия, которые системе не понравятся, люди будут попадать под санкции. Сначала система оставит таких граждан без бонусов и привилегий, затем начнет снижать рейтинг и уменьшать поле решений: придется отказаться от проживания в определенных районах, обучения в хороших школах и некоторых сфер профессиональной деятельности. Непонятно, что будет, если совершить что-то совсем неприемлемое для системы (например, ходить на тайные оппозиционные встречи) или слишком упасть в рейтинге. Теоретически можно попасть под арест – даже при отсутствии состава преступления.

ТАРИХТЫ БІЛУ КЕРЕК

Бұл өте қорқынышты көрінеді – бірақ Қытай билігі үшін емес. ӨНЖ-нің идеялық алғышарттарымен қатар, Қытайда бұрын болған және қандай да бір дәрежеде аталған жүйенің ізашары болып табылатын әлеуметтік бақылау жүйелерін де атап өткен жөн. Тіпті оларға атүсті шолу жасағанның өзінде ӨНЖ-нің жекелеген элементтерін енгізуге Қытай мемлекеттік құрылысының ұзақ тарихи тәжірибесі арқылы дайындық жүргізілгенін байқауға болады.

• БАОЦЗЯ (保甲)

Жаппай кепілдік жүйесі. Сун династиясы кезінде (XI ғасырдың аяғы) Ван Аньши реформалары нәтижесінде енгізілді. Бірақ кейбір авторлар оның негіздерін Соғысушы патшалықтар дәуірінен (б.з.д. 475–221 жж.) тапты және оны легизмнің негізін қалаушылардың бірі Шан-Янның реформалық жобаларымен байланыстырды. Баоцзя жүйесі – өз мүшелерінің іс-әрекеттері үшін ұжымдық жауапкершілікте (лиэнцую / 连) болатын және бір-бірін аңдуға тиісті болған бірнеше отбасының бірлестіктері. Баодзя Цин династиясы дәуірінде (1644–1912) барынша дамыды, оны тіпті 20 ғасырдың 30-шы жылдарында жапон оккупациялық билігі Маньчжурияда қайта жандандырған.

Қытай тарихының соңғы империялық кезеңінде баоцзя ондық, көп деңгейлі иерархиялық ұйымға айналды, оның шеңберінде он көрші үй шаруашылығы (ху) учаске (пай) құрып, әр он учаске ондық (цзя) құрды, ал он цзя өзін-өзі қорғау тобын – бао құрды және осы бірлестіктердің әрқайсысын топ басы басқарды. Баоцзяның негізгі функциялары құқық бұзушылықтың алдын алу, ішкі көші-қонды бақылау, салық жинаудың тиімділігін арттыру, халық санағына

ИСТОРИЮ НАДО ЗНАТЬ

Выглядит весьма пугающе – но только не в глазах китайской власти. Помимо идейных предпосылок ССК, необходимо указать также на системы социального контроля, существовавшие в Китае и являющиеся в том или ином отношении ее предшественниками. Даже беглый их обзор позволяет получить представление о том, что внедрение отдельных элементов ССК было подготовлено длительной исторической практикой китайского государственного строительства.

• БАОЦЗЯ (保甲)

Система круговой поруки. Введена в период правления династии Сун, в результате реформ Ван Аньши (конец XI века), хотя ее истоки отдельные авторы находят уже в эпохе Сражающихся царств (475–221 годы до н. э.), связывая ее появление с реформаторскими проектами Шан-Яна, одного из основоположников легизма. Система баоцзя предполагала создание объединений из нескольких семей, которые несли коллективную ответственность (лиэнцую / 连) за действия, совершаемые их членами, и должны были следить друг за другом. В наиболее развитой форме баоцзя существовала в период правления династии Цин (1644–1912) и даже была возрождена в Маньчжурии в 30-е годы 20 века японскими оккупационными властями.

В позднеимперский период истории Китая баоцзя развилась в десятичную, многоступенчатую иерархическую организацию, в рамках которой десять соседствующих друг с другом домохозяйств (ху) составляли участок (пай), каждые десять участков образовывали десяток (цзя), десять цзя составляли группу самообороны – бао, а во главе каждого из этих

Жария және құпия мәліметтер негізінде бедел индексі шығарылады: ол қаншалықты жоғары болса, адамға рұқсат етілетін нәрселер соғұрлым көп болмақ.

На их основе публичных и частных данных будет выводиться индекс репутации: чем он выше, тем больше вы сможете себе позволить.

көмектесу және әскерилерді тарту болды. Баоцзяның көмегімен мемлекет басқаруды ұйымдастыруға шығындарды барынша азайта отырып, сонымен қатар, ең маңыздысы, бюрократиялық аппаратты кеңейтпестен, өз мәселелерін шеше алды, өйткені бұл жүйе мемлекет міндеттерін жүзеге асыруға қоғамның өзінің қатысуына мүмкіндік берді.

Әр отбасы өз үйінің есігіне онда тұратын кәмелетке толған барлық ер адамдардың тізімі көрсетілген плакат іліп қою керек болды. Егер отбасы мүшелерінің біреуі бір жаққа кетсе, оның орналасқан жері плакатта көрсетіледі; үйде уақытша тұрып жатқан адамның да шыққан тегі куәландырылып, жазылды. Бейтаныс және күдікті адамдарды үйге кіргізуге қатаң тыйым салынды. Учаскенің топ басшысы (пайтоу) жергілікті тұрғындарға қарауға міндетті болды және онбасыға (цзятоу) есеп берді, ал онбасы өз кезегінде өзі басқаратын цзяның жағдайы жөнінде өз-өзін қорғау тобының басшысына (баожангу) есеп беруге міндетті болды. Аталған топ басшысы тікелей империялық шенеунікке есеп берді.

• ХУКОУ (戶口)

Біртіндеп баоцзя жүйесі өткенде қалып, аса көпфункционалды емес хукоу (戶口) жүйесіне жол берді. Ол азаматтарды тұрғылықты жері бойынша тіркеу институты болып табылады және негізінен КСРО-да болған тіркеу институтына ұқсас.

• ДАНГАН (档案 – сөзбе-сөз «жазба», «мұрағат»)

Қытай тарихында қазіргі заманғы ӨНЖ-нің анағұрлым жақын баламасы бар. Ол – көп жағдайда әлеуметтік несие жүйесінің құрылысын болжап қойған Данган жүйесі. Ол 1953 жылдан бастап жұмыс істей бастады және жоғары басшылықтың өкілдері мен ауыл тұрғындарының кейбір санаттарын қоспағанда, ҚХР-ның әрбір азаматы үшін құжаттама (жеке іс қағаздарын) жүргізуді бағамдады.

Жұмысшы бірліктерге (данвей / 單位) әр жұмыскерге жеке іс жүргізу тапсырылды. Мектептегі бағалар, медициналық жазбалар, жұмыс берушілердің пікір-

объединений стоял староста. Основными функциями баоцзя являлись предупреждение правонарушений, контроль внутренней миграции, повышение эффективности сбора налогов, содействие переписи населения и рекрутирование солдат. Посредством баоцзя государство могло решать свои задачи с минимальными затратами на организацию управления и, что чрезвычайно важно, без расширения бюрократического аппарата, поскольку данная система позволяла задействовать в реализации государственных задач само общество.

Каждая семья была обязана вывешивать на двери дома плакат со списком всех проживающих в нем совершеннолетних лиц мужского пола. В случае если кто-то из членов семьи покидал дом, его место находилось отмечалось на плакате; также удостоверялось и записывалось происхождение лица, временно пребывающего в доме. Пускать в дом незнакомцев и подозрительных строго воспрещалось. Староста участка (пайтоу) был обязан присматривать за местными жителями и отчитывался перед десятником (цзятоу), который, в свою очередь, обязан был докладывать о положении в поднадзорном ему цзя начальнику группы самообороны (баожангу). Последний был подотчетен непосредственно имперскому чиновнику.

• ХУКОУ (戶口)

Постепенно система баоцзя отошла в прошлое, уступив место не столь многофункциональной системе хукоу (戶口), представляющей собой институт регистрации граждан по месту жительства и во многих отношениях аналогичной действовавшему в СССР институту прописки.

• ДАНГАН (档案 – букв. «запись», «архив»)

В истории Китая имеется и куда более близкий аналог современной ССК. Им, во многих отношениях предвосхитившим построение системы социального кредита, является Данган. Она начала функционировать в 1953 году и предполагала ведение досье (личного

«ҚХР-дағы әлеуметтік несие жүйесінің басты міндеті – «сенімді ақтағандар барлық игіліктерді пайдаланатындай, ал сенімді жоғалтқандар бір қадам да жасай алмайтындай етіп», ақпараттық технологияларды қолдана отырып өндірілетін барлық мәліметтер негізінде азаматтардың мінез-құлқын бағалау жүйесін жасап шығару.

Основная задача «Системы социального кредита в КНР» – на основе всех продуцируемых с использованием информационных технологий данных сконструировать систему оценки поведения граждан, так, чтобы «оправдавшие доверие пользовались всеми благами, а утратившие доверие не могли сделать ни шагу».

Баоцзяның жең ұшынан жалғасушылық жүйесі өз мүшелерінің іс-әрекеттері үшін ұжым болып жауап беретін және бір-бірін бақылауға тиісті болатын бірнеше отбасыдан құралған бірлестіктер құруды көздеді.

Система круговой поруки баоцзя предполагала создание объединений из нескольких семей, которые несли коллективную ответственность за действия, совершаемые их членами, и должны были следить друг за другом.

лері, азамат туралы жеке және кәсіби ақпараттар қамтылған жеке істің көшірмесі полиция бөліміне жіберілді. Азаматтың өзінің жеке ісімен танысуға құқығы болмағаны назар аудартады.

БҰЛ ҚАЛАЙ ЖҰМЫС ІСТЕЙДІ

Қазіргі уақытта ҚХР-да кем дегенде 40 «несиелік қала» бар, оларда мәліметтерді жинау және бағалау өлшемшарттарын өз беттерінше құрып, жүйені муниципалды деңгейде құру ұмтылысы бар. Бұлардың ішінде ең танымалы – Жэнчун уезі, ол қытайлық стандарттар бойынша тым шағын. Оның 670 мың тұрғынының барлығы 1000 балдық бастапқы капитал алды. Бұл капитал қалалық, коммерциялық, құқық қорғау, сот органдарынан бірыңғай ақпараттық орталыққа келетін және уезд әкімшілігінің есептеріне сәйкес big data көмегімен өңделетін ақпаратқа байланысты ұлғаюы немесе азаюы мүмкін.

Бірыңғай ақпараттық орталық 142 мекемеден түскен ақпаратты 160 мың түрлі өлшемшарттар бойынша талдайды.

- Егер рейтинг 1050 балдан жоғары болса, онда сіз үлгілі азаматсыз және AAA индексмен белгіленесіз. 1000 балдан бастап А+ беріледі.
- А 900 балдан бастап В беріледі.
- Егер рейтинг 849-дан төмен түссе, мемлекеттік және муниципалдық құрылымдардағы жұмыстан оңай шығарылатын С санатындағы күдікті адамсыз.
- 599 және одан төмен балл алғандар D тобына енеді, бұны «қара таңбамен» салыстыруға болады, өйткені бұл санаттағы адамдар тіпті таксист ретінде де жұмысқа қабылданбайды. Оларға несие берілмейді, көлікке билет сатылмайды, тіпті велосипед жалдауына рұқсат етілмеуі мүмкін.

дела) на каждого гражданина КНР, за исключением представителей высшего руководящего звена и некоторых категорий сельского населения.

Рабочим единицам (данвей / 单位) вменялось в обязанность вести личное дело на каждого работника. Копия личного дела, содержащего сведения о школьных оценках, медицинские записи, отзывы работодателей, личную и профессиональную информацию о гражданине, направлялась в милицейский участок. Примечательно то, что у гражданина не было права на ознакомление со своим личным делом.

КАК ЭТО РАБОТАЕТ

В настоящее время в КНР имеется не менее 40 «кредитных городов», в которых систему пытаются построить на муниципальном уровне, формулируя критерии сбора и оценки данных на свой страх и риск. Самый известный – уезд Жэнчун, очень небольшой по китайским меркам. Все его 670 тысяч жителей получили стартовый капитал 1000 баллов. Этот капитал может увеличиваться или уменьшаться в зависимости от той информации, которая поступает в единый информационный центр из муниципальных, коммерческих, правоохранительных, судебных органов и, согласно отчетам уездной администрации, обрабатывается с помощью технологии big data.

Единый информационный центр анализирует каждого по 160 тысячам различных параметров из 142 учреждений.

- Если рейтинг больше 1050 баллов, то ты образцовый гражданин и маркируешься индексом AAA. С 1000 баллов можно рассчитывать на А+.
- С 900баллов – на В.
- Если рейтинг упал ниже 849 – ты уже подозре-

Салыстыру үшін: А + рейтингі бар адамға велосипед тегін жалға беріледі және ақы төлеместен тағы жарты сағат тебуге рұқсат етіледі. С орташа рейтингі бар адамға велосипед 200 юань кепілдемесімен ғана беріледі.

Өзге адамдар тіпті D санатындағы адамдармен сөйлесуден қорқады, өйткені біреу билікке «қара тізімдегі» адаммен сөйлескеніңізді жеткізіп, осының салдарынан рейтингіңіз төмендеуі мүмкін. Сондай-ақ, төмен рейтинг бұқара алдында айыптауға және келемеждеуге әкеледі: кінәлілердің есімдері жарияланып, тіпті таныстарына, әріптестері мен туыстарына жеке хабарлануы мүмкін.

Жаңа кодекс бойынша қытайлықтар төменде аталған іс-әрекеттері үшін балл алады:

- қайырымдылық шараларға қатысу;
- егде жастағы отбасы мүшелеріне күтім жасау;
- көршілермен жақсы қарым-қатынас және кедейлерге көмектесу;
- донорлық қан тапсыру;
- әлеуметтік желілерде үкіметке қолдау көрсету;
- қаржылық несиелік тарихының жақсы болуы;
- кез-келген ерлік жасау;
- және т.б.

Төмендегі іс-әрекеттер үшін азаматтардың балдары шегеріледі:

- жол қозғалысы ережелерін бұзу;
- билікке наразылық білдіруге қатысу және әлеуметтік желілерде үкіметке қарсы хабарламалар орналастыру;
- қартайған ата-аналарына тиісті дәрежеде қамқорлық жасамау;
- интернетте қауесет пен жалған ақпарат тарату;
- жасаған қылмыстары үшін кешірімді шын жүректен сұрамау;
- секталардың қызметіне қатысу және онлайн-ойындарда алдау;
- және т.б.

Қазіргі уақытта ҚХР-да мәліметтерді жинау және бағалау өлшемшарттарын өз бетінше қалыптастыратын кем дегенде 40 «несиелік қала» бар, оларда жүйені муниципалды деңгейде құруға тырысады.

В настоящее время в КНР имеется не менее 40 «кредитных городов», в которых систему пытаются построить на муниципальном уровне, формулируя критерии сбора и оценки данных на свой страх и риск.

тельный носитель категории С, который запросто может быть уволен из государственных и муниципальных структур.

- Те, у кого 599 баллов и ниже попадают в группу D, это сравнимо с «черной меткой», так как их не возьмут на работу даже таксистом. Им не дают кредиты, не продают билеты на транспорт и даже могут отказать в аренде велосипеда.

Для сравнения: человеку с рейтингом А+ велосипед в аренду дадут бесплатно и еще разрешат полчасика кататься на нем без единого юаня. Человек со средним рейтингом С велосипед дадут только под залог в 200 юаней.

С людьми из категории D остальные боятся даже разговаривать, потому что кто-то может сообщить властям, что ты общался с человеком из «черного списка», и твой рейтинг могут понизить. А также низкий рейтинг приведет к публичному порицанию и осмеянию: обнародованию имен провинившихся вплоть до личного информирования знакомых, сослуживцев и родственников.

По новому кодексу китайцы будут получать баллы за:

- участие в благотворительной деятельности;
- заботу о пожилых членах семьи;
- хорошие отношения с соседями и помощь бедным;
- сдачу донорской крови;
- поддержку правительства в социальных сетях;
- наличие хорошей финансовой кредитной истории;
- совершение любого героического поступка;
- и т. п.

У граждан могут вычесть баллы за:

- нарушение правил дорожного движения;
- участие в протесте против властей и размещение антиправительственных сообщений в социальных сетях;
- неудовлетворительную помощь стареющим родителям;
- распространение слухов и фейков в интернете;

Рейтингті жоғарылату және төмендету шарттары аймаққа байланысты өзгеруі мүмкін. Мысалы, Сучжоу қаласында әр азамат қан тапсырғаны және ерікті болғаны үшін 200 балға дейін жинай алады. Рейтинг қаржылық жағдайға да, кәсіби жағдайға да, тұрмыстық факторларға да байланысты. Жергілікті қоғамдастыққа қызмет еткені үшін қытайлықтарға қоғамдық велосипедтерді ұзақ уақыт пайдалануға және кітапханадан көбірек кітап алуға рұқсат етіледі. Сонымен бірге, адам коммуналдық төлемдерді кешіктіргені үшін немесе мейрамханада үстелге тапсырыс беріп, мекемеге ескертпестен оны пайдаланбағаны үшін жазалануы мүмкін.

НЕ ҮШІН?

Өте қысқа мәлімет. Журнал көлемі одан артық жазуға мүмкіндік бермейді. Ал «күнәлар» өте көп. Бұл туралы ақпаратты интернеттен іздеп, танысуыңызға болады.

2018 жыл

- Бұзушылықтар қатарына жалған жарнама және дәрілік препараттардың қауіпсіздігі ережелерін бұзу енгізілді.
- Рейтингі төмен жеке адамдарға басқарушы лауазымдарды атқаруға немесе компанияның заңды өкілі болуға тыйым салынған 290 мың жағдай орын алды.
- Әлеуметтік рейтингі төмен болғандықтан жолаушылар 23 миллионға жуық ұшақ пен пойыз билеттерін сатып ала алмады.
- Билік 18 жаңа «қара тізім» құрды (олардың жалпы саны 51-ге жетті), олар басқалармен қатар сақтандыру, бухгалтерлік есеп, статистика және т.б. салаларды қамтиды. 2018 жылы бұл тізімге 3,59 миллион адам қосылды.

2019 жыл

Қытайдың шығысында орналасқан Чжэцзян провинциясының билігі жұмыс орнын жиі ауыстыратын азаматтарды әлеуметтік рейтингін төмендету

- неискренние извинения за совершенные преступления;
- участие в деятельности сект и жульничество в онлайн-играх;
- и т. п.

В зависимости от региона могут меняться условия повышения и понижения рейтинга. Например, в городе Сучжоу каждый гражданин может заработать до 200 баллов за сдачу крови и волонтерскую деятельность. Рейтинг зависит как от финансового и профессионального положения, так и от бытовых факторов. За заслуги перед местным сообществом китайцам позволяют дольше пользоваться общественными велосипедами и брать больше книг в библиотеке. При этом человека могут наказать за просрочку коммунальных платежей или бронь столика в ресторане, которой он не воспользовался без уведомления заведения.

ЗА ЧТО?

Очень короткая сводка – больше журнальные площадки не позволят. А «грехов» – масса. Вы можете найти в интернете и изучить.

2018 год

- В число нарушений вошли ложная реклама и нарушение правил безопасности лекарственных препаратов.
- Зафиксировано 290 тыс. случаев, когда частным лицам с низким рейтингом запретили занимать руководящие должности или быть юридическими представителями компании.
- Пассажиры не смогли купить около 23 млн билетов на самолеты и поезда из-за своего низкого социального рейтинга.
- Власти создали еще 18 новых «черных списков» (их общее количество достигло 51), которые среди прочего охватывают такие области, как страхование, бухгалтерский учет, статистика и др. В 2018 году в эти списки было добавлено 3,59 млн человек.

Коронавируспен ауырғанын жасырған қытайлықтарға олардың әлеуметтік рейтингтерін төмендету жолымен айыппұл салынауда.

Китайцев, уличенных в сокрытии заболевания коронавирусом, начинают штрафовать путем снижения социального рейтинга.

Жаңа ақпараттық технологияларды енгізудің ықтимал салдарларын бағалау ретінде Оруэллдің Үлкен Ағасы, немесе британдық «Қара айна» сериалы.

Оруэлловский Большой Брат, или британский сериал «Черное зеркало», как оценка возможных последствий внедрения новых информационных технологий.

арқылы жазалау туралы шешім қабылдады. Бұл идея қытайлықтардың ашу-ызаға толы реакциясын тудырды. Көбі мұндай қадам Қытайдың еңбек кодексіне қайшы келетінін және жеке адамның бостандығына нұқсан келтіретінін атап өтті.

2020 жыл

Коронавируспен ауырғанын жасырғаны анықталған қытайлықтарға әлеуметтік рейтингтерін төмендету арқылы айыппұл салынауда.

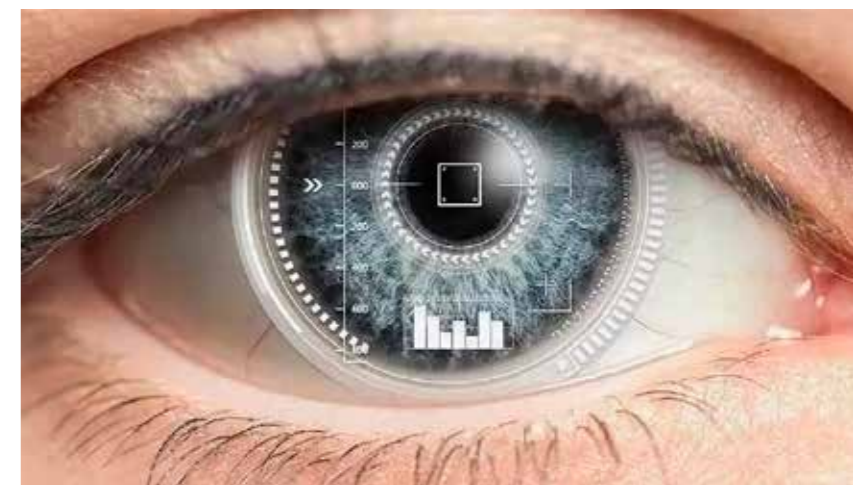
ДЖОРДЖ ОРУЭЛЛ ДҰРЫС ЖАСАДЫ МА?

Қытай үкіметінің ӨНЖ құру ниеті туралы мәлімдемесінен кейін әлемнің жетекші бұқаралық ақпарат құралдарында бірқатар мақалалар жарияланды, оларда ҚХР Оруэллдің сұмдығын іс жүзінде қолданып, жаппай қадағалау мемлекетін құрғысы келеді деп айыпталды. Оруэллдің Үлкен ағасы туралы білмейтін жас оқырмандар үшін «Қара айна» атты британдық сериалға сілтеме жасалды, онда жаңа ақпараттық технологияларды енгізудің ықтимал салдарлары бағаланған.

Қастандық теориясы ма? Дұрысы, он не жиырма жылдан кейінгі болашағымыз болар. Оның әлем тұрғындарының бәрін қамтуы ғажап емес. Сенбейсіз бе? Оның кейбір элементтері қазірдің өзінде біздің елде қолданылып жүр деседі. Сіз олармен бетпе-бет келіп те үлгердіңіз... Ресей Федерациясында осы тақырып талқылануда және көшелерге орнатылған камералар көбейе түсуде. Адамдар күнәһар, тым күнәһар. Олардың идеалды болуы мүмкін емес... Ал адам құқықтары ше? Бұл жерге тек көп нүкте қоюға болады... Ал менің басымдағы маза бермейтін ойлар: «Есінде болсын, Үлкен Аға сені бақылап отыр...»

Дереккөздер: /Источники: 1. Трахтенберг А. Д. Китайская система социального кредита: взгляд снаружи и изнутри // Научный журнал «Дискурс-Пи». 2019. № 4 (37). 2. Р. Рувинский, А. Тарасов. «Система социального кредита»: исторические предпосылки и доктринальные основания феномена // Национальная безопасность / Nota Bene. 2020. 3. Орыс тіліндегі TRT жаңалықтар порталы. / Новостной портал TRT на русском. 4. Informburo.kz. 5. TAadviser.

Ирина СОКОЛОВА

2019 год

Власти провинции Чжэцзян, расположенной на востоке Китая, решили наказывать граждан, которые часто меняют работу, путем снижения их социального рейтинга. Идея вызвала ожесточенную реакцию со стороны китайцев. Многие отметили, что подобный шаг идет вразрез с трудовым кодексом Китая и посягает на свободу личности.

2020 год

Китайцев, уличенных в сокрытии заболевания коронавирусом, начинают штрафовать путем снижения социального рейтинга.

ПРАВ ЛИ БЫЛ ДЖОРДЖ ОРУЭЛЛ?

Заявление о намерении правительства КНР создать ССК породило целую серию статей в ведущих мировых СМИ, в которых КНР обвиняли в намерении реализовать на практике оруэлловский кошмар и создать государство тотального надзора. Для молодых читателей, незнакомых с оруэлловским Большим Братом, использовалась ссылка на британский сериал «Черное зеркало», в котором оцениваются возможные последствия внедрения новых информационных технологий.

Теория заговора? Скорее, перспектива через десяток-другой лет. С большой вероятностью она коснется всех жителей Земли. Не верите? Говорят, отдельные ее элементы уже используют в нашей стране. И вы с ними сталкивались... В РФ об этом дискутируют и устанавливают все больше камер на улицах. А люди грешны, ох, как грешны. И идеальными быть им невозможно... А как же права человека? Тут только многоточие... И слова, пульсирующие в голове: «Помни, Большой Брат следит за тобой...»

СҰРАҢЫЗ – ЖАУАП БЕРЕМІЗ

СПРАШИВАЙТЕ – ОТВЕЧАЕМ

Ипотека, ипотекалық несие не екенін және оның қандай құқықтық нормалармен реттелетінін айтып берсеңіздер.

Ипотека (ежелгі грек тіліндегі ὑποθήκη – сүйеуіш, демеуіш сөзінен шыққан) – жылжымайтын мүлікті кепілге салу нұсқасы, бұл жағдайда жылжымайтын мүлік объектісі борышкердің иелігінде және пайдалануында қалады, ал несие беруші, егер борышкер өз міндеттемесін орындамаса, аталған мүлікті сату есебінен қанағат алу құқығына ие. Кез келген басқа кепіл сияқты, ипотека да міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз ету тәсілі болып табылады. Ипотекалық несие – сіздің банктен пайызбен (несие) ақша алуыңыз және бұл ақшаны қайтаратындығыңыздың кепілдемесі ретінде

Расскажите, что такое ипотека, ипотечный кредит и какими нормами права она регулируется?

Ипотека (от др.-греч. ὑποθήκη – подпорка, подставка) – вариант залога недвижимости, при котором объект недвижимости остается во владении и пользовании должника,

а кредитор в случае невыполнения должником своего обязательства приобретает право получить удовлетворение за счет реализации данного имущества. Как любой иной залог, ипотека является способом обеспечения исполнения обязательств. Ипотечный кредит означает, что вы берете у банка деньги под процент (кредит), а гарантией того, что вы вернете эти деньги, становится залог вашего

жылжымайтын мүлкіңізді – үй, пәтер, жер учаскесін кепілге салуыңыз. Ипотека, әдетте, үй сатып алуға несие ретінде қабылданады. Бұл жағдайда банктен алынған ақшаға сатып алынған пәтер (үй) кепілге қойылады. Бірақ бұл ипотеканың ең кең таралған түрі болғанымен, олардың біреуі ғана. Сіз сондай-ақ өзіңізге бұрыннан тиесілі жылжымайтын мүлікті кепілге қойып, банктен жаңа пәтер немесе үй алу үшін ақша ала аласыз. Сонымен қатар, сіз ипотекалық несие тек тұрғын үй сатып алуға ғана емес, сонымен қатар, оны жөндеуге, салуға және басқа мақсаттарға да (мақсаттарыңызды көрсетпей) ала аласыз. Ипотекалық несие бір немесе екі шартпен рәсімделеді: несие шартымен және ипотека шартымен, яғни жылжымайтын мүлікті банкке кепілге беру туралы шартпен. Кәсіпорындарды, ғимараттарды, құрылыстарды, пәтерлерді және жер учаскелеріне және басқа жылжымайтын мүлікке құқықтарды кепілге қою (ипотека) Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексімен (299–324-баптар) және Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 23 желтоқсандағы «Жылжымайтын мүлік ипотекасы туралы» Заңымен реттеледі.

Азаматтық құқық бойынша шартты түсіндіру нені білдіреді?

Шарттың мазмұнын белгілеумен оның түсіндірілуі тығыз байланысты. Қазіргі уақытта шартты түсіндіру қағидаттары Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – ҚР АҚ) 392-бабында көрсетілген. Егер шарттың қандай да бір ережесін түсінуде тараптарда келіспеушіліктер пайда болса, шартты сот түсіндіреді. Сот шарт ережелерін түсіндірген кезде ондағы сөздер мен сөйлемдердің сөзбе-сөз мәні ескеріледі. Шарт ережесінің сөзбе-сөз мәні түсініксіз болған ретте ол бүкіл шарттың басқа ережелерімен және мағынасымен салыстыру арқылы анықталады.

Сотқа кең уәкілеттіктер берілген және ол тараптардың іс жүзіндегі ниеттерін анықтау мақсатында тек шарттың мәтініне ғана сүйенбейді, оның шегінен де шыға алады. ҚР АҚ 392-бабының 2-тармағында көрсетілген шартты түсіндірудің осындай тәсілі кезінде, егер осы баптың бірінші тармағындағы ережелермен шарт мазмұнын анықтау мүмкін болмаса, сот шарт мақсатын ескере отырып тараптардың шын мәніндегі ортақ еркін анықтауға тиіс. Бұл орайда шарт жасасу алдындағы келіссөздер мен хат жазысуды, тараптардың өзара қатынастарында орныққан тәжірибені, іскерлік қызмет өрісіндегі әдеттегі құқықтарды, талаптардың бұдан кейінгі мінез-құлқын қоса алғанда, тиісті мән-жайлардың бәрі ескеріледі. Шарт ережелерін әр түрлі түсінуге жол бермеу үшін шетелдік контрагенттермен жасалған көптеген ірі шарттарда шарттың қандай да бір ережелерін қалай түсіну керектігі арнайы ескертіледі.

недвижимого имущества: дома, квартиры, земельного участка. Ипотеку обычно воспринимают как кредит на приобретение жилья. В этом случае в залог идет квартира (дом), приобретенная на деньги, полученные от банка. Но это только один, пусть и самый распространенный, вид ипотеки. Также вы можете заложить недвижимость, которая вам уже принадлежит, и взять у банка деньги на новую квартиру или дом. Более того, взять ипотечный кредит можно не только на покупку жилья, но и на его ремонт, строительство и другие цели без их указания. Ипотечный кредит оформляется или одним договором, или двумя: кредитным договором и договором об ипотеке, то есть о передаче недвижимости в залог банку. Залог предприятий, зданий, сооружений, квартир, прав на земельные участки и другого недвижимого имущества (ипотека) регулируется Гражданским кодексом Республики Казахстан (ст. 299–324) и Законом Республики Казахстан от 23 декабря 1995 года «Об ипотеке недвижимого имущества».

Что подразумевается под толкованием договора по гражданскому праву?

С установлением содержания договора тесно связано его толкование. Принципы толкования договора в настоящее время изложены в ст. 392 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК РК). Толкование договора производится судом при возникших у сторон разногласиях в понимании того или иного условия договора. При толковании условий договора судом принимается во внимание буквальное значение содержащихся в нем слов и выражений. Буквальное значение условия договора в случае его неясности устанавливается путем сопоставления с другими условиями и смыслом договора в целом.

Суду даны широкие полномочия, и он может исходить не только из текста договора и его содержания, но и выходить за его пределы с целью выяснить действительные намерения сторон. При таком втором способе толкования договора, указанном в п. 2 ст. 392 ГК РК, если правила, содержащиеся в п. 1 настоящей статьи, не позволяют определить содержание договора, судом должна быть выяснена действительная общая воля сторон с учетом цели договора. При этом принимаются во внимание все соответствующие обстоятельства, включая предшествующие договору переговоры и переписку, практику, установившуюся во взаимных отношениях сторон, обычаи делового оборота, последующее поведение сторон. Во избежание различного понимания условий договора во многих крупных контрактах с иностранными контрагентами специально оговаривается, как толковать те или иные положения контракта.

Еуропа олимпиада ойындары туралы айтып берсеңіздер. Оның қатысушылары үшін жас бойынша қандай да бір шектеулер бар ма?

Еуропа олимпиада ойындары, яғни Еуропа елдерінің олимпиада ойындары, Еуропалық ойындар немесе Еуропада – төрт жылда бір рет өткізілетін, Еуропа атлеттері арасындағы аймақтық халықаралық спорттық жарыстар. Еуропалық ойындарды ұйымдастыру туралы шешім Еуропалық олимпиада комитетінің 2012 жылғы 41-ші Бас ассамблеясында қабылданды. Мұндай ойындардың алғашқысы 2015 жылы Баку қаласында (Әзірбайжан), екіншісі – 2019 жылы Минск қаласында (Беларусь) өтті. Үшінші Еуропалық ойындар Краковта (Польша) 2023 жылы өтеді.

Халықаралық Олимпиада комитетінің (бұдан әрі – ХОК) Олимпиада хартиясының 42-ерезжесіне (жас бойынша шектеулер) сәйкес, Олимпиада ойындарында, ХОК Атқару комитеті бекіткен, Халықаралық федерация жарыстарының ережелерінде көзделген шектеулерді қоспағанда, қатысушылар үшін жас бойынша шектеулер қойылмайды.

Қазіргі уақытта Алматы қаласында қандай санаттағы азаматтар қоғамдық көліктерде тегін жүруге құқылы?

Алматы қаласы мәслихатының 2015 жылғы 15 қыркүйектегі № 367 «Алматы қаласының мұқтаж азаматтарының жекелеген санаттарына қалалық қоғамдық көлікте (таксиден басқа) жолақы жеңілдігін беру туралы» (2021 жылғы 29 қаңтардағы өзгертулерімен және толықтыруларымен) шешіміне сәйкес, халықтың едәуір осал топтарын қорғау мақсатында қалалық қоғамдық көлікте (таксиден басқа) тегін жол жүру мүмкіндігі:

- 1) Ұлы Отан Соғысының қатысушыларына, мүгедектеріне және оларға теңестірілген адамдарға;
- 2) 75 жастан асқан зейнеткерлерге;
- 3) бірінші, екінші топтағы мүгедектерге және он сегіз жасқа дейінгі мүгедек балаларға;
- 4) Қазақстан Республикасының 1993 жылғы 14 сәуірдегі «Жаппай саяси қуғын-сүргіндер құрбандарын ақтау туралы» Заңымен белгіленген тәртіпте ақталған Қазақстандағы 1986 жылғы 17-18 желтоқсан оқиғаларына қатысқаны үшін саяси қуғын-сүргінге ұшыраған тұлғаларға;
- 5) басқа мемлекеттердің аумағындағы ұрыс қимылдарының ардагерлеріне;
- 6) «Алтын алқа» және «Күміс алқа» алқасымен марапатталған көпбалалы аналарға берілді.

Интересует информация об Европейских олимпийских играх. Существуют ли какие-либо возрастные ограничения для их участников?

Европейские олимпийские игры, то есть олимпийские игры стран Европы, Европейские игры, или Европада, – региональные международные комплексные спортивные соревнования среди атлетов Европы, которые проводятся раз в четыре года. Решение об организации Европейских игр было принято на 41-й Генассамблее Европейского олимпийского комитета в 2012 году. Первые такие игры прошли в городе Баку (Азербайджан) в 2015 году, вторые – в городе Минске (Беларусь) в 2019 году. Третьи Европейские игры пройдут в Кракове (Польша) в 2023 году.

В соответствии с Правилем 42 (возрастные ограничения) Олимпийской хартии Международного олимпийского комитета (далее – МОК), на Олимпийских играх не может быть возрастных ограничений для участников, кроме тех, которые предусмотрены в правилах соревнований Международной Федерации, утвержденных Исполнительным комитетом МОК.

Какая категория граждан в городе Алматы в настоящее время имеет право на бесплатный проезд в общественном транспорте?

Согласно решению маслихата города Алматы от 15 сентября 2015 года № 367 «О предоставлении льготного проезда на городском общественном транспорте (кроме такси) отдельным категориям нуждающихся граждан города Алматы» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 29 января 2021 года), в целях защиты наиболее уязвимых слоев населения бесплатный проезд на городском общественном транспорте (кроме такси) предоставлен:

- 1) участникам, инвалидам Великой Отечественной войны и лицам, приравненным к ним;
- 2) пенсионерам старше 75 лет;
- 3) инвалидам первой, второй группы и детям-инвалидам до восемнадцати лет;
- 4) лицам, подвергшимся политической репрессии за участие в событиях 17-18 декабря 1986 года в Казахстане, реабилитированным в порядке, установленном Законом Республики Казахстан от 14 апреля 1993 года «О реабилитации жертв массовых политических репрессий»;
- 5) ветеранам боевых действий на территории других государств;
- 6) многодетным матерям, награжденным подвеской «Алтын алқа» и «Күміс алқа».

Біздің компания демеушілік көмек көрсету туралы шарт жасамақ. Бұл мәселе салық заңнамасымен қалай реттеледі және демеушілік көмек көрсетуге құқылы тұлғалар бойынша қандай да бір шектеулер бар ма?

Қазақстан Республикасының «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Кодексі (Салық кодексі) (бұдан әрі – ҚР СК) көрсетілген «демеушілік көмек» ұғымы салық төлеушінің салықтық міндеттемесін белгілеу үшін қолданылады. Мәселен, ҚР СК-нің 1-бабының 1-тармағы 15) тармақшасына сәйкес, демеушілік көмек – осы көмекті көрсететін тұлға туралы ақпаратты тарату мақсатында өтеусіз негізде: жарыстарға, конкурстарға, көрмелерге, байқауларға қатысу және шығармашылық, ғылыми, ғылыми-техникалық, өнертапқыштық қызметті дамыту, білім мен спорт шеберлігі деңгейін арттыру үшін жеке тұлғаларға қаржылық (әлеуметтіктен басқа) қолдау түрінде; өздерінің жарғылық мақсаттарын іске асыру үшін коммерциялық емес ұйымдарға берілетін мүлік. Сонымен бірге, ҚР СК-нің көрсетілген нормасының мағынасына сүйенетін болсақ, салық салу мақсатында тек жеке тұлғаларға және коммерциялық емес ұйымдарға көмек көрсету демеушілік көмек ретінде танылады. ҚР СК-нің осы нормасында демеушілік көмек көрсететін тұлғаларға қатысты қандай да бір шектеулер көзделмеген.

Мен ұжымдық шарт қолданылатын компанияға жұмысқа тұрдым. Егер мен кәсіподақтың мүшесі болмасам, ұжымдық шартта көрсетілген жеңілдіктерді пайдалана аламын ба?

Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 158-бабы 3-тармағына сәйкес, ұжымдық шарттың күші жұмыс берушіге және солардың атынан ұжымдық шарт жасалған ұйым жұмыскерлеріне және оған қосылған жұмыскерлерге қолданылады. Жұмыскер кәсіподақ мүшесі болмаса да ұжымдық шартқа қосылуға құқылы. Қосылу тәртібі мен шарттары ұжымдық шартта айқындалады. Ұжымдық шарт міндетті түрде ұжымдық шартқа қосылу шарттарын қамтуы керек, мысалы, ұйымның штатына қабылданған жұмыскер оған автоматты түрде қосылады немесе ол ұжымдық шартқа қосылу туралы өтініш жазады. Егер мұндай шарт көзделмесе, онда бұл ұжымдық шартқа қол қойылғаннан кейін ұйымға қабылданған жұмыскерлердің құқықтарын бұзу болып табылады.

Наша компания собирается заключить договор об оказании спонсорской помощи. Каким образом этот вопрос регулируется налоговым законодательством и имеются ли какие-либо ограничения по лицам, имеющим право оказывать спонсорскую помощь?

Понятие «спонсорская помощь», указанное в Кодексе Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет» (Налоговый кодекс) (далее – НК РК), используется для определения налогового обязательства налогоплательщика. Так, согласно пп. 15) п. 1 ст. 1 НК РК, спонсорской помощью признается имущество, предоставляемое на безвозмездной основе с целью распространения информации о лице, оказывающем данную помощь: физическим лицам в виде финансовой (кроме социальной) поддержки для участия в соревнованиях, конкурсах, выставках, смотрах и развития творческой, научной, научно-технической, изобретательской деятельности, повышения уровня образования и спортивного мастерства; некоммерческим организациям для реализации их уставных целей. При этом, исходя из смысла указанной нормы НК РК, следует, что в целях налогообложения спонсорской помощью признается оказание помощи исключительно физическим лицам и некоммерческим организациям. Какие-либо ограничения в отношении лиц, оказывающих спонсорскую помощь, данной нормой НК РК не предусмотрены.

Я устроился на работу в компанию, где действует коллективный договор. Хотелось бы знать, если я не являюсь членом профсоюза, могу ли я пользоваться льготами, указанными в коллективном договоре?

В соответствии с п. 3 ст. 158 Трудового кодекса Республики Казахстан, действие коллективного договора распространяется на работодателя и работников организации, от имени которых заключен коллективный договор, и присоединившихся к нему работников. Порядок и условия определяются в коллективном договоре. Работник может не быть членом профсоюза, но он имеет право присоединиться к коллективному договору. Порядок и условия присоединения определяются в коллективном договоре. В коллективном договоре обязательно должны быть условия о присоединении к коллективному договору, к примеру, что работник, принятый в штат организации, автоматически присоединяется к нему либо он пишет заявление о присоединении к коллективному договору. Если такое условие не предусмотрено, то это является нарушением прав работников, которые были приняты в организацию после подписания коллективного договора.

КӨКТЕМГІ АВИТАМИНОЗ және КОРОНАВИРУС: байланыс бар ма?

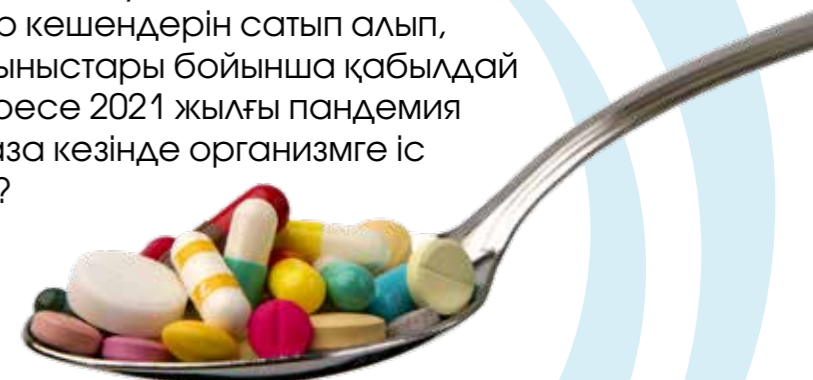
*Авитаминоз туралы
не білеміз?*

ВЕСЕННИЙ АВИТАМИНОЗ и КОРОНАВИРУС: есть ли связь?

Что мы знаем об авитаминозе

Авитаминоз біздің өмірімізде екі рет – күзде және көктемде кездеседі. Бұл кезде организмге дәрумендер және минералдар аса қажет. Бүгінде адамдардың көбі бұл туралы бәрін білемін деп санайды және «авитаминоз маусымы» келгенде дәріханаларға асығып, дәрумендер кешендерін сатып алып, оларды Instagram блогерлерінің ұсыныстары бойынша қабылдай бастайды. Бірақ бұл дұрыс па? Әсіресе 2021 жылғы пандемия және көктемге тұспа-тұс келген ораза кезінде организмге іс жүзінде қандай дәрумендер қажет?

Авитаминоз встречается в нашей жизни дважды – осенью и весной. В это время организм особенно нуждается в подпитке витаминами и минералами. Сегодня все считают себя продвинутыми в этом вопросе, и при наступлении так называемого «сезона авитаминоза» устремляются в аптеки, скупают витаминные комплексы и начинают принимать их по рекомендациям блогеров из Instagram. Но правильно ли это? В каких витаминах реально нуждается организм, особенно во время пандемии и религиозных постов, которые приходится в 2021 году как раз на весну?

АВИТАМИНОЗ БЕЛГІЛЕРІ

Авитаминоз, яғни дәрумендер тапшылығы кезінде адам әлсіздікке, бас ауруына, енжарлыққа ұшырайды. Үнемі ұйқысы келеді, бірақ көз шырымын алуға әрдайым мүмкіндік бола бермейді. Авитаминоз адамның сыртқы түріне де әсер етеді: тырнақтары әлсіз, сынғыш, ақ нүктелері және жолақтары бар, шашы түседі, сынғыш, құрғақ, жылтырлығы жоғалған, терісі құрғайды немесе безеу шығады. Кейбір адамдарда ұстамалар, ашуланшақтық, қозғыштық, ақыл-ой белсенділігі мен есте сақтау қабілетінің төмендеуі байқалады. Көздің жітілігі айтарлықтай нашарлайды, «расфокус», күйдіру сезімі пайда болады. Тісті тазалағанда қанауы мүмкін, өйткені қызылиектің қанағыштығы күшейеді. Сонымен қатар, адамға жиі суық тиеді және ЖРВИ-мен ауыра бастайды, созылмалы аурулары асқынады. Әрине, кез келген ауруды біз бірден COVID-19 деп ойлаймыз, бірақ қозғыштық пен паранойя бұл жағдайда сізге жақсы жолдас бола алмайды. Коронавируста тым көп мән берудің қажеті жоқ – бұл біріншіден. Екіншіден, дәрумендер коронавирустан белгілі бір дәрежеде қорғануға көмектеседі немесе аурудың ағымын, кем дегенде, жеңілдетеді.

ПРИЗНАКИ АВИТАМИНОЗА

При авитаминозе человек испытывает слабость, головные боли, апатию. Постоянно хочется прилечь, но спать при этом не всегда удается. Отражается авитаминоз и на внешнем виде: ногти слабые, ломкие, с белыми точками и полосками, волосы выпадают, ломкие, сухие, отсутствует блеск, кожа сухая или с акне. У некоторых возможны судороги, нервозность, раздражительность, снижение умственной активности и памяти. Зрение значительно ухудшается, появляется «расфокус», жжение. Во время чистки зубов может появиться кровь, так как повышается кровоточивость десен. Помимо этого, человек начинает часто болеть простудами и ОРВИ, обостряются хронические заболевания. Конечно, любое недомогание сейчас мы автоматически «списываем» на возможный COVID-19, однако нервозность и паранойя в этом вопросе – плохие признаки. Не нужно заикливаться на коронавирусе – это во-первых. А во-вторых, витамины как раз и помогают в определенной степени защититься от коронавируса или, по крайней мере, смягчить протекание болезни.

Авитаминоз кезінде адамға жиі суық тиеді және ЖРВИ-мен ауыра бастайды, созылмалы аурулары асқынады.

При авитаминозе человек начинает часто болеть простудами и ОРВИ, обостряются хронические заболевания.

БІЗГЕ ҚАНДАЙ ДӘРУМЕНДЕР ЖЕТІСПЕЙДІ?

Егер адам жануар өнімдерінен бас тартса, әдетте оған А, D, E дәрумендері және биотин жетіспейді. Егер күнделікті дәмінде өсімдік өнімдері жеткіліксіз болса, демек, С және В тобындағы дәрумендер тапшы. Көздің көргіштігінің нашарлауы, терінің құрғауы және қабыршақтануы, өңі кеткен және сынғыш шаш – бұның бәрі А дәруменінің жетіспеушілігі. Дәрумен тапшылығының орнын толтыру үшін күнделікті асқа сүт және сүт өнімдерін, бауыр, теңіз өнімдерін, сондай-ақ қарақат, қарлыған, сары өрік, сәбіз және асжапырақ қосу керек. Құрамында А дәрумені бар барлық өнімдерді күнде тұтыну қажет, әйтпесе ем тиімсіз болады.

Жалпы әлсіздік, тыныстың жиілеуі, ентігу? Мұны COVID-19-дың белгілері деп ойлауға асықпаңыз! Бұл В1 дәруменінің – тиаминнің әдеттегі тапшылығы. Ашытқы, нан-тоқаш өнімдерін, ірі тартылған ұн және дәруменді кешендерді тұтыну арқылы мұның орнын толтыруға болады.

В2 жетіспеушілігі салмақ жоғалту мен тәбеттің нашарлауынан, терінің зақымдануынан, ауыз қуысының қабынуынан, жарыққа сезімталдықтан көрінеді. Ол жармада және бұршақта, ет пен сүтте көп.

В3 дәрумені немесе ниацин ұйқыны реттеуге әсер етеді – адамның күндіз ұйқысы келеді, ал түнде ұйықтай алмайды. Оның орнын толтыру үшін жемістер мен көкөністерді, сүт өнімдерін және тауық жұмыртқа-

КАКИХ ВИТАМИНОВ НАМ НЕ ХВАТАЕТ?

Если человек отказывается от животных продуктов, обычно не хватает витаминов А, D, E и биотина. Если в рационе недостаточно растительных продуктов, то есть дефицит витаминов С и группы В. Нарушение зрения, сухость и шелушение кожи, тусклые и ломкие волосы – это нехватка витамина А. Для того чтобы восполнить дефицит витамина, нужно включить в рацион молоко и молочную продукцию, печеньку, морепродукты, а также смородину, крыжовник, абрикосы, морковь и шпинат. Важно, что все продукты с витамином А необходимо употреблять ежедневно, иначе лечение будет неэффективным.

Общая слабость, учащенное дыхание, одышка? Не торопитесь приписывать себе признаки COVID-19! Это типичный недостаток витамина В1 – тиамин. Восполняется употреблением в пищу дрожжей, хлебобулочных изделий, муки грубого помола и витаминных комплексов.

Дефицит В2 проявляется в потере веса и аппетита, поражениях кожи, воспалениях внутренней полости рта, светочувствительности. Наибольшее количество вещества содержится в злаках и горохе, в мясе и молоке.

Витамин В3, или ниацин, влияет на регуляцию сна – днем человек хочет спать, а ночью мучается бессонницей. Для восполнения нужно есть много фруктов

сын көп жеу керек. В3 сиыр, қой және тауық бауырында көп болады. Жалпы, салмақ жоғалту, қаназдық, ұйқысыздық және бастың қатты ауыруымен сипатталатын В9 дәрумені (фолий қышқылы) тапшылығы кезінде бауыр мен бүйректен өзирленген тағамдар пайдалы.

С дәруменінің жетіспеушілігі әлсіздік пен шаршағыштыққа алып келеді, тыныс алуда және ас қорытуда қиындықтар туады. С дәрумені қара қарақатта, ашытылған қырыққабатта, киви, лимонда болады. Қажет болған жағдайда (әсіресе эпидемия мен пандемия кезінде) С дәрумені препараттарын қабылдау ұсынылады.

D дәруменінің ташылығы кезінде қартаю үдерісі шапшаңдайды, тері тез солып, көру мүшелерінде бұзылулар пайда болады. Буындар ауырады, құрысулар, бүкірею және салмақ жоғалту орын алады. Жалпы, D дәрумені жетіспеушілігін күн сәулесі әсерімен емдеген жақсы. Нағыз дәрумен осы! Ашық ауада болу шектелетін немесе қауіпті болуы мүмкін пандемия кезінде дәрігер ультракүлгін сәулесін және препараттар тағайындауы мүмкін.

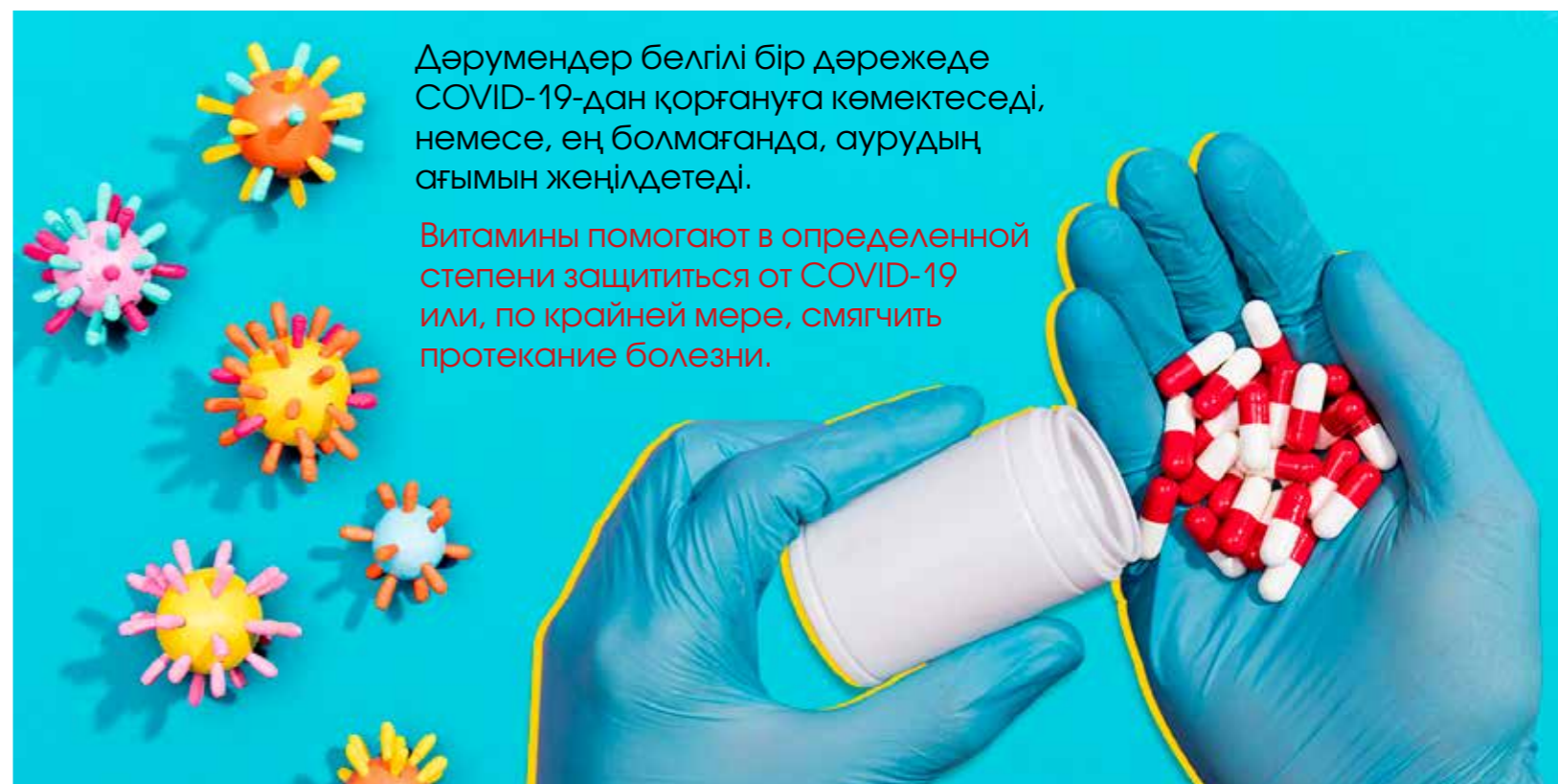
Бет терісі кепсе не болады? Дұрыс, әжім пайда болады. Тері қабыршақтана бастайды, қышиды. Бет терісінің түсі сұр және күңгірт болады. Сонымен қатар, мұндай мәселелер тері тиісті түрде ылғалдандырылмаса, дәрумендермен қамтамасыз етілмесе, жас кезде де пайда болуы мүмкін. Қияр, ақжелкен және т.б. маскалардың барлық түрін жағып, бетті белсенді түрде ылғалдандыра бастауға болады. Алайда кейде бетіңізге бүкіл көкөніс атаулыдан маска жасасаңыз да құрғақтығы жойылмауы ықтимал. Бет терісінің

и овощей, молочную продукцию и куриные яйца. Много В3 содержится в говяжьей, бараньей и куриной печени. Вообще пишу из печени и почек полезно готовить при нехватке витамина В9 (фолиевой кислоты), которая характеризуется потерей веса, малокровием, бессонницей и сильной головной болью.

Нехватка витамина С – это слабость и утомляемость, проблемы с дыханием и пищеварением. Витамин С содержится в черной смородине, квашеной капусте, плодах киви, лимонах. При необходимости (особенно в период эпидемий и пандемии) рекомендуется принимать препараты витамина С.

При дефиците витамина D ускоряются процессы старения, кожа быстро увядает, происходят нарушения в органах зрения. Появляется боль в суставах, судороги, сутулость и потеря веса. Вообще недостаток витамина D лучше всего устраняется пребыванием на солнце. Это и есть настоящий витамин! Но в период пандемии, когда пребывание на улице может быть ограничено или связано с риском, врач может назначить облучение ультрафиолетом и прием препаратов.

Что бывает, когда кожа лица начинает сохнуть? Правильно, появляются морщинки. Кожа начинает шелушиться, зудеть. Цвет лица становится серым и тусклым. Причем такие проблемы возникают даже в молодом возрасте, когда кожа не получает должного увлажнения и витаминной подпитки. Можно начать активно увлажнять кожу лица, накладывая всевозможные маски из огурцов, петрушки и т. д. Но можно наложить на лицо целый салат из овощей, а сухость так и останется. Главная причина высыхания

Дәрумендер белгілі бір дәрежеде COVID-19-дан қорғануға көмектеседі, немесе, ең болмағанда, аурудың ағымын жеңілдетеді.

Витамины помогают в определенной степени защититься от COVID-19 или, по крайней мере, смягчить протекание болезни.

құрғап, қартайып кетуінің басты себебі – Е дәруменінің жетіспеуі, бұл біздің тонусымыз бен көзіміздің жітілігіне де әсер етеді. Е дәрумені жүктілік кезінде аса қажет, себебі бұл ұрықтың өсуі мен дамуына әсер етеді. Өте маңызды элемент! Е дәрумені (токоферол) жұмыртқада, қырыққабатта, сәбізде және шпинатта, өсімдік майларында болады. Әрине, бәріміз теңіз балығы, балық майы, бадам және жаңғақ туралы білеміз. Айтпақшы, Е дәрумені организмнің сыртқы және ішкі ортасына өте тәуелді және алкоголь немесе никотин сияқты улы заттардың әсерінен ол оңай жойылады.

COVID-19 ЖӘНЕ КӨКТЕМГІ АВИТАМИНОЗ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС

Көктемгі авитаминоз (организмде бір немесе бірнеше дәруменнің жетіспеуі) кезінде организмнің вирустық ауруларға, соның ішінде COVID-19-ға, қарсы қорғаныс қабілеті әлсірейді. Мамандар авитаминоз инфекциядан кейін адамның қалпына келу үдерісіне кері әсер етуі мүмкін деп ескертеді. Біріншіден, бұл С, В және D дәрумендерінің жетіспеушілігі. Бұлардың тапшылығы организмнің онсыз да әлсіреген күйін одан әрі нашарлатады. Организмдегі дәрумендер деңгейін бақылау және олардың жетіспеушілігін толтыру қажет, бірақ білікті маманнан кеңес алғаннан кейін ғана. Есіңізде болсын, дәрумендер мөлшерінің шамадан асып кетуі бауыр және басқа ішкі ағзалардың жұмысына кері әсер етеді.

Дәруменді кешендерді қабылдауға кіріспес бұрын міндетті түрде ағзадағы дәрумендер деңгейіне талдау жасату қажет. Барлығын жеке зертханаларда, ал

ния и увядания кожи лица – недостаток витамина Е, который также отражается на нашем тонусе и зрении. Витамин Е обязателен для приема во время беременности, так как влияет на рост и развитие плода. Ну просто жизненно необходимый элемент! Витамин Е (токоферол) содержится в яйцах, капусте, моркови и шпинате, растительных маслах. Конечно, все помнят о морской рыбе, рыбьем жире, миндале и орехах. Кстати, витамин Е очень зависим от внешней и внутренней среды организма и легко разрушается под воздействием токсических веществ, таких как алкоголь или никотин.

СВЯЗЬ МЕЖДУ COVID-19 И ВЕСЕННИМ АВИТАМИНОЗОМ

При весеннем авитаминозе (нехватке в организме одного или нескольких витаминов) защита организма ослабевает перед возможным натиском вирусных заболеваний, в том числе и COVID-19. Специалисты предупреждают, что авитаминоз может негативным образом повлиять на процесс восстановления после перенесенной инфекции. Прежде всего, это нехватка витаминов группы С, В и D. Дефицит этих витаминов ухудшает и без того ослабленное состояние организма. Нужно контролировать уровень витаминов в организме и восполнять их недостаток, но только после получения рекомендации от квалифицированного специалиста. Помните, что передозировка витаминов приводит к проблемам с печенью и другими внутренними органами.

Нужно обязательно сдать анализы на уровень витаминов в организме перед тем, как начать принимать витаминные комплексы. Все можно сдать в частных

Есіңізде болсын, дәрумендерді шамадан артық тұтыну бауырдың және өзге ішкі ағзалардың дертіне соқтырады.

Помните, что передозировка витаминов приводит к проблемам с печенью и другими внутренними органами.

жалпы қан талдауын, ферритин мен қан сарысуындағы темір мөлшерін талдауды мемлекеттік емханада жасатуға болады. Дәрігер үшін гормондарды талдау және жалпы қан талдауы маңызды көрсеткіштер болып табылады. Олар аурудың бар-жоғын анықтауға көмектеседі, оның белгілері дәрумендер жетіспеушілігінің көрінісіне ұқсас.

Талдаулар жасатып, дәрігермен кеңескеннен кейін дәрумендер кешендерін қабылдауға кірісуге болады. Дәріханаларда қазір олардың түр-түрі бар, сондай-ақ интернет арқылы тапсырыс беруге болады. Дәрумендерге шамадан тыс мән берудің қажеті жоқ, бірақ оларды профилактикалық мақсатта көктем-күз мезгілінде, сондай-ақ организм барынша әлсірегенде – балалық, жасөспірім кезеңдерінде, жүктілік және бала емізген кезде, жас ұлғайғанда қабылдаған жөн.

Жалпы алғанда, ішкен асыңызға аса мұқият болыңыз. Мысалы, танымал фаст-фудтардың құрамында организмге кері әсер ететін көптеген қоспалар бар. Сонымен қатар, фаст-фудта дәрумендер мен пайдалы микро- және макроэлементтер мүлде жоқ деуге болады, бұл иммундық жүйеге аса зиян. Фаст-фудты үнемі тұтынатын адамда дәрумендер жетіспеушілігі және басқа ілеспе аурулар, зат алмасудың бұзылуы, семіздік және қант диабеті дамуы мүмкін. Кейде адам дәрумендерді көп мөлшерде тұтынады, бірақ олар қандай да бір себептерден организмне сіңбейді. Сондықтан әлдебір қолайсыздық және қандай да бір белгілер пайда болса, дәрігермен кеңескен дұрыс.

лабораториях, а общий анализ крови, ферритин и сывороточное железо – в государственной поликлинике. Для врача важными показателями будут анализ гормонов и общий анализ крови. Они помогут определить наличие заболевания, симптоматика которого схожа с проявлением дефицита витаминов.

После сдачи анализов и консультации с врачом можно начинать принимать витаминные комплексы. В аптеках их сейчас предостаточно, также можно заказывать доставку через интернет. Не нужно делать из витаминов культа, но принимать их в профилактических целях необходимо в весенне-осенний сезон, а также в период, когда организм максимально ослаблен – в детском и подростковом возрасте, во время беременности и лактации, в пожилом возрасте.

Вообще будьте внимательны к тому, что вы едите. Например, популярные фаст-фуды содержат много добавок, негативно влияющих на организм. Кроме того, в фаст-фуде практически нет витаминов и полезных микро- и макроэлементов, что крайне вредно для иммунитета. У человека, регулярно питающегося фаст-фудом, может развиваться авитаминоз и другие сопутствующие болезни, нарушаться обмен веществ, развиваться ожирение и диабет. Бывает и так, что человек употребляет большое количество витаминов, но они не усваиваются организмом по той или иной причине. Поэтому при появлении дискомфорта и каких-либо симптомов лучше обратиться к врачу.

Камилла АЙМАНОВА

Жалпы әлсіздік, тыныстың жиілеуі, еңтігу? Мұны COVID-19 белгілері деп ойлауға асықпаңыз – бұл В1 дәруменінің әдеттегі тапшылығы.

Общая слабость, учащенное дыхание, одышка? Не торопитесь приписывать себе признаки COVID-19 – это типичный недостаток витамина В1.

...Ол тым әлеміштелген және заманауи зергерлік креативтен алыс еді. Дегенмен осы жүзіктегі әлдебір нәрсе назарды еріксіз тартатын – мүмкін, айналасы шағын жақұттармен әсемделген ерекше лағыл мүмкін, жұмбақ сәуле шашқан ұсақ гауһарлар немесе ескі зергерлік бұйымда жасатырылған үлкен бір әулеттің тарихы...

Жүзіктің аралуы

Возвращение кольца

...Оно было каким-то вычурным и весьма далеким от современного ювелирного креатива. И все же что-то в этом кольце невольно притягивало взгляд – может быть, необычный рубин в обрамлении небольших сапфиров, может быть, россыпь мелких бриллиантов, излучавших таинственный свет, а может, история целой семьи, воплощенная в старинном украшении...

ИНТЕРЬЕРДЕГІ ПОРТРЕТ

Лаура ес білгелі үлкен әжесінің портреті қонақ бөлмеде төрде ілулі тұратын. Онда 19-ғасырдың соңындағы сәнмен киінген отыздар шамасындағы сұлу әйел бейнеленген. Оның қою түсті ойлы көздерінде әдемі күлкі бар, ал нәзік саусағына жүзік сән беріп тұр. Жүзікті суретші ерекше махаббатпен мұқият бейнелепті. Ол шын сақина тәрізді көрінеді – асыл тастары дөңестеліп, ашық түстерге боялған.

Бір күні Лаура, кішкентай кезінде, портретте бейнеленген сақинаны ұстап көруге тырысты. Портрет ілулі тұрған қабырғаға орындықты жақындатып, қыз қолын жоғары созды. Бірақ осы сәтте бөлмеге анасы кіріп келді. «Не істеп жатырсың? Құлайсың ғой!» – әйел қызын жерге түсірді. «Мен жай ғана жүзікті ұстап көргім келді!» – қыз бұртиып, жылауға сәл қалды. «Уақыты келгенде сенің осындай мүмкіндігің болады», – деді анасы жұмбақтап.

...Лаура 18 жасқа толды. Күзгі кештердің бірінде, ұясына батып бара жатқан күн сәулесі аспанды алтын түске бояғанда, анасы қызын өз бөлмесіне шақырды. Шағын үстелінің үстінде қобдиша тұр екен. Лаура бұл ескі затты анасына әжесі мұра етіп қалдырғанын білетін. «Саған үлкен әжеңнің жүзігін көрсеткім келеді. Мен бұл сәтті 18 жыл күттім». Лаура балалық шақтағы қылықтарымын деп ойлады. Қазір әйгілі брендтердің зергерлік бұйымдары өте көп қой! Алайда Лаура жымып, басын изеді: «Әрине, анашым. Оны көргім келеді, өте қызық»...

ОТБАСЫЛЫҚ ЖӘДІГЕР

«Өтінемін, қараңызшы. Бұл сақинаға қанша бере аласыз?» – әлдебір кездері келбетті болған жас келіншектің жүзі бозарып, әбден қалжыраған. Қара орамалының астынан ақ шалған шашы көрінеді, ал тырналған қолдарын қара дақтар басқан. «Мүмкін химиялық заттармен жұмыс жасайтын шығар. Машина зауытында жұмыс істейді», – деп ойлады құнды бұйымдарды бағалаушы. Әйелдің ұсқынсыз қолдарында шағын түйіншек бар. Оны мұқият шешіп, үлкен лағылы бар алтын жүзік алып шықты. «Бұл біздің әулеттің құнды заты. Оны менің анама әжем сыйлаған. Дәстүр бойынша мен оны қызыма беруім керек еді», – деді әйел даусы дірілдеп. «Бірақ қазір ақша қатты қажет. Біз аштықтан қырылып жатырмыз», – әйел көзінен бір тамшы жас шығармастан сатып алушыға қарады. Жанарында тек шексіз азап қана бар...

Ұлы Отан соғысы жүріп жатқан кез. Бір үзім нан сатып алу үшін қанша адам отбасылық құнды бұйымдарды сатуға мәжбүр болды! Бағалаушының қолынан мыңдаған әшекейлер өтті, бірақ мына сақина ерекше. Соғысқа дейін бағалаушы зергер болып жұмыс істеген және тастардың символикасын өте жақсы біледі. Ашық қызыл түсті лағыл – махаббатты, көк түсті жақұттар даналық пен адалдықты білдіреді, ал гауһар тастар

ПОРТРЕТ В ИНТЕРЬЕРЕ

Сколько себя помнила Лаура, портрет прабабушки занимал в гостиной почетное место. На окружающих смотрела красивая женщина лет 30, одетая по моде конца 19 века. В темных глубоких глазах застыла улыбка, а изящную кисть руки украшало кольцо, выписанное художником с любовью и тщательностью. Казалось, оно настоящим – такими выпуклыми и яркими были драгоценные камни. Однажды, когда Лаура была маленькой, она попыталась потрогать кольцо на портрете. Подставив стул, девочка потянулась кверху. Но в комнату вошла мама. «Что ты делаешь? Упадешь!» – женщина спустила дочку на пол. «Я только хотела потрогать кольцо!» – губы девочки расплзлись, означая готовность расплакаться. «Придет время, и у тебя появится такая возможность», – загадочно произнесла мама.

...Лауре исполнилось 18 лет. В один из осенних вечеров, когда заходящее солнце оставляет на небе отблески золота, мать позвала дочь к себе в комнату. На журнальном столике стояла шкатулка. Лаура знала, что эта старинная вещь досталась маме от бабушки. «Хочу показать тебе кольцо прабабушки. Я ждала этого момента 18 лет». Лаура подумала, что она уже забыла о своих детских забавах, и это кольцо ее мало интересует. Сейчас ведь так много ювелирных шедевров известных брендов! Однако Лаура улыбнулась и кивнула: «Конечно, мама. Мне очень интересно на него посмотреть»...

СЕМЕЙНАЯ РЕЛИКВИЯ

«Прошу вас, посмотрите. Сколько вы можете дать за это кольцо?» – когда-то красивое лицо молодой женщины было бледным и измученным. Из-под черного платка выбивались седые пряди, а исцарапанные руки были покрыты темными пятнами. «Наверное, имеет дело с химикатами. На машинном заводе работает», – подумал оценщик драгоценностей. В изуродованных руках женщины появился маленький узелок. Бережно развязав его, посетительница достала золотое кольцо с большим рубином. «Это наша фамильная драгоценность. Его подарила моей маме бабушка. А я по традиции должна была передать своей дочери», – голос женщины дрогнул. «Но теперь очень нужны деньги. Мы умираем от голода», – женщина смотрела на скупщика сухими глазами, в которых не было слез. Одно только безграничное страдание...

Шла Великая Отечественная война. Сколько людей вынуждены были продавать фамильные драгоценности, чтобы купить кусок хлеба! Через руки оценщика прошли тысячи украшений, но это кольцо было каким-то особенным. До войны оценщик работал ювелиром и прекрасно знал символику камней. Багрово-красный рубин означал любовь, синие сапфиры символизировали мудрость и верность, а бриллианты говорили о твердости намерений быть верной и любя-

адал және сүйікті жар болу ниетінің беріктігі туралы айтады. «Өтінемін, бұл сақинаны сатпаңыз, – деді ер адам зергерлік бұйымды оған қайтарып беріп. – Өйткені бұл махаббаттың көрінісі. Осы үрейлі заманның өзінде оны сақтап қалу жайын ойлаңыз...» Әйел бағалаушыға мұқият қарады. Осыншалық рухтанған жүзді Луврдағы суреттерден тамашалағандай болып көрінді зергерге...

ДӘСТҮРЛЕР ҚҰПИЯСЫ

Белгілі зергер Сафар Нигматов су жаңа Porsche Panamera көлігін әкесінің үйінің ауласына қойды. Сафардың ертеректе зергер болған әкесі бүгінде қартайған, бірақ соған қарамастан ақыл-ойы ширақ және өмірге деген сүйіспеншілігі сарқылмаған. Сафар әкесінің бөлмесіне кірген сәтте ол лупамен әлдебір сағатты қызыға қарап отыр екен. «Сәлем, ұлым! Мына шедеврге көз тасташы! Кемінде екі ғасыр болған!» Эмиль Сафарович көзілдірігін шешіп, арқасын орындықтың арқалығына сүйеп, шалқая отырды. – Әке, сіз әдеттегідей жұмыстан қол үзбейсіз, – деп сәкті әкесін ұлы шағын диванға отырып жатып. «Сен мені ұйықтату үшін келген жоқсың ғой, солай ма? – деді әкесі қулана көзін сығырайтып. – Онда не әкелгеніңді көрсет!» «Иә, сізден кеңес алғым келген: мұндай сақина қанша тұруы мүмкін?» – Сафар көк барқытпен қапталған қолындағы қобдишаны ашып, әкесіне берді. «Түсінесіз бе, иесі тым қымбат сұрап отыр...» – Қарт зергердің көзқарасын байқаған Сафар сәнін аяқтай алмай қалды. Бұрын қою қоңыр болған жанары қазір солып, өңі кеткен. Бірақ дәл сол көздер қазір найзағайдай жарқылдап кетті, Сафар тіпті орнынан атып тұрды. «Бұл сақинаны қайдан алдың?!» – әкесі айқайлауға сәл қалды. «Сізге не болды? Айттым ғой – адамға шұғыл ақша керек!» «Бұл ұрпақтан-ұрпаққа берілетін отбасылық жәдігер, – деп Эмиль Сафарович айқайдан сыбырға көшті: – Оны соғыс кезінде де сатқан жоқ. Енді бұл қасиетті дүниеге кім қол сұғып жатыр?» «Бір жас жігіт. Ол шетелге кетіп барады, оған шұғыл ақша керек». «Сен одан бұл сақинаны сатып аласың. Сенің ұлың және менің немерем оны қалыңдығына сыйласын. Сонда бұл өшекей сенімді адамда деп, бұл жөнінде қам жемейтін боламын», – деп Эмиль Сафарович бір күрсініп қойып, көзін жұмды...

МӘҢГІЛІК МАХАББАТ

«Анашым, анашым! Неге сонша ренжідің?!» – Лаура анасын тыныштандыруға тырысты, бірақ ол өксігін тыя алмады. «Ол сақинаны қалайша сатты?! Мен оны саған мұраға қалдыруым керек еді ғой! Әжең ең қиын уақытта да оны сатқан жоқ, ал ол болса!» Ұлкен ұлы Канадаға бұрыннан көшкісі келетін, бірақ бұл үшін көп ақша қажет болды. Асхат Алматының тұрғын ауданындағы қарапайым пәтерін сатып жіберді, одан соң қаражатын көбейтпек оймен отбасылық зергерлік бұйымды алып кеткен. Енді қобдиша бос. Заманалар арасындағы байланыс үзілді...

шей женой. «Прошу вас, не продавайте это кольцо, – сказал мужчина, возвращая украшение. – Ведь это воплощение любви. Подумайте, как можно ее сберечь даже в это страшное время...» Женщина внимательно взглянула на оценщика. На какой-то момент ему показалось, что он видел такие одухотворенные лица на полотнах в Лувре...

ТАЙНА ТРАДИЦИЙ

Известный ювелир Сафар Нигматов припарковал новенький Porsche Panamera во дворе отцовского дома. Отец Сафара, сам в прошлом ювелир, был в преклонном возрасте, однако сохранял живость ума и неиссякаемое жизнелюбие. Вот и сейчас, когда Сафар вошел в комнату отца, тот увлеченно разглядывал с помощью лупы какие-то часы. «Привет, сын! Полюбуйся, какой шедевр! Часикам не меньше двух веков!» – Эмиль Сафарович снял очки и откинулся на спинку кресла. «Папа, ты как всегда в работе», – укоризненно заметил сын, присаживаясь на маленький диванчик. «Ты ведь пришел не для того, чтобы уложить меня спать? – хитро прищурился отец. – Показывай, что там у тебя!» «Да вот хотел проконсультироваться: сколько может стоить такое кольцо?» – Сафар достал коробочку, обтянутую синим бархатом, открыл ее и протянул отцу. «Понимаешь, владелец просит очень дорого...» – речь Сафара прервал взгляд старого ювелира. Его глаза, бывшие когда-то темно-карими, сейчас выцвели и напоминали разбавленный чай. Но эти глаза метнули такие молнии, что Сафар даже встал. «Откуда у тебя это кольцо?!» – отец почти кричал. «Что с тобой? Я же сказал – человеку срочно нужны деньги!» «Это семейная реликвия, которая переходит из поколения в поколение, – Эмиль Сафарович перешел с крика на шепот: – Ее не продали даже в войну. Кто же теперь посягнул на святое?» «Ну, это один молодой человек. Он уезжает за границу и ему срочно нужны деньги» «Ты купишь у него это кольцо. Пусть твой сын и мой внук подарит его своей невесте. Тогда я буду спокоен, что украшение в надежных руках», – Эмиль Сафарович вздохнул и закрыл глаза...

ЛЮБОВЬ НАВСЕГДА

«Мама, мамочка! Ну что ты так расстраиваешься!» – Лаура пыталась успокоить мать, но та не могла сдерживать рыдания. «Как он мог продать кольцо?! Я ведь должна была передать его тебе по наследству! Бабушка не продала его даже в самое тяжелое время, а он!..» Старший сын давно хотел уехать на постоянное место жительства в Канаду, но для этого нужны были немалые деньги. Продав скромную квартиру в спальном районе Алматы, Асхат решил увеличить капитал и прихватил семейную драгоценность. Теперь шкатулка стояла пустая. Прервалась связь времен... «Мам, а я хотела тебя со своим парнем познакомиться», – Лаура обняла плачущую мать. «С каким

– Анашым, ал мен сені жігітіммен таныстырғым келген, – Лаура жылап отырған анасын құшақтады. «Қайдағы жігіт?» – әйел жылап жіберді. «Біз үйленетін шығармыз», – деді Лаура күлімсіреп. «Ол жігіт қандай отбасыдан шыққан?» – деді анасы көз жасын сүртіп жатып. «Ол зергерлер отбасынан». «Ах, зергерлер ме?! Сақинаны тағы еске салдың!» – деп анасы бұрынғыдан бетер жылай жөнелді...

Леон сыйлық салынған пакеттерді қайда қоярын білмей дәлізде тұрып қалды. «Кір, қазір анаммен танысасың!» – сәл қобалжыған Лаура шыр-пыр етті. Леон бөлмеге кірді. Әдемі киініп, креслоға жайғасқан Лаураның анасы жақсы көңіл күйде болу үшін барын салды. «Қайырлы кеш! Менің атым Леон!» – жас жігіт иіліп, әйелдің қолынан сүйді. «Өте қуаныштымын. Мен Амелия Руслановнамын. Отырыңыз, өтінемін», – қонақжайлылық білдіріп, Леонға жанындағы креслоны нұсқады. Лаура бөлмеге шай мен торт алып келді. «Қазір шай ішеміз!» – деді ол қуана. Күлімсіреген Леон портретке көз тастады. «Қандай керемет жұмыс!» – «Бұл менің әжем», – деп жауап қатты Амелия. «Ал жүзігі қандай тамаша!» – Леон орнынан тұрып, портретке жақындады. «Өтінемін, сақина туралы айтпаңыз! Ол енді жоқ!» – Амелия Руслановна жыламауға барынша тырысты. «Оған не болды?» «Оны... біздің үйден алып кетті. Бұл әулетіміздің құнды бұйымы еді! Дәстүр...» Леон бір құпиядан хабары бардай анасы мен қызына күлімсірей қарады. «Біздің отбасымызда да дәстүр бар – болашақ әйеліңе жүзік сыйлау, сонда ол оны қызына, ал қызы немересіне береді. Лаура, сен менің әйелім болуға келісесің бе?» Осы сөздерді айтып жатып Леон пенжегінің қалтасынан көк барқытпен қапталған әдемі қобдиша шығарып, оны ашты. Айналасы жақұттармен әсемделген қызыл лағыл люстра жарығының астында жарқ етті, ал гауһар тастар жайнап, көз жауын алды...

еще парнем?» – всхлипнула женщина. «Мы, наверное, поженимся», – с улыбкой произнесла Лаура. «А из какой он семьи?» – вытирая слезы, спросила мать. «Он из семьи потомственных ювелиров». «Ах, ювелиры! Опять ты про кольцо!» – и мать разрыдалась с новой силой...

Леон стоял в прихожей, не зная, куда поставить пакеты с подарками. «Проходи, сейчас с мамой будем знакомиться!» – щебетала Лаура, хотя и слегка волновалась. Леон вошел в комнату. Мама Лауры, нарядно одетая, сидела в кресле и всеми силами старалась пребывать в хорошем настроении. «Добрый вечер! Меня зовут Леон!» – молодой человек наклонился и поцеловал руку женщине. «Очень приятно. А я – Амелия Руслановна. Садитесь, пожалуйста», – гостеприимный жест указал Леону на соседнее кресло. Лаура внесла в комнату поднос с чаем и тортом. «Сейчас будем пить чай!» – радостно сообщила она. Улыбнувшись, Леон перевел глаза на портрет. «Какая прекрасная работа!» «Это моя бабушка», – ответила Амелия. «А какое великолепное кольцо!» – Леон встал и подошел ближе к портрету. «Прошу вас, не надо про кольцо! Его больше нет!» – Амелия Руслановна с трудом сдерживала слезы. «А что случилось?» «Его... унесли из нашего дома. Это была фамильная ценность! Традиция...» Леон с загадочной улыбкой посмотрел на мать и дочь. «А у нас в семье тоже есть традиция – дарить кольцо своей будущей супруге, чтобы она потом передала его своей дочери, а та – внучке. Лаура, ты согласна быть моей женой?» – с этими словами Леон достал из кармана пиджака изящную коробочку из синего бархата и открыл ее. Красный рубин в обрамлении сапфиров вспыхнул под светом люстры, а россыпь бриллиантов засияла таинственным блеском...

Жанна КУДАЙБЕРГЕНОВА

ВАКЦИНАЦИЯҒА 220 ЖЫЛ: XVIII ҒАСЫРДАН ҚАЗІРГІ УАҚЫТҚА ДЕЙІН

220 лет ВАКЦИНАЦИИ: ОТ XVIII ВЕКА ДО НАШИХ ДНЕЙ

COVID-19 пандемиясы адамзатты жұқпалы аурулардың өршуі қаншалықты қауіпті және жойқын болатынын және мұндай жағдайларда вакциналардың қалыпты өмірге оралудың жалғыз үмітіне айналатынын еске түсіруге мәжбүр етті.

Пандемия COVID-19 заставила человечество вспомнить, как опасны и разрушительны бывают вспышки инфекционных болезней и как вакцины становятся в таких случаях единственной надеждой на возврат к нормальной жизни.

Коронавирус – жаппай вакцинация көмегімен күресуді қажет ететін алғашқы жау емес. Дүниежүзін үрейлендірген көзге көрінбейтін жан алғыштарға қарсы қару табылғандықтан әлемнің жүз миллиондаған адамына тірі қалу бақыты бұйырды. Әрине, егер олар медициналық көмек қолжетімді жерде тұрса.

Коронавирус – не первый враг, оружием против которого должна стать массовая вакцинация. Сотням миллионов людей во всем мире посчастливилось остаться в живых, потому что нашлась управа на невидимых убийц, терроризировавших мир. Конечно, если они жили там, где есть доступ к медицинской помощи.

Вирустар көп жасушалы организмдерге қарағанда эволюциялық тұрғыдан көне – олар әлдеқайда ертерек пайда болған.

Вирусы эволюционно древнее многоклеточных организмов – они появились намного раньше.

Шешек, оба, тырысқақ және басқа инфекциялар ғасырлар бойы миллиондаған адамды өлімге әкеліп соқтырды.

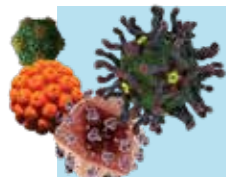
Оспа, чума, холера и другие инфекции веками приводили к миллионам человеческих жертв.

1796 жылы ағылшын дәрігері Эдвард Дженнер ауылға қарсы вакцинация бойынша тәжірибе жүргізіп, «Сыыр аусылының себептері мен әсерін зерттеу» атты әйгілі брошюрасын шығарды – бұл жұқпалы аурулармен күрес дәуірінің бастауы. Шамамен жүз жыл өткен соң Луи Пастер Дженнерге деген құрметінің арқасында жасанды иммунитет құру принципіне негізделген барлық препараттарды вакцина – француздың vaccine («сыыр») сөзінен шыққан – деп атауды ұсынды.

В 1796 году английский врач Эдвард Дженнер провел эксперимент по вакцинации от натуральной оспы и выпустил знаменитую брошюру «Исследование причин и действие коровьей оспы» – это исходная точка эпохи противодействия инфекционным болезням. Почти через сто лет Луи Пастер из уважения к Дженнеру предложил называть все основанные на принципе создания искусственного иммунитета препараты вакцинами: от французского слова vaccine – «корова».

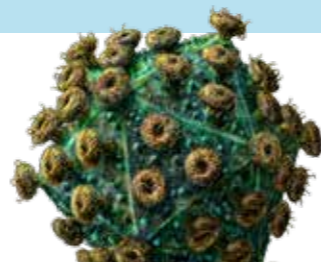

Қазіргі кезде вакцинацияның арқасында шешек пен полиомиелит толықтай жойылды. Қызылша, дифтерия, В вирустық гепатиті басқарылатын болды.

Благодаря вакцинации сейчас полностью ликвидированы оспа и полиомиелит. Управляемыми стали корь, дифтерия, вирусный гепатит В.

Алайда жаңа қоздырғыштар пайда болуда. Мәселен, 1981 жылы – АИТВ-инфекциясы, 1989 жылы – С вирустық гепатиті, ал 2019 жылы жаңа коронавирустық COVID-19 инфекциясы пайда болды.

Однако появляются новые возбудители. Так, в 1981 году появилась ВИЧ-инфекция, в 1989 году – вирусный гепатит С, а в 2019 году – новая коронавирусная инфекция COVID-19.

СПОРТТЫҚ ЖӘНЕ ТУРИСТІК ҚҰҚЫҚ ОРТАЛЫҒЫ ЦЕНТР СПОРТИВНОГО И ТУРИСТСКОГО ПРАВА

ЗАҢ ҚЫЗМЕТТЕРІН ҰСЫНАДЫ: ПРЕДЛАГАЕТ ЮРИДИЧЕСКИЕ УСЛУГИ:

СПОРТТА:

- клубтар мен ойыншылар арасындағы әр түрлі дауларды шешуде, оның ішінде тыйым салынған заттарды (допинг) пайдалануға қатысты мәселелер бойынша консультация беру және көмек көрсету;
- халықаралық спорт федерацияларымен және қауымдастықтарымен іскерлік хат-хабар алмасуды жүргізу, ағылшын тілінде әр түрлі құжаттар жасау;
- спорт клубтары, спорт ұйымдары, бапкерлер үшін жарғылар, регламенттер, тәртіптік қағидалар, ережелер және басқа да көмекші құжаттар әзірлеу;
- демеушілік, еңбек, шаруашылық және басқа да келісімшарттар әзірлеу, оларды жасасуға қатысу және одан әрі қолдау көрсету, оның ішінде жүзеге асырылатын мемлекеттік сатып алуларды қолдау;
- клубтардың (трансферлердің) трансферлік саясатын заң тұрғысынан қолдау, трансферлік келісімшарттар әзірлеу;
- құқықтық құжаттарды (оның ішінде тіркеуші, рұқсат беруші, сондай-ақ еңбек, азаматтық-құқықтық шарттарды және басқа құжаттарды) заң тұрғысынан тексеру;
- спорт саласындағы интеллектуалдық меншікті қорғау;
- спорт саласындағы салықтық құқықтық қатынастар бойынша консультациялар;
- қызмет тиімділігі және оны жақсарту мақсатында қызмет бағыттары мен түрлері бойынша маркетингтік зерттеулер жүргізу және соңынан ұсыныстар беру;
- жарнама;
- ұлттық және халықаралық спорт федерациялары мен қауымдастықтары органдарында спорттық қатынастарға қатысушылар атынан өкілдік ету және олардың мүдделерін қорғау;
- Қазақстанның жалпы юрисдикциялық соттарында, Лозанна қ. (Швейцария) Халықаралық спорттық төрелік сотында өкілдік ету және мүдделерін қорғау;
- спортты дамытуға байланысты өзге де қызметтер көрсету.

В СПОРТЕ:

- консультации и помощь в разрешении различных споров между клубами и игроками, в том числе и по вопросам, касающимся использования запрещенных веществ (допинг);
- ведение деловой переписки с международными спортивными федерациями и ассоциациями, составление различных документов на английском языке;
- разработка уставов, регламентов, дисциплинарных правил, положений и других вспомогательных документов для спортивных клубов, спортивных организаций, тренеров;
- разработка спонсорских, трудовых, хозяйственных и других контрактов, участие при их заключении и дальнейшее сопровождение, в том числе и при осуществлении государственных закупок;
- юридическое сопровождение трансферной политики клубов (трансферов), разработка трансферных контрактов;
- юридический аудит правовых документов (в том числе регистрационных, разрешительных, а также трудовых, гражданско-правовых договоров и других документов);
- охрана интеллектуальной собственности в спортивной сфере;
- консультации по налоговым правоотношениям в спортивной сфере;
- проведение маркетинговых исследований по направлениям деятельности и видам в целях улучшения и эффективности деятельности с последующей выдачей рекомендации;
- реклама;
- представительство и защита интересов участников спортивных отношений в органах национальных и международных спортивных федераций и ассоциаций;
- представительство и защита интересов в судах общей юрисдикции Казахстана, Международном спортивном арбитражном суде в г. Лозанне (Швейцария);
- предоставление иных услуг, связанных с развитием спорта.

В ТУРИЗМЕ:

ТУРИЗМДЕ:

- туризмнің барлық мәселелері бойынша жазбаша және ауызша консультациялар беру, әр түрлі шарттарды әзірлеу және сараптау;
- құқықтық құжаттарды заң тұрғысынан тексеру;
- абонементтік негізде туристік ұйымдардың қызметін құқықтық қолдау;
- дауларды сотқа дейінгі тәртіппен шешу;
- сотта клиенттің мүддесін көздеп өкілдік ету.

- предоставление письменных и устных консультаций по всем вопросам туризма, разработка и экспертиза различных договоров;
- юридический аудит правовых документов;
- правовое сопровождение деятельности туристских организаций на абонементной основе;
- разрешение споров в досудебном порядке;
- представительство интересов клиента в суде.

Адвокатская контора
«ХАСАНОВ»
Адвокаттық кеңсесі

**ӘР ТҮРЛІ МӘСЕЛЕЛЕР БОЙЫНША
БІЛІКТІ КӨМЕК КӨРСЕТУ:**

- сотта Сіздің мүдденіңізге өкілдік ету және қорғау (қылмыстық, азаматтық істер, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер);
- құқықтың барлық саласы бойынша ауызша және жазбаша кеңестемелер беру;
- шарттарды әзірлеу және оларды жасасу кезінде қатысу, сараптама;
- заңды тұлғаларды тіркеу, қайта тіркеу, тарату және басқа да қызмет.

Бұдан басқа, Сіздер абонемент негізіндегі кеңестеме қызметін пайдалана аласыздар; заңдардың, жарлықтар мен қаулылардың және Сізге қажетті басқа да ҚР нормативтік құқықтық актілердің мәтіндерін ала аласыздар

Біздің заң қызметі нарығында жұмыс істеп келе жатқанымызға 25 жыл.

Сіздерге пайдамыз болса дейміз.

**КВАЛИФИЦИРОВАННАЯ
ПОМОЩЬ ПО РАЗЛИЧНЫМ
ВОПРОСАМ:**

- представление и защита ваших интересов в суде (уголовные, гражданские дела, дела об административных правонарушениях);
- устные и письменные консультации по всем отраслям права;
- разработка договоров и участие при их заключении, экспертиза;
- регистрация, перерегистрация, ликвидация юридических лиц и многое другое.

Кроме того, вы можете воспользоваться консультационным обслуживанием на абонентной основе; получить тексты законов, указов, постановлений и других интересующих вас нормативных правовых актов РК.

На рынке юридических услуг мы более 25 лет.

Будем рады оказать полезными вам.

050013, Республика Казахстан, г. Алматы, ул. Желтоқсан, 177а, тел. +7 (727) 262 06 12
info@khassanov.kz www.khassanov.kz

